

**Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка**

Микола ПРОЗАР, Юлія ПЕТРОВА

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ

Кам'янець-Подільський, 2024 рік

УДК 796.093(075.8)
ББК 75.1я73
П 78

Рецензенти:

Іван СТАСЮК – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, декан факультету фізичної культури Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка;

Петро ЛАДИКА – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, завідувач кафедри теорії і методики олімпійського та професійного спорту Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;

Лариса БАЛАЦЬКА – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Микола Прозар, Юлія Петрова

П 78 Методика проведення спортивних змагань. [для факульт. фіз. культури закладів вищої освіти]. Кам'янець-Подільський : Віта Друк, 2024. 90 с.

Навчальний посібник адресовано здобувачам вищої освіти спеціальності 017 Фізична культура і спорт першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. У навчальному посібнику систематизовано матеріал з особливостей методики проведення спортивних змагань. Охарактеризовано значення та види змагань, системи розіграшу, офіційні правила гри з волейболу, баскетболу, гандболу та футболу.

Визначено компетентності, які повинні сформуватися у здобувачів вищої освіти під час вивчення освітнього компонента «Методика проведення спортивних змагань».

ББК 75.1я73
УДК 796.093(075.8)

Рекомендовано до друку ухвалою вченої ради
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
протокол № 5 від 30 червня 2024 року

© Микола ПРОЗАР, 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
РОЗДІЛ 1. ЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ ЗМАГАНЬ	5
1.1. Вступ	5
1.2. Структура змагальної діяльності	6
1.3. Організація та планування змагань	8
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМИ РОЗІГРАШУ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР	23
2.1. Жеребкування команд	23
2.2. Системи розіграшу	24
2.3. Нарахування очок	30
РОЗДІЛ 3. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ЗАПОВНЕННЯ РАХУНКОВОГО АРКУШУ У ВОЛЕЙБОЛІ	33
3.1. Загальна характеристика Офіційних правил гри у волейбол	33
3.2. Обов'язки, права та повноваження першого та другого суддів, їх офіційні жести та сигнали	33
3.3. Офіційні суддівські жести	35
3.4. Обов'язки, права та повноваження суддів на лінії	43
3.5. Офіційні жести суддів на лінії	43
3.6. Обов'язки, права та повноваження секретаря	45
3.7. Обов'язки, права та повноваження помічника секретаря	46
3.8. Методика навчання заповнення та ведення рахункового аркуша (протоколу гри) у волейболі	46
РОЗДІЛ 4. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ЗАПОВНЕННЯ ОФІЦІЙНОГО ПРОТОКОЛУ ГРИ У БАСКЕТБОЛ	50
4.1. Загальна характеристика Офіційних правил гри у баскетбол	50
4.2. Обов'язки, права та повноваження суддів у баскетболі	50
4.3. Жести суддів у баскетболі	55
4.4. Методика заповнення офіційного протоколу гри у баскетбол	61
РОЗДІЛ 5. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ЗАПОВНЕННЯ ОФІЦІЙНОГО ПРОТОКОЛУ ГРИ У ГАНДБОЛ	66
5.1. Загальна характеристика Офіційних правил гри у гандбол	66
5.2. Обов'язки, права та повноваження суддів у гандболі	66
5.3. Методика заповнення офіційного протоколу гри у гандбол	71
РОЗДІЛ 6 ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ У ФУТБОЛІ	74
6.1. Загальна характеристика Правил гри у футбол	74
6.2. Повноваження, права та обов'язки арбітра у футболі	74
6.3. Особливості заповнення рапорту арбітра	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ПЕРЕДМОВА

Вибірковий освітній компонент «Методика проведення спортивних змагань» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня пропонується кафедрою спорту і спортивних ігор для опанування здобувачами у 6 семестрі. Він передбачає для денної форми здобуття вищої освіти 4 кредити ЄКТС, 120 годин, з яких 40 години аудиторна робота (10 годин лекційні заняття та 30 годин практичні заняття) й відповідно 80 годин самостійна робота, для заочної форми здобуття вищої освіти пропонувано також 4 кредити ЄКТС, 120 годин, з яких 16 годин аудиторна робота (4 години лекційні заняття та 12 годин практичні заняття) й 104 години самостійна робота

Вивчення освітнього компонента «Методика проведення спортивних змагань», у першу чергу, спрямоване на оволодіння здобувачем вищої освіти теоретичними знаннями, практичними вміннями та навичками методики проведення спортивних змагань у процесі своєї професійної діяльності з різним контингентом населення.

Мета та цілі вивчення освітнього компонента «Методика проведення спортивних змагань» полягають у формуванні загальних та спеціальних (фахові, предметні) компетентностей, програмних результатів навчання у майбутніх тренерів з видів спорту, які спрямовані на підготовку висококваліфікованого фахівця, оволодіння ним вміннями і навичками здійснювати фізкультурно-оздоровчу та навчально-тренувальну роботу з різним контингентом населення у процесі проведення спортивних змагань.

У результаті вивчення освітнього компонента у здобувачів вищої освіти повинні сформуватися відповідні компетентності.

Загальні компетентності:

- ЗК 12 здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності:

- СК 2 здатність проводити тренування та супроводження участі спортсменів у змаганнях;

- СК 12 здатність використовувати спортивні споруди, спеціальне обладнання та інвентар.

- СК 17 Здатність використовувати традиційні, авторські форми та методи для організації і проведення спортивно-масових заходів з видів спорту.

За результатами вивчення освітнього компонента «Методика проведення спортивних змагань» у здобувачів вищої освіти має сформуватися програмний результат навчання:

- ПРН 8 здійснювати заходи з підготовки спортсменів, організації й проведення спортивних змагань.

У процесі викладання освітнього компонента «Методика проведення спортивних змагань» використовують такі методи навчання:

- словесні, наочні та практичні методи фізичного виховання й спортивної підготовки;

- розповідь, діалогічний метод, бесіда;

- програмовий метод, презентація, демонстрація;

- змагальний та ігровий методи;

- вирішення проблемних завдань;

- інтерактивні методи, технології дистанційного навчання;

- технології організації та проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів.

РОЗДІЛ 1 ЗНАЧЕННЯ ТА ВИДИ ЗМАГАНЬ

1.1. Вступ

Підготовка та участь у змаганнях є одним із головних пріоритетних завдань навчально-тренувального процесу. Змагальна діяльність безпосередньо пов'язана із вдосконаленням спортивної майстерності осіб які тренуються, а самі змагання, виступають у якості контрольної перевірки різних видів підготовленості спортсменів, а саме: фізичної, технічної, тактичної, психологічної та інтегральної [20, с. 9]. У процесі участі у змаганнях спортсмени максимально намагаються реалізувати свої вміння та навички для реалізації основної мети змагальної діяльності – перемоги. Що у свою чергу виступає стимулом до зростання професійної майстерності спортсмена.

Змагання є частиною тренувального процесу і вимагають від тренера та спортсмена вміння розставляти пріоритетні напрями під час підготовки до них. Наразі в нашій країні (не зважаючи на повномасштабне вторгнення російської федерації) проводиться велика кількість змагань, в яких беруть участь як професійні спортсмени, аматори, так й діти, юнаки, підлітки, які роблять лише перші кроки у становленні своєї професійної майстерності. Наприклад, Федерація волейболу України окрім проведення змагань у рамках чемпіонатів Суперліги – DMART, вищої ліги України, першої ліги України серед чоловічих та жіночих команд організувала проведення змагань серед вікових категорій дітей 2007, 2008 2009, 2010, 2011 років народження (хлопчиків, дівчаток) із повноцінними виїзним турами, а це у свою чергу свідчить про те, що ще з 13 років діти випробовують себе в офіційних змаганнях.

Для вдалих виступів на офіційних змаганнях необхідна відповідна змагальна підготовки й одних тренувань буде недостатньо для формування тих якостей, які можуть сформуватися лише у процесі змагань. Отже, участь підростаючого покоління у різноманітних змаганнях, які відрізняються один від одного стилем, рівнем підготовленості команд, є обов'язковою умовою вдосконалення саме тих якостей, які притаманні змагальній діяльності й у свою чергу надалі сприятиме вдалим виступам у змаганнях вищого рівня.

Під час участі у змаганнях різного рівня, рухові дії, індивідуальні, групові, командні тактичні дії у нападі та захисті використовуються у нових комбінаціях й спрямовані на отримання переваги над суперником [17, с. 122]. Крім вищезазначеного юні спортсмени оволодівають уміннями та навичками які можуть сформуватися лише під час змагальної боротьби. Тому змагання також мають й виховне значення.

Відповідно до наукових досліджень в системі підготовки спортсменів змагання поділяються на масові та кваліфікаційні. До масових змагань слід віднести змагання початківців, дітей, юнаків і підлітків, юніорів. Наприклад у сезоні 2023-2024 року Федерація волейболу України здійснювала проведення різноманітних змагань у рамках Дитячої ліги України з волейболу в яких брали участь дівчата та хлопці: 2007, 2008, 2009, 2010, 2011 років.

Кваліфікаційні змагання характеризуються високим рівнем їх організації із залученням у професійні ліги найкращих гравців країни у тому числі легіонерів з інших країн (останнє регламентується Положеннями (Регламентами) з видів спорту.

Існує також поділ спортивних змагань зі спортивних ігор за їх організаційною формою, вони можуть бути офіційними (головними) та товариськими (допоміжними) [11, с. 18].

До масових змагань відносять змагання, які проводяться на базах дитячо-юнацьких спортивних шкіл із залученням великої кількості учасників (наприклад спартакіада Хмельницької області з футболу серед ДЮСШ). Також до цієї групи змагань слід віднести змагання, які проводяться у закладах загальної середньої освіти, коледжах, закладах вищої освіти першого, другого, третього, четвертого рівнів акредитації, територіальні змагання у міських та селищних громадах, колективах фізичної культури.

Такі змагання проводяться за участі великої кількості учасників, вони проводяться за спрощеними правилами, до них можуть бути допущені усі бажаючі. Характерною особливістю таких змагань є те, що вони можуть бути проведені у короткі терміни.

Під час проведення таких змагань виникають певні труднощі, вони полягають у тому, що у стислі терміни необхідно підготувати місця проведення, організувати роботу суддівської колегії, налагодити її роботу, передбачити можливість залучення до суддівства обдарованих юнаків та дівчат.

Змагання поділяються на такі види:

I. Календарні, до них відносять:

1. Чемпіонати – проводяться впродовж тривалого періоду часу. Команда, яка посіла перше місце стає чемпіоном країни, області, міста. Нагородження команд відбувається в урочистій атмосфері за присутності президентів федерацій з виду спорту, представників обласних адміністрацій, мерів міст, також спортсмени відповідно до Єдиної спортивної класифікацій України виконують певні розрядні нормативи (майстрів спорту, кандидатів в майстри спорту, I, II спортивних розрядів). Також спортсмени можуть бути нагороджені цінними грошовими подарунками. За підсумками сезону можливе визначення кращих гравців у своїх амплуа та найціннішого гравця сезону MVP.

2. Кубкові змагання. Початкова стадія проведення змагань передбачає залучення команд нижчих за класом, зазвичай зі спортивних ігор змагання на Кубок України розпочинається зі стадії 1/32 фіналу. Допускається велика кількість команд, але вони вибувають після поразки. Команди, які в минулому сезоні посіли призові місця, розпочинають участь у Кубку країни з 1/8 чи 1/4 фіналу.

3. Кваліфікаційні змагання. Зайняті спортсменами у Чемпіонаті чи Кубку країни місця дають можливість відповідно до Єдиної спортивної класифікації України присвоїти їм спортивні знання.

4. Відбіркові змагання проводяться серед збірних команд країн із можливістю вибору права участі у фінальних частинах Чемпіонатів Європи, Чемпіонатів Світу, Олімпійських ігор.

II. Товариські, до яких належать:

1. Матчеві зустрічі проводяться за участі двох, або більше команд. Їх зазвичай планують заздалегідь. Вони є засобами змагальної підготовки до відповідальних змагань. Наприклад перед початком ігрового сезону, або під час навчально-тренувальних зборів. Також такі змагання покликані зміцнювати дружні відносини між різними спортивними клубами.

2. **Змагання з гандикапом.** У перекладі з англійської слово handicap – це спосіб відображення лідерства на попередньому етапі на момент початку, синонім слова фора. Такі змагання проводяться між командами, які мають різний рівень фізичної, технічної, тактичної, психологічної та інтегральної підготовленості для того, щоб вирівняти можливості двох команд. Наприклад у футболі на момент початку гри одна з команд (слабша) виграє з рахунком 5:0 у іншої команди (сильнішої), завдання сильнішої команди, не лише не дати можливість розвинути успіх команді суперниці, але й наздогнати її за рахунком та надалі отримати перемогу. Такі змагання відбуваються на підвищеному емоційному тлі й викликають неабияку зацікавленість самих спортсменів, тренерів та глядачів.

3. **Скорочені змагання.** Одне з головних змагань таких змагань полягає у тому, щоб залучити до їх участі велику кількість учасників у дні свят. Це може бути день міста, чи змагання на кшталт спартакіади серед низових колективів фізичної культури. Такі змагання не потребують багато часу на їх проведення, але водночас вони вирізняються надзвичайною видовищністю, безкомпромісною боротьбою та напругою.

1.2. Структура змагальної діяльності

Завдяки спеціальним спостереженням, які здійснюються під час змагальної діяльності спортсменів високого класу, визначаються основні аспекти змагань у спортивних іграх. Загальні особливості офіційних змагань з ігрових видів спорту формують їх параметри, а їх реалізація та дотримання – є найголовнішою умовою досягнення успіху під час змагальної діяльності. У методичній спортивній літературі такі особливості прийнято називати цільовими [9, с. 54].

Найголовнішою метою змагань є здобуття перемоги з метою досягнення спортсменом-початківцем чи досвідченим спортсменом максимальних можливостей: як загальних, так і спеціальних. Для цього йому необхідно виконати ряд змагальних вимог, що виникають у процесі

боротьби за перемогу. В одиничних видах спорту, як зазначають дослідники, спортсмен виконує дії, які складаються з операцій [11, с. 45]. Саме вони є визначальними елементами, які формують структуру тих чи інших змагань.

Спостереження за змагальною діяльністю спортсменів та аналіз їх показників дають можливість не лише здійснити оцінку професійних здібностей та якостей гравців, але й вдосконалити особисті техніко-тактичні дії під час майбутнього тренувального процесу. Також варто зазначити про те, що змагальна діяльність в ігрових видах спорту має своєрідну ієрархічну структуру, яка поділена на декілька рівнів [23, с. 65]. Розглянемо детальніше кожен з елементів цієї структури.

Найвищий (верхній) рівень (компонент) є своєрідним системно-цілісним протиборством між двома командами. У ньому відображені усі складові загальної структури змагальної діяльності, які пов'язані між собою.

Другий рівень (компонент) – це сукупність командних тактичних дій у нападі та у захисті. Тобто, якщо одна команда нападає, то інша ж, що є логічним, здійснює гру у захисті. Саме така позиція команди (або в захисті, або в нападі) є визначальною для вибору техніки, тактики гри, розвитку майбутніх подій, здійснення заміни тощо. Окрім цього гравці, що нападають, зважають на можливості своїх суперників, на їх слабкі та сильні сторони, відповідно до цього обирають систему та характер гри. В той же час, гравці, що захищаються, також зважають на характер ігрової поведінки команди-суперника, й відповідно обирають свою стратегію гри.

Третій рівень (компонент) складається з групових тактичних дій у нападі та захисті, це своєрідні комбінації, командні дії під час гри. Відповідно команда, яка здійснює напад виконує одні тактичні дії, що характерні для нападу, а команда, яка здійснює захист, виконує притаманні захисту тактичні дії проти конкретних тактичних елементів команди-суперника. Відповідно такі групові тактичні елементи мають відповідати прийнятій системі гри і забезпечувати її розвиток.

Четвертий рівень (компонент) змагальної структури складається з індивідуальних тактичних дій в нападі та захисті і він є наступним кроком, який забезпечує розвиток змагань. Конкретні дії кожного гравця обумовлені груповими: кожен гравець виконує свої функції і тій чи іншій схематичній тактичній груповій дії. Індивідуальні дії гравця залежать від дій гравців протилежної команди, від системи захисту чи нападу: і своєї, і противника, від дій іншого гравця, який, наприклад, може завершувати тактичний елемент в нападі та інше.

П'ятий рівень (компонент) загальної змагальної структури формують прийоми гри, так звана техніка безпосередньої дії на м'яч. Цей рівень вважається фінальним елементом розвитку змагань: командні дії – групові дії – індивідуальні дії (тактика) – прийом гри (техніка). Саме на цьому рівні корелюється ефективність змагань та їх результат. Якість виконання дій на попередніх рівнях – є основою для успішного оволодіння м'ячем та подальшого вирішального кроку. Прийоми гри, які формують п'ятий компонент, також діляться на прийоми в нападі та захисті.

Шостий рівень (компонент) – це сукупність фізичних здібностей спортсменів, які є основою ефективності та надійності технічних і тактичних дій під час ігрової змагальної діяльності. Сюди можна віднести швидкість, силу, витривалість, координацію, гнучкість. Найголовнішим для спортсмена на цьому етапі це вміти розвивати та застосовувати свої фізичні здібності для подальшого ефективного виконання технічних та тактичних дій.

Сьомий рівень (компонент) характеризується врахуванням психічних якостей і властивостей кожного спортсмена, та рівень їх прояву в змагальних умовах. Варто зазначити, що психологічні особливості характеру гравця досить суттєво впливають на результативність його дій. В умовах однакової спортивної підготовки спортсменів-суперників, психологічна підготовка та психічні якості одного спортсмена можуть стати вирішальними.

Функціональні можливості і морфологічні особливості організму спортсменів, які характерні для **восьмого і дев'ятого компонентів**, забезпечують їм стійкість і ефективність техніко-тактичних дій упродовж усього тривалого періоду змагань [19, с. 81].

1.3. Організація та планування змагань

Змагання є однією з найскладніших форм, які застосовуються у фізичній культурі та спорті. Якість їх організації та проведення безпосередньо впливає на результат та ефективність. Тому цим етапам варто приділяти значну увагу, щоб проведення змагань було на високому рівні.

Системність змагань з будь-якого виду спорту базується на їх плануванні заздалегідь, що сприяє широкій масовості і підвищенні спортивної кваліфікації учасників змагань.

Змагання, які мають статус офіційних, проводяться згідно із затвердженим календарем.

Наприклад, у закладах вищої освіти впродовж навчального року чи семестру можливе проведення наступних спортивно-масових заходів (див табл. 1.1).

Таблиця 1.1 – Календар спортивно-масових заходів факультету фізичної культури на II семестр 2023-2024 н. р.

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання	Відповідальний
Лютий 2024 року			
1.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з паркового волейболу серед чоловічих команд.	19-20 лютого 2024 року	Козак Є. П.
2.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з паркового волейболу серед жіночих команд.	26-27 лютого 2024 року	Прозар М. В.
Березень 2024 року			
3.	Проведення відкритої першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з настільного тенісу.	04-05 березня 2024 року	Алексєєв О.О.
4.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з вільної боротьби.	11 березня 2024 року	Гуска М. Б., Мазур В. Й., Райтаровська І. В.
5.	Проведення відкритої першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з бадмінтону.	18 березня 2024 року	Юрчишин Ю. В.
6.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з баскетболу 3х3 (чоловіки)	25 березня 2023 року	Авінов В. Л.
7.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з баскетболу 3х3 (жінки)	26 березня 2023 року	Авінов В. Л.
Квітень 2024 року			
8.	Проведення відкритого чемпіонату Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з боротьби сумо.	08-09 квітня 2024 року	Мазур В. Й., Гуска М. Б.
9.	Проведення чемпіонату Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка пауерліфтингу.	Квітень 2024 року	Мельник Т. Г.
10.	Проведення Кубка ректора Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з мініфутболу (чоловіки).	22-25 квітня 2024 року	Петров А.О., Стасюк В. А., Авінов В. Л.
11.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з мініфутболу (жінки).	29-30 квітня 2024 року	Петров А.О., Стасюк В. А., Авінов В. Л.
Травень 2023 року			

12.	Проведення відкритої першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з легкої атлетики.	13 травня 2024 року	Ладиняк А. Б. Вергуш О. М.
13.	Проведення відкритої першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з велоспорту.	15 травня 2024 року	Боднар А. О.
14.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з пляжного волейболу серед жіночих команд.	20-21 травня 2024 року	Прозар М. В.
Червень 2024 року			
15.	Проведення першості Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка з пляжного волейболу серед чоловічих команд.	3-4 червня 2024 року	Козак Є. П.

Також важливим нормативно-правовим документом у підготовці до проведення змагань є – регламент. Цей документ формується до початку змагань та надсилається для ознайомлення усім учасникам. Це допомагає їм ретельніше здійснити підготовчий етап для досягнення максимальних результатів на змаганнях. Чим більші за масштабом змагання, тим раніше учасники мають бути ознайомлені з ним. Зазвичай у регламенті повинні вказати: назву змагань; мету і завдання; прізвище, ім'я керівних осіб; локацію і таймінг змагань; команди й організації, які можуть брати участь у змаганнях; системи розіграшу й розподіл учасників за групами; системи заліку і визначення переможця; форму і терміни подання заявок на участь; час і місце проведення жеребкування; порядок нагородження переможців; умови апеляцій; порядок прийому учасників.

Затверджує регламент організація, яка проводить змагання. На рівні області це може бути Управління молоді, фізичної культури і спорту Хмельницької обласної державної адміністрації.

Але регламенти змагань у залік Універсіад мають дещо розширений вигляд, зазвичай його затверджує:

- Голова Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України;
- Президент Всеукраїнської громадської організації «Спортивна студентська спілка України»;
- Президент федерації з видів спорту.

Нище наведений приклад РЕГЛАМЕНТУ № 88 проведення XIX літньої Універсіади України з волейболу.

1. Цілі і завдання заходу

Змагання XIX літньої Універсіади України з волейболу (жінки) (далі – Універсіада) проводиться з метою стимулювання розвитку фізичної культури та спорту, зокрема волейболу, у закладах вищої освіти (далі – ЗВО), масового залучення здобувачів вищої освіти до занять спортом, підготовки до участі у XXXII Всесвітній літній Універсіаді (FISU World University Games).

2. Строки і місця проведення заходу

Універсіада проводиться в чотири етапи:

I етап – змагання в ЗВО;

II етап – регіональні змагання;

III етап – зональні змагання

IV етап – фінальні змагання.

Терміни проведення Універсіади:

I та II етапи – з лютого-березня 2024 року (при можливості);

III етап: зональні змагання жіночих команд з 24 квітня до 28 квітня 2024 року; зональні змагання чоловічих команд з 08 травня до 11 травня 2024 року (відповідно Регламенту 24.04.2024 року та 08.05.2024 року – дні приїзду збірних команд).

IV етап фінальні змагання: жінки – з 28 травня до 02 червня 2024 року (м. Хмельницький);

чоловіки – з 04 червня до 09 червня 2024 року (за призначенням).

3. Організація та керівництво проведенням Універсіади

Загальне керівництво організацією та проведенням Універсіади здійснюється Комітетом з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (далі – КФВС МОН), Всеукраїнською громадською організацією «Спортивна студентська спілка України» (далі – СССУ) і головною суддівською колегією Універсіади (далі – ГСК Універсіади).

Відповідальність за організацію I та II етапів Універсіади покладається, відповідно до компетенції, на ЗВО, відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (далі – філії КФВС МОН), відокремлені підрозділи СССУ (далі – підрозділи СССУ), що діють у адміністративно-територіальній одиниці (далі – регіони), на території якої проводяться змагання. Змагання I та II етапів Універсіади проводяться згідно з Регламентами, затвердженими відповідними організаторами.

Відповідальність за безпосереднє проведення IV етапу Універсіади покладається на Хмельницьку філію КФВС МОН, структурний підрозділ СССУ у Хмельницькій області, Федерацію волейболу України (далі – Федерація) та головну суддівську колегію змагань (далі – ГСК змагань), яка сформована КФВС МОН спільно з Федерацією та затверджена наказом КФВС МОН.

Захід проводиться з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 09.12.2020 № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» (зі змінами) та постанови Головного державного санітарного лікаря України від 19.11.2020 № 58 «Про затвердження протиепідемічних заходів під час проведення спортивних змагань на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» (далі – Постанови).

Відповідальна особа за дотриманням протиепідемічних заходів та вимог Постанов під час проведення заходу керівник Хмельницької філії КФВС МОН (С.В. Сніцар).

Учасники та представники команд зобов'язанні дотримуватись протиепідемічних заходів та вимог Постанов під час проведення змагань.

4. Види програми (дисциплін) заходу

До програми змагань Універсіади входять: командні змагання.

5. Учасники заходу

До участі в Універсіаді допускаються команди ЗВО та збірні команди регіонів (далі – команди ЗВО/регіонів).

До складу команд ЗВО/регіонів допускаються здобувачі вищої освіти денної форми навчання університетів, академій, інститутів та коледжів у структурі ЗВО незалежно від відомчої підпорядкованості і форм власності ЗВО.

До участі в Універсіаді допускаються особи, які на час проведення змагань:

- офіційно зареєстровані як здобувачі освіти не старше 27 років на 31 грудня 2024 року;
- також здобувачі освіти 2006 року народження.
- випускники ЗВО 2023 та 2024 років, не старше 27 років на 31 грудня 2024 року (тобто, народжені між 1 січня 1997 року та 31 грудня 1997 року).

До складу збірної команди ЗВО можна залучити не більше 3 (трьох) спортсменів з інших ЗВО однієї області.

До участі у IV етапі Універсіади допускається одна команда з регіону (команда ЗВО або збірна команда області).

Максимальний склад команди ЗВО/регіонів 14 осіб: 12 спортсменів, 2 тренери-представника.

У складі команди дозволяється брати участь іноземним студентам денної форми навчання, які перебувають в Україні на законних підставах.

Для дотримання правил безпеки під час проведення Універсіади кожен спортсмен - учасник змагань повинен мати необхідну екіпіровку, яка відповідає вимогам правил змагань з волейболу.

6. Характер заходу

Змагання особисто-командні, проводяться відповідно до Регламенту № 21 проведення ХІХ літньої Універсиади України від 27.01.2024 (далі – Регламент № 1), цього Регламенту та чинних Правил змагань з волейболу (далі – Правила), затверджених у встановленому порядку.

Система проведення фінальних змагань Універсиади буде визначатись суддівською колегією в залежності від кількості команд, які будуть приймати участь на нараді.

7. Програма проведення змагань

Програма проведення ІV етапу Універсиади:

28 травня 2024 року (жінки) та 04 червня 2024 року (чоловіки) – засідання мандатної комісії, реєстрація учасників Універсиади, нарада голови мандатної комісії, суддів та представників;

29 травня – 02 червня 2024 року – дні змагань жіночих команд;

05 червня – 09 червня 2024 року – дні змагань чоловічих команд.

Система проведення фінальної частини змагань буде визначатись після прибуття на змагання, завершення роботи комісії по допуску із врахуванням кількості команд, що допущені до змагань.

Під час проведення змагань за коловою системою черговість ігор встановлюється згідно обраної схеми «Таблиці Бергера». Ігри проводяться з п'яти партій.

Застосовується наступний порядок визначення переможця:

1) за найбільшою сумою отриманих перемог;

2) у випадку однаково набраних командами перемог перевага надається команді за:

– кількість набраних очок в усіх іграх;

– за перемогу з рахунком 3:0 та 3:1 – 3 очки, 3:2 – 2 очки;

– за поразку з рахунком 0:3 та 1:3 – 0 очок, 2:3 – 1 очко;

– за неявку на гру – мінус 1 очко;

3) коефіцієнт співвідношення партій в усіх іграх;

4) коефіцієнт співвідношення очок в усіх іграх;

5) результат особистої зустрічі,

6) за умов рівності попередніх показників у трьох команд: коефіцієнт співвідношення партій між командами у яких рівна кількість очок.

Змагання проводяться відповідно до Технічного Регламенту змагань з волейболу в Україні сезону 2023-2024 років та Офіційних правил волейболу 2023-2024 рр.

Відповідальність за дисциплінарні порушення визначається відповідно Додатку №7 Технічного Регламенту змагань з волейболу в Україні сезону 2023-2024 (таблиця 7.1).

Командні санкції, щодо під час проведення ігор Універсиади передбачають, зокрема:

– команді, що не з'явилась на гру, зараховується поразка з рахунком 0:3 (0:25; 0:25; 0:25) і мінус 1 очко;

– у разі зняття команди зі змагань, очки, отримані в іграх з цією командою анулюються;

– у разі припинення з причин неспортивної поведінки гравців однієї з команд, то команді, яка винна, зараховується поразка з рахунком 0:3 (0:25, 0:25; 0:25), а супернику зараховується перемога 3:0 (25:0,25:0,25:0);

– у разі не закінчення гри або яка гра не відбулась з вини обох команд, цим командам зараховується поразка з рахунком 0:3 (0:25,0:25,0:25) і мінус 1 очко.

Таблиця 1.2 – Шкала дисциплінарних санкцій для учасників змагань відповідно до Технічного Регламенту змагань з волейболу в Україні.

Порушення	Санкції	Орган, який приймає рішення
до офіційних осіб / гравців		
Попередження (3 жовті картки)	Пропуск наступної гри	КФВС МОН, ГСК Універсиади
Зауваження (червона картка)	Пропуск наступної гри	КФВС МОН, ГСК Універсиади

Вилучення (червона та жовта картка разом)	Пропуск двох наступних ігор	КФВС МОН, ГСК Універсиади
Дискваліфікація (червона та жовта картка окремо)	Пропуск трьох наступних ігор	КФВС МОН, ГСК Універсиади
Погрози/залякування/суддівської бригади/офіційних осіб	Усунення гравця (офіційної особи) до завершення змагань поточного року, зняття трьох очок з команди.	КФВС МОН, ГСК Універсиади
Дискредитація (провокаційна, агресивна або зухвала поведінка, образливі висловлювання (в тому числі у засобах масової інформації	Усунення гравця (офіційної особи) до завершення змагань поточного року, зняття трьох очок з команди.	КФВС МОН, ГСК Універсиади

8. Безпека та підготовка місць проведення заходу

Підготовка місць проведення змагань Універсиади здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 року № 2025 «Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів».

Здійснення підготовки та забезпечення належного технічного стану місць проведення змагань покладається на їх власників.

Відповідальність за дотримання вимог безпеки під час проведення змагань покладається на учасників та представників команд.

Медичне забезпечення Універсиади здійснюється відповідно до спільного наказу Міністерства молоді та спорту України та Міністерства охорони здоров'я України «Про медичне забезпечення проведення фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів» від 15.07.2020 № 603/1608, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 31 липня 2020 р. за № 731/35014.

9. Умови визначення першості

У IV етапі Універсиади визначається командна першість ЗВО (без розподілу на категорії) згідно Правил.

Залікові очки нараховуються відповідно до місця яке посіли Команда у IV етапі Універсиади згідно з Додатком 2 Регламенту № 1.

10. Нагородження переможців і призерів заходу

Спортсмени та тренери команд ЗВО/регіонів, які посіли I-III місця у фінальних змаганнях Універсиади, нагороджуються медалями та дипломами КФВС МОН.

Команди ЗВО, які посіли I-III місця у командній першості (без розподілу на категорії) фінальних змагань Універсиади, нагороджуються кубками та дипломами КФВС МОН.

Тренери команд, що посіли I-III місця у командній першості нагороджуються Грамотами КФВС МОН.

11. Умови фінансування заходу та матеріального забезпечення учасників

Витрати, пов'язані з проведенням змагань I та II етапів Універсиади, забезпечуються за рахунок ЗВО, Федерацій, коштів залучених філіями КФВС МОН та підрозділами СССУ, обласних та районних бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування, інших коштів, не заборонених чинним законодавством.

Витрати на участь команд у III етапі Універсиади (проїзд до місця змагань та зворотно, добові в дорозі, проживання, харчування спортсменів та тренерів в дні змагань, забезпечення протиепідемічних заходів та засобів індивідуального захисту (маски, антисептики тощо), експрес-тестування для визначення антигену до вірусу COVID-19 учасниць, тренерів та тощо) забезпечуються за рахунок ЗВО, коштів залучених філіями КФВС МОН та підрозділами СССУ,

обласних та районних бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування, інших коштів, не заборонених чинним законодавством.

Витрати з організації і проведення III етапу Універсиади (проїзд до місця змагань та зворотно, добові в дорозі, проживання, харчування іногородніх суддів, харчування місцевих суддів, придбання канцтоварів, медичне забезпечення, надання послуг спортивних споруд, забезпечення протиепідемічних заходів та засобів індивідуального захисту (маски, антисептики тощо), експрес-тестування для визначення антигену до вірусу COVID-19 та викликаних суддів, тощо) забезпечуються за рахунок коштів державного бюджету, розпорядником яких є КФВС МОН, та інших джерел фінансування згідно чинного законодавства.

Витрати на участь команд у IV етапі Універсиади (проїзд до місця змагань та зворотно, добові в дорозі, проживання, харчування спортсменів та тренерів в дні змагань, забезпечення протиепідемічних заходів та засобів індивідуального захисту (маски, антисептики тощо), експрес-тестування для визначення антигену до вірусу COVID-19 учасниць, тренерів та суддів у складі команди, тощо) забезпечуються за рахунок ЗВО, коштів залучених філіями КФВС МОН та підрозділами СССУ, у тому числі обласних та районних бюджетів, бюджетів місцевого самоврядування, інших коштів, не заборонених чинним законодавством.

Витрати з організації і проведення IV етапу Універсиади (проїзд до місця змагань та зворотно, добові в дорозі, проживання, харчування іногородніх суддів, харчування місцевих суддів, придбання канцтоварів та нагородної атрибутики (Додаток 1 цього Регламенту), медичне забезпечення, надання послуг спортивних споруд, забезпечення протиепідемічних заходів та засобів індивідуального захисту (маски, антисептики тощо), експрес-тестування для визначення антигену до вірусу COVID-19 та викликаних суддів, тощо) забезпечуються за рахунок коштів державного бюджету, розпорядником яких є КФВС МОН, та інших джерел фінансування згідно чинного законодавства.

12. Строки і порядок подачі заявок на участь у заході

Для допуску до участі в Універсиаді подаються:

Попередні заявки щодо участі у IV етапі Універсиади згідно з Додатком 3 Регламенту № 163 необхідно подати до 31.01.2023 на електронну адресу: sport_vnz@ukr.net.

Іменні заявки команд ЗВО/регіону на участь

- у III етапі Універсиади подаються 10.04.2024 року (жінки); та до 16.04.2023 року (чоловіки).

- у IV етапі Універсиади подаються до 20.05.2024 року (жінки) та до 25.05.2024 року (чоловіки) до ГСК Універсиади на електронну пошту:

sport_vnz@ukr.net та khm.universiade@gmail.com. А також дублюються на електронні адреси: Федерації: directorat.fvu@gmail.com та Хмельницької філії КФВС МОН: khm.universiade@gmail.com.

Технічні заявки команд подаються командами представникам КФВС МОН та Технічному делегатові ФВУ під час проходження мандатної комісії (додаток 2).

Звертаємо увагу, що дублювання одних і тих самих студентів у іменних заявках ЗВО і збірних команд регіонів не допускається.

Допуск команд ЗВО/регіону та спортсменів команд до участі у IV етапі Універсиади здійснюється ГСК змагань на підставі:

- іменної заявки, яка повинна бути надана в двох примірниках, завірених лікарем ЛФД або медичного закладу, підписом керівника та печаткою ЗВО та філії КФВС МОН, з обов'язковим наведенням даних кожного спортсмена, який заявляється, повної назви ЗВО, його категорії та відомчої підпорядкованості та файлу з фотокарткою учасника у форматі jpg., png. розміром 600×800 пікселів;

- паспорту громадянина України (для іноземних студентів – посвідка на тимчасове (постійне) право проживання);

- документу, що засвідчує належність спортсмена(ки) до здобувачів вищої освіти денної форми ЗВО навчання (для першого (бакалаврського) рівня та другого (магістерського) рівня – пластиковий студентський квиток або цифровий студентський квиток у мобільному застосунку «Дія»;

- для здобувачів вищої освіти денної форми навчання які здобувають третій (освітньо-науковий/освітньо-творчий) рівень – довідку з ЗВО що він є здобувачем вищої денної форми навчання та витяг з наказу про зарахування ЗВО з підписом ректора ЗВО і печаткою ЗВО;
- для випускників – документ, що засвідчує належність спортсмена(ки) до випускників ЗВО денної форми навчання – диплом з випискою до диплому;
- страхового полісу, дійсного на час проведення змагань;
- дозволу на обробку персональних даних.

Відповідальність за підготовку всіх документів, необхідних для допуску команди ЗВО/регіону та її спортсменів до участі в змаганнях Універсиади лежить на уповноваженому представнику ЗВО/регіону.

Примітки:

При відсутності будь-якого з документів спортсмени або команди до змагань не допускаються.

Учасники, в яких при проведенні температурного скринінгу виявлено ознаки респіраторного захворювання та/або температуру тіла понад 37,2о, не допускаються до тренувань, участі та проведенні змагань.

Разом з тим подається звіт головного судді про проведення змагань III етапу Універсиади (в разі проведення).

13. Порядок подачі звітів

Терміни та порядок подачі звітів про проведення змагань Універсиади зазначено у розділі 15 Порядок подачі звітів згідно з Додатками 4–6 Регламенту № 163.

Звіт головного судді про проведення фінальних змагань Універсиади та офіційні результати учасників надсилаються до КФВС МОН Хмельницькою філією КФВС МОН не пізніше 8-ми днів після завершення змагань на електронну адресу sport_vnz@ukr.net та поштову адресу КФВС МОН: вул. Дмитрівська, 46, м. Київ, 01054.

Цей регламент є офіційним викликом на змагання.

Регламенти змагань можуть бути укладені різними організаціями. Наприклад, у 2021 році Голова Чернівецької обласної державної адміністрації 16 липня 2021 року за № 835-р підписав розпорядження «Про проведення обласної спартакіади серед збірних команд державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у 2021 році».

Нижче наведений зразок цього регламенту.

РЕГЛАМЕНТ

про проведення обласної спартакіади серед збірних команд державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування у 2021 році

1. Мета та завдання.

1.1 Обласна спартакіада серед збірних команд державних службовців є II етапом Всеукраїнської спартакіади серед збірних команд державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування та проводиться з метою зміцнення здоров'я державних службовців.

1.2 Основними завданнями Обласної спартакіади є залучення державних службовців області до занять фізичною культурою і спортом, організація їх активного відпочинку, розвиток найбільш популярних видів спорту, пропаганда здорового способу життя.

2. Строки і місце проведення Обласної спартакіади

2.1 Обласна спартакіада проводиться 31 липня 2021 року.

2.2 Місце проведення змагань: м. Чернівці, вул. Небесної Сотні, 4, «Студмістечко».

Приїзд команд до 9.30 год. Мандатна комісія буде працювати з 9.30 год. до 10.15 год. Урочисте відкриття спартакіади о 10.30 год. Початок змагань з видів спорту – 11.00 год.

3. Організація та керівництво обласною спартакіадою

3.1 Загальне керівництво підготовкою та проведенням змагань Обласної спартакіади здійснює організаційний комітет (далі – оргкомітет), склад якого затверджується розпорядженням обласної державної адміністрації.

3.2 З метою якісної підготовки, організації та проведення змагань створюється мандатна комісія у кількості трьох осіб, персональний склад якої затверджує заступник начальника Міжрегіонального управління національного агентства України з питань державної служби у Чернівецькій, Івано-Франківській та Тернопільській областях.

Мандатна комісія проводить реєстрацію команд-учасників Обласної спартакіади в день приїзду і працює впродовж змагань. Під час реєстрації перевіряє відповідність персонального складу збірних команд заявників, довідки з місця роботи, відхиляє заявки, які не відповідають встановленій формі або неправильно оформлені, розглядає скарги, подані представниками збірних команд щодо порушення умов участі в Обласній спартакіаді, у разі виявлення зазначених порушень приймає відповідне рішення щодо дискваліфікації команди або учасника та анулює результати їх виступів.

3.3 Проведення змагань Обласної спартакіади здійснюють управління молоді та спорту обласної державної адміністрації спільно з Міжрегіональним управлінням національного агентства України з питань державної служби у Чернівецькій, Івано-Франківській та Тернопільській областях, обласною профспівковою організацією працівників державних установ, Чернівецькою обласною організацією фізкультурно-спортивного товариства «Спартак», комунальним закладом «Чернівецький обласний центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх».

4. Учасники Обласної спартакіади

4.1 До змагань другого етапу обласної спартакіади допускаються по одній збірній команді від Чернівецької міської ради, Чернівецької обласної державної адміністрації, Вижницького та Дністровського районів, а також дві команди від Чернівецького району.

У змаганнях беруть участь державні службовці місцевих державних адміністрацій, територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, на яких поширюється дія Закону України «Про державну службу», посадові особи місцевого самоврядування, на яких поширюється дія Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування», працівники патронатних служб державних органів, посади яких передбачені штатним розписом та які працюють за трудовим договором на платній основі, які за станом здоров'я допущені до змагань за висновками закладів охорони здоров'я за місцем проживання учасників (далі – учасники).

4.2 Усі учасники повинні мати спортивну форму єдиного зразка, необхідний особистий інвентар. Участь у змаганнях обласної спартакіади визначається з урахуванням програми проведення змагань.

Рекомендований склад кожної зі збірних команд — до 22 осіб (футзал – 8 осіб, волейбол – 8 осіб, теніс настільний – 2 особи, шахи – 2 особи, шашки – 2 особи).

4.3 Кожному учаснику команди дозволяється брати участь лише в одному виді спорту.

5. Програма проведення обласної спартакіади

5.1 Футзал (міні-футбол):

- змагання командні;
- склад команди – 8 осіб;
- час гри – два тайми по 12 хв. загального часу;
- система проведення змагань визначається суддівською колегією залежно від кількості заявлених команд;
- змагання проводяться згідно з чинними правилами змагань.

5.2 Волейбол:

- змагання командні;
- склад команди – 8 осіб незалежно від статі;

- зустрічі проводяться з трьох партій;
- система проведення змагань визначається суддівською колегією залежно від кількості заявлених команд;
- змагання проводяться згідно з чинними правилами змагань.

5.3 Теніс настільний:

- змагання особисто-командні в одиночних розрядах;
- склад команди – 2 особи (1 чоловік та 1 жінка);
- система проведення змагань визначається суддівською колегією залежно від кількості заявлених команд;
- особисті змагання серед чоловіків та жінок проводяться окремо;
- змагання проводяться згідно з чинними правилами змагань.

5.4 Шахи:

- змагання особисто-командні;
- склад команди – 2 особи (1 чоловік та 1 жінка);
- змагання проводяться за швейцарською системою згідно з чинними правилами змагань.

5.5 Шашки:

- змагання особисто-командні;
- склад команди – 2 особи (1 чоловік та 1 жінка);
- змагання проводяться за швейцарською системою згідно з чинними правилами змагань.

6. Безпека та підготовка місць проведення обласної спартакіади

Підготовка спортивних споруд до проведення змагань обласної спартакіади здійснюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 18 грудня 1998 р. № 2025 «Про порядок підготовки спортивних споруд та інших спеціально відведених місць для проведення масових спортивних та культурно-видовищних заходів» та з урахуванням постанови Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2020 року № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS CoV-2» (зі змінами), постанови Головного державного санітарного лікаря України від 19.11.2020 № 58 «Про затвердження протиепідемічних заходів під час проведення спортивних змагань на період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID- 19)». Відповідальність за підготовку та підтримання у належному стані спортивних споруд покладається на їх власників.

7. Умови визначення першості та нагородження переможців і призерів обласної спартакіади

7.1 Переможці Обласної спартакіади визначаються:

- в особистій першості у кожному виді спорту;
- командній першості у кожному виді спорту;
- загальнокомандній першості серед збірних команд державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування.

Особиста першість у кожному виді програми визначається згідно з діючими правилами змагань із видів спорту. У видах спорту: теніс настільний, шахи, шашки учаснику за зайняте особисте місце нараховуються очки згідно з таблицею нарахування очок (особисті види). В ігрових видах спорту: футбол (міні-футбол), волейбол команди очки нараховуються згідно з таблицею нарахування очок (командні види). Таблиця нарахування очок наведена у додатку 1 до цього Положення.

Командна першість у видах спорту: теніс настільний, шахи, шашки визначається за найбільшою сумою очок, набраних учасниками команд у видах програм. Командна першість визначається за найбільшою сумою очок, які набрали учасники команди. У випадку рівності очок у двох або більше команд перевага надається команді з більшою кількістю зайнятих 1, 2, 3-х

місць. Загальнокомандне місце в обласній спартакіаді визначається за найбільшою сумою очок, набраних командами у видах спорту.

При однаковій кількості очок у загальнокомандному заліку у двох або більше команд перевага надається командам, що мають більшу кількість зайнятих 1, 2, 3-х місць у командному заліку; при рівності цього показника – командам, що мають більше зайнятих 1, 2, 3-х особистих місць за видами програм.

7.2 Команди, які посіли 1, 2, 3-і місця у командному і загальнокомандному заліках, є переможцями і нагороджуються дипломами та кубками.

Учасники обласної спартакіади, які посіли 1, 2, 3-і місця в особистій першості у кожному з видів спорту, є переможцями і нагороджуються медалями, дипломами та кубками.

7.3 На змагання III етапу Всеукраїнської спартакіади відряджається команда, сформована з державних службовців відповідно до розділу III цього Положення.

8. Умови фінансування Обласної спартакіади

8.1 Витрати на підготовку та проведення змагань обласної спартакіади здійснюються за рахунок коштів, передбачених в обласному бюджеті на виконання Комплексної програми розвитку фізичної культури і спорту Чернівецької області на 2015-2021 роки, затвердженої рішенням XXI сесії обласної ради VII скликання від 27 березня 2018 року № 8-21/18, обласної профспілкової організації працівників державних установ та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

8.2 Відрядження Учасників для участі в обласній спартакіаді здійснюються за рахунок відряджувачої організації.

8.3 Фінансування участі у Всеукраїнській спартакіаді (проїзд в обидва кінці, добові в дорозі, проживання і харчування під час змагань) здійснюється за рахунок коштів, передбачених в обласному бюджеті на виконання Комплексної програми розвитку фізичної культури і спорту Чернівецької області на 2018-2021 роки, затвердженої рішенням XXI сесії обласної ради VII скликання від 27 березня 2018 року № 8-21/18.

9. Строки та порядок подання заявок на участь у Обласній спартакіаді

9.1 Для участі в Обласній спартакіаді подаються:

- попередня заявка (додаток 2, до цього Положення) із вказаною кількістю учасників та видів спорту за підписом голови або заступника голови обласної, районної державної адміністрації; Чернівецького міського голови або заступника;

- поіменна заявка (додаток 3 до цього Положення) за підписом голови або заступника голови обласної, районної державної адміністрації; Чернівецького міського голови або заступника;

- довідка з місця роботи із зазначенням дати і номера розпорядження (наказу) про призначення на посаду за підписом керівника кадрової служби;

- технічна заявка (додаток 4 до цього Положення) на кожен вид спорту подаються до суддівської колегії представником команди в день приїзду. Представник команди подає до мандатної комісії на кожного учасника змагань паспорт і службове посвідчення.

9.2 У виняткових випадках при здійсненні заміни учасників збірної команди представником команди у день приїзду команди на змагання подаються до мандатної комісії заявка на заміну (додаток 5 до цього Положення), довідка з місця роботи із зазначенням дати та номера розпорядження (наказу) про призначення на посаду нового учасника.

10. Оскарження результатів Обласної спартакіади

10.1 Результати кожного змагання Обласної спартакіади можуть бути оскаржені представником команди після закінчення змагання усним попередженням судді, який обслуговував змагання, та не пізніше ніж за 30 хвилин після закінчення змагань в письмовій формі до суддівської колегії змагань з цього виду спорту.

10.2 Оскарження спортивних результатів негайно розглядається головним суддею змагань або головною суддівською колегією Обласної спартакіади.

10.3 У разі виявлення під час проведення змагань учасника, який не є державним службовцем, результат не зараховується.

10.4 Несвоєчасно подані протести суддівською колегією Обласної спартакиади не розглядаються.

**В.о. начальника управління
молоді та спорту
обласної державної адміністрації**

Євгенія БЛАЖЕВСЬКА

Для підготовки до змагань на основі регламенту формується кошторис витрат. Кошторисом передбачені розходи на проведення навчально-тренувальних зборів, фінансування проїзду спортсменів і тренерів до місця, де проводитимуться змагання, і в зворотню сторону, закупівлю форми та інше.

Організація навчально-тренувальних зборів передбачає оформлення нормативних документів, а саме:

- наказу організації, яка буде здійснюватиме їх фінансування;
- журналу проведення відновлювального навчально-тренувального збору;
- відомості виплати готівки на харчування на проведення відновлювального навчально-тренувального збору.

Наказ на проведення навчально-тренувальних зборів за підписом керівника організації та на її офіційному бланку завчасно розроблять та надсилають тренеру для ознайомлення. Нижче наведений зразок наказу.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КОМІТЕТ З ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА СПОРТУ
ХМЕЛЬНИЦЬКЕ ОБЛАСНЕ ВІДДІЛЕННЯ (ФІЛІЯ)**

Код ЄДРПОУ 3 8 8 7 2 8 1 7

Н А К А З

31.10.2023

Хмельницький

№ 41- од

Про проведення відновлювального навчально-тренувального збору студентів-спортсменів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Відповідно до статті 45 Закону України «Про фізичну культуру і спорт», Календарного плану фізкультурно-оздоровчих, спортивних заходів та спортивних змагань Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України на 2023 рік, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 27.12.2022 № 1179, Календарного плану фізкультурно-оздоровчих, спортивних заходів та спортивних змагань Хмельницького обласного відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України на 2023 рік

НАКАЗУЮ:

1. Провести з 06 по 10 листопада 2023 року в м. Кам'янець-Подільський за адресою: місто Кам'янець-Подільський, вул. Огієнка, 61 відновлювальний навчально-тренувальний збір

спрямований на покращення фізичного і психологічного стану студентів-спортсменів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, корекцію та компенсацію фізичних затрат, які витрачені під час успішних виступів у змаганнях з волейболу серед жіночих команд за програмою XVIII літньої Універсиади України.

2. Затвердити склад учасників відновлювального навчально-тренувального збору в кількості 8 осіб, що додається (додаток 1).

3. Визначити ПРОЗОРА Миколу Володимировича відповідальним за проведення відновлювального навчально-тренувального збору з волейболу, за виконання вимог заходів безпеки, дотримання учасниками відповідних санітарних та протиепідемічних заходів, вимог дій під час військового стану, а також матеріально та фінансово відповідальною особою.

4. Головному спеціалісту Хмельницького обласного відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України САБІЙ Ларисі Валеріївні профінансувати захід згідно із затвердженим кошторисом.

5. Контроль за виконанням наказу покласти на головного спеціаліста Хмельницького обласного відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України АХМЕТЗЯНОВУ Галину Борисівну.

Начальник відділення (філії)

Сергій СНИЦЕР

У журналі проведення відновлювального навчально-тренувального збору зазначається наступна інформація:

- дата проведення;
- завдання;
- короткий зміст занять;
- кількість присутніх;
- список учасників збору та облік відвідування занять;
- загальна кількість днів;
- підпис тренера.

Журнал проведення відновлювального навчально-тренувального збору, що проводиться

з 06 листопада 2023 року по 10 листопада 2023 року.

Завдання

1. Відновлення кондиційних та координаційних здібностей волейболісток.
2. Покращення фізичного та психологічного стану волейболісток.
3. Вдосконалення відновлювальних процесів.

№ з/п	Дата	Короткий зміст занять	К-сть годин	К-сть присутніх	Підпис тренера
1	06.11.23	Тренування з використанням засобів фізичного виховання на розтягнення хребтового стовпа.	2	7	
2	07.11.23	Функціональна терапія плечових, ліктьових та колінних суглобів.	2	7	
3	08.11.23	Вдосконалення координаційних здібностей: рівноваги, орієнтації в просторі, узгодженості рухів.	2	7	
4	09.11.23	Вдосконалення загальної фізичної підготовки.	2	7	
5	10.11.23	Аутогенне тренування психологічного характеру.	2	7	

Список учасників збору та облік відвідування занять

№ з/п	Прізвище, ім'я учасника	06.11.23	07.11.23	08.11.23	09.11.23	10.11.23	Всього днів
1	Якушева Валерія						5
2	Стрельбіцька Каріна						5
3	Кучер Анастасія						5
4	Пилипенко Володимира						5
5	Завала Яна						5
6	Цісар Олександра						5
7	Бондаренко Софія						5

_____ чол., відраховано _____ чол., травми _____

Пропозиції _____

В дні проведення НТЗ спортсмени не забезпечувались по іншим заходам

Тренер _____ (Микола ПРОЗАР)

Також на основі «Журналу проведення відновлювального навчально-тренувального збору, що проводиться» складається відомості виплати готівки на харчування на проведення відновлювального навчально-тренувального збору

**Хмельницьке обласне відділення (філія) Комітету з фізичного виховання та спорту
Міністерства освіти і науки України
ВІДОМІСТЬ**

виплати готівки на харчування
на проведення відновлювального навчально-тренувального збору

Місце проведення: м. Хмельницький, дата проведення: з 06 по 11.11. 2023 р. Кошторис від 01 листопада 2023 р. № 133

Прізвище, ім'я, по-батькові	Ідентифікаційний код	Кількість днів	Норма за день (грн)	Всього до виплати	Підпис

При плануванні змагань важливо враховувати різноманітні витрати, які можуть виникнути. Організатор змагань повинен створити докладний кошторис витрат, щоб забезпечити успішне проведення події. У цьому кошторисі варто враховувати вартість орендної плати за користування спортивними спорудами, оплату послуг персоналу, витрати на оформлення приміщень, розробку афіш та програми змагань, а також витрати на оплату діяльності суддів та їх проїзд.

Команди, які бажають взяти участь у змаганнях, повинні повідомити керівні органи заздалегідь шляхом подання попередньої заявки. У цій заявці має бути вказана назва та адреса учасника, кількість команд і їх спортивний рівень, спортивна форма команди та ім'я представника. Після прийняття рішення про включення команди до списку учасників, потрібно подати іменну заявку та заповнити спеціальні особисті картки спортсменів за встановленим зразком. Такий підхід допомагає забезпечити організацію та координацію змагань.

В іменній заявці повинно бути зазначено:

- прізвище, ім'я спортсмена;
- дата народження;
- спортивний розряд;
- прізвище, ім'я тренера;
- товариство;
- підпис та печатка лікаря.

Завіряють іменну заявку: керівник організації, тренер-представник, лікар.

Нижче наведений приклад іменної заявки на участь у XIX Літній універсиади України.

ЗАЯВКА

на участь у зональних змаганнях XIX літньої Універсиади України з волейболу (жінки) від Хмельницького обласного відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України / Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / Хмельницького національного університету

м. Хмельницький

24-28 квітня 2024 року

№ з/п	Прізвище, ім'я та по батькові спортсмена	Дата народження	Спортивний розряд	Місто	Вид програми	ЗВО повна назва, категорія, відомча підпорядкованість	Прізвище, ім'я та по батькові тренера	Дозвіл лікаря про допуск до змагань
1	Якушева Валерія Олегівна	26.06.2002	МСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
2	Лазуренко Єлизавета Олександрівна	14.07.2000	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
3	Павляшик Ольга Миколаївна	05.02.2000	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
4	Стужук Дарина Володимирівна	02.07.2002	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
5	Кучер Анастасія Олександрівна	07.06.2004	МСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
6	Сопочева Світлана Валентинівна	05.01.2002	МСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
7	Костянець Оксана Олександрівна	31.01.2004	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
8	Костянець Оксана Олександрівна	31.01.2004	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
9	Сокальська Вікторія Русланівна	01.04.2006	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
10	Каланчук Олександра Анатоліївна	21.04.2005	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ II категорія	Прозар М. В.	
11	Стрельбицька Анастасія Володимирівна	26.08.2002	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ V категорія	Антонєць В. Ф.	
12	Грязіна Дар'я Миколаївна	23.12.1999	КМСУ	Кам'янець-Подільський	Волейбол	К-ПНУ V категорія	Антонєць В. Ф.	

МП Ректор Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка

Сергій КОПИЛОВ
(прізвище, ім'я)

_____ (підпис)

МП Начальник Хмельницького обласного відділення (філії) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України

Сергій СНИЦЕР
(прізвище, ім'я)

_____ (підпис)

Представник команди/ телефон 0967827785

Микола ПРОЗАР
(прізвище, ім'я)

_____ (підпис)

МП Лікар/ міська поліклініка № 1 м. Кам'янець-Подільський

Чаплінська Любов Вікторівна
(прізвище, ім'я, по батькові)

_____ (підпис)

Під час оформлення іменної заявки особливу увагу варто звернути на те, хто її підписує (візує). У разі, якщо в заявці наявні представники двох закладів вищої освіти, то відповідно її підписують два ректора. Також у кожній області наявне обласне відділення (філія) Комітету з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (саме ця організація відповідальна за проведення змагань серед закладів загальної середньої освіти та закладів вищої освіти). В Україні у кожній області створено осередки Спортивної студентської спілки України, її представник також візує заявку (Всеукраїнська громадська організація «Спортивна студентська спілка України» створена для розвитку українського студентського спорту на міжнародному рівні). Ставлять свій підпис Голови громадських об'єднань федерацій з видів спорту області, представник команди (зазвичай тренер) та лікар.

Відповідно до «Положення про Комітет з фізичного виховання і спорту Міністерства освіти і науки України» (наказ МОН України від 12 березня 2018 року за № 241) (<http://surl.li/rypkе>) Комітет з фізичного виховання та спорту Міністерства освіти і науки України (КФВС МОН) утворений відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 травня 2001 року № 203-р «Про вдосконалення системи організації роботи з фізичного виховання та спорту в навчальних закладах» з метою належної організації фізичного виховання і спорту в закладах освіти усіх типів (далі – заклади освіти).

КФВС МОН є державною бюджетною неприбутковою установою, що входить до сфери управління МОН. В своїй діяльності він опирається на законодавство України, а також нормативно-правові акти, виходячи з Конституції, Указів Президента та постанов Верховної Ради України, прийнятих відповідно до цих нормативних документів. Важливо відзначити, що у структурі КФВС МОН функціонують Кримське республіканське, обласні, Київське та Севастопольське міські відділення, а також інші відокремлені підрозділи, зокрема філії.

Основною місією КФВС МОН є сприяння реалізації державної політики у сфері фізичного виховання та спорту закладах освіти. З цією метою КФВС МОН:

- бере активну участь у розробці та погодженні нормативно-правових актів, мета яких реалізовувати державну політику у сфері фізичної культури і спорту;
- входить до складу розробників державних стандартів;
- організовує та проводить різноманітні фізкультурно-оздоровчі заходи на загальнодержавному рівні для здобувачів різних рівнів освіти;
- координує роботу з фізичного виховання та спорту в освітніх закладах;
- сприяє підготовці спортивних резервістів для національних збірних команд України;
- організовує та проводить всеукраїнські спортивні заходи та змагання серед учнів та студентів;
- забезпечує участь національних збірних команд студентів та учнів в міжнародних спортивних заходах;
- визначає рейтинг з видів спорту для вищих навчальних закладів;
- співпрацює з міжнародними організаціями у галузі фізичного виховання та спорту;
- сприяє розвитку матеріально-технічної бази фізичного виховання та спорту в освітніх закладах;
- здійснює планування фінансових ресурсів та веде бухгалтерський облік;
- організовує популяризацію фізичного виховання та спорту серед дітей, учнів та студентів, а також серед працівників освіти.

- утворює, реорганізовує та ліквідує філії в установленому законодавством порядку [5, с. 16-18].

Зазначені заходи спрямовані на розвиток фізичної культури та спорту в освітніх закладах, підвищення загального рівня здоров'я населення та формування здорового способу життя.

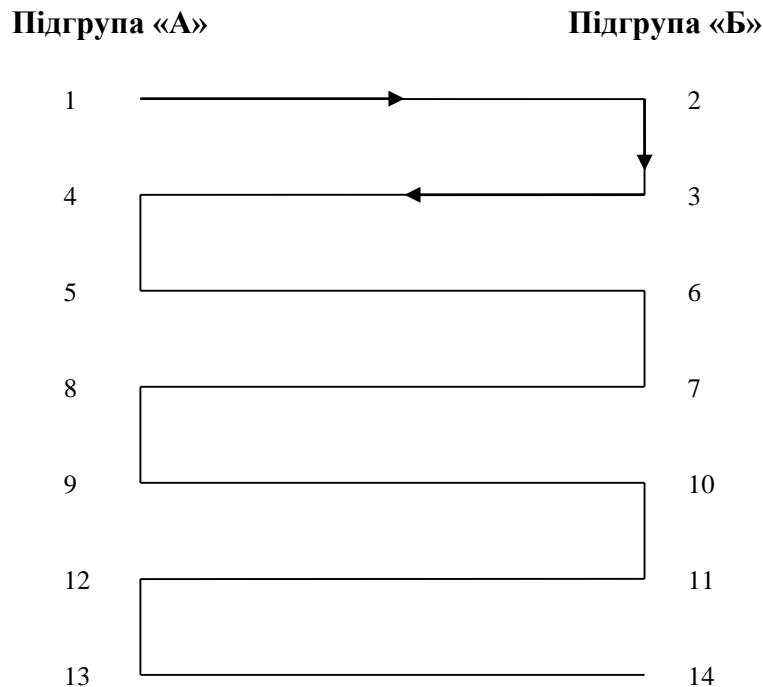
РОЗДІЛ 2

СИСТЕМИ РОЗІГРАШУ ПРОВЕДЕННЯ ЗМАГАНЬ ЗІ СПОРТИВНИХ ІГОР

2.1. Жеребкування команд

Жеребкування команд відбувається на початку змагань. Його основна мета присвоїти командам порядкові номери. За результатами проведеного жеребкування головна суддівська колегія повинна скласти розклад ігор. Перед жеребкуванням представників команд ставлять до відома за якою системою будуть проводитися змагання, це залежить від умов проведення, кількості команд і т. і. [9, с. 76].

У залежності від кількості команд, жеребкування може бути проведене для усіх разом, або із використанням принципу розсіювання. У практиці проведення змагань зі спортивних ігор використовують способи поділу команд на підгрупи із використанням жеребкування та за допомогою способу «змійка». На рисунку 2.1 наведений спосіб розсіювання команд за допомогою «змійки».

Рис. 2.1. Розподіл команд «змійкою» на дві підгрупи

Такий спосіб розсіювання створює умовну рівність команд в обох підгрупах.

Також є варіант жеребкування, який передбачає врахування попередніх результатів змагань (використовується у тому випадку, якщо усі команди приймали участь). У такому разі в одну колонку записують команди, які посіли не парні місця 1, 3, 5, 7 і т. д., а в іншу парні 2, 4, 6, 8 і т. д. (див. рис 1.2).

1	2
3	4
5	6
7	8

Рис. 2.2. Розподіл команд за зайнятими не парними та парними місцями

Можливий також варіант, що 1 та 2 місце (за результатами попередніх змагань) не приймають участь у жеребкуванні, а усі інші учасники приймають. Це дає можливість того, що дві сильні команди не гратимуть в одній групі.

2.2. Системи розіграшу

Змагання зі спортивних ігор передбачають їх проведення із використанням систем розіграшу, а саме: колової системи розіграшу, системи розіграшу з вибуванням, системи розіграшу з вибуванням після двох поразок та змішаної системи розіграшу.

Прикладом колової системи розіграшу може бути груповий етап Ліги чемпіонів (з футболу, волейболу, баскетболу, гандболу), в якому команди розподілені на групи, в кожній з яких по чотири команди й вони впродовж першого етапу грають кожна з кожною, при чому один раз в себе вдома, другий раз на виїзді.

Прикладом системи розіграшу з вибування може бути другий етап Ліги чемпіонів, під час якого команди також грають один раз в себе вдома, інший на виїзді, й за результатами двох ігор визначається команда, яка проходить до наступного третього етапу, а команда, яка програла, вибуває з турніру.

Колова система розіграшу. Основна мета проведення змагань за коловою системою розіграшу – виявити найсильнішу команду за результатами ігор усіх команд. Її сенс полягає в тому, що усі учасники грають один з одним, команда, яка набрала найбільшу кількість очок вважається переможцем. Також однією із особливостей колової системи розіграшу є те, що вона дозволяє об'єктивно визначити найсильнішу команду, а також визначити місця інших учасників змагань [11, с. 34].

До основних недоліків колової системи розіграшу слід віднести:

- довгий час її проведення, у разі великої кількості учасників доречним буде поділ команд на підгрупи й на заключному етапі змагань їх проводити із використанням стикових ігор.

- зазвичай у змагання за коловою системою розіграшу приймає участь невелика кількість команд.

Розклад ігор із використання колової системи розіграшу зазвичай складається таким чином. Під час зборів представників команд (тренерів) головний суддя змагань на основі проведеного жеребкування визначає, який порядковий номер присвоєно командам.

Загальна кількість календарних днів для формування розкладу ігор розраховується за відповідною формулою:

$$X = \frac{A(A-1)}{2}$$

де X – загальна кількість зустрічей, A – кількість команд учасниць.

Наприклад, у змаганнях за коловою системою розіграшу за умови участі 7-ми команд необхідно зіграти 21 гру.

$$\frac{7(7-1)}{2} = 21$$

Варто пам'ятати про те, що кількість днів у разі, якщо кількість команд буде непарною (наприклад сім) має відповідати кількості команд.

Якщо ж кількість команд буде парною, то загальна кількість календарних днів має бути на один меншою. Наприклад, за умови участі восьми команд, кількість календарних днів має дорівнювати семи [17, с. 178].

У практиці проведення змагань із спортивних ігор використовують два способи їх проведення: зі зміною полів та без зміни полів.

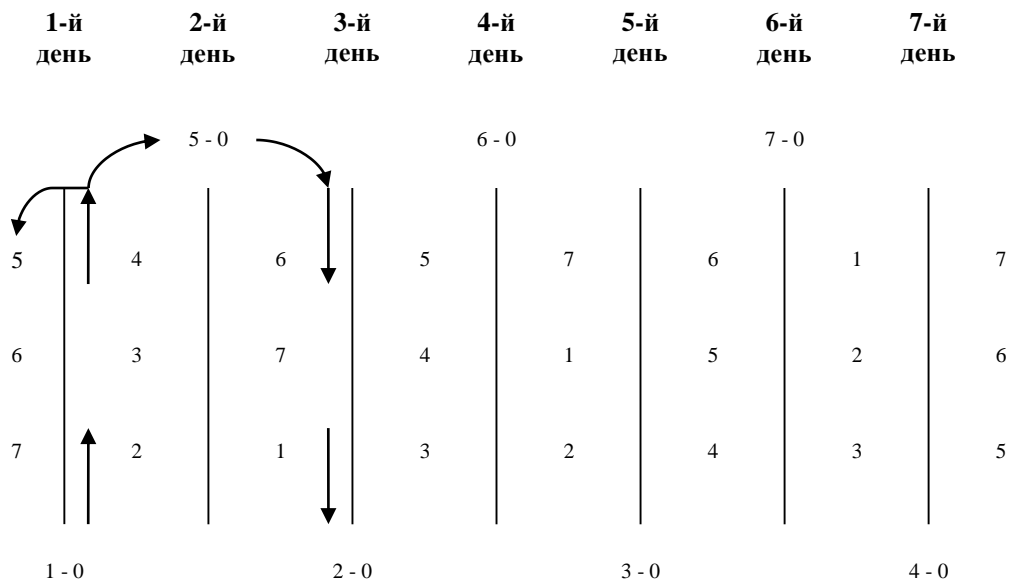
Складання розкладу ігор зі зміною полів передбачає наступний порядок дій.

Якщо кількість команд непарна, креслять й непарну кількість ліній, навколо яких утворюють ігрові пари, номери чисел пишуть по порядку, ліворуч і праворуч від накреслених ліній. Одна така накреслена лінія відповідає одному дню (див. рис. 2.3) [17, с. 201].

Зважаючи на те, що кількість команд непарна зверху і знизу кожної накресленої лінії будуть записані команди (номери), які будуть вихідні, їм записують цифру нуль.

При восьми учасниках за коловою системою розіграшу послідовність дій така сама, як і для семи, але замість нуля командам (номерам) ставлять цифру вісім. Що відповідно означатиме утворення ще однієї ігрової пари в той чи інший день змагань. Існує правило, що перша цифра відповідатиме команді, яка приймає змагання в себе на майданчику.

Даний різновид колової системи розіграшу дає можливість розподілити команди, які приймають участь у змаганнях зі зміною полів.

1-й день	2-й день	3-й день	4-й день	5-й день	6-й день	7-й день
1-0	0-5	0-2	0-6	0-3	7-0	4-0
2-7	6-4	3-1	7-3	4-2	1-6	5-3
3-6	7-3	4-7	1-4	5-1	2-5	6-2
4-5	1-2	5-6	2-3	6-7	3-4	7-1

Рис. 2.3. Календар ігор за коловою системою розіграшу зі зміною полів для 7-ми команд

Розклад ігор за коловою системою розіграшу без зміни полів передбачає те, що змагання відбувається в одному залі, чи на одному майданчику. Визначення кількості ігор відбувається таким самим чином як і при складанні розкладу ігор за коловою системою розіграшу зі зміною полів.

Послідовність дій при цій системі передбачає наступне. Якщо кількість команд, яка приймає участь у змаганнях є непарною – креслять відповідне число вертикальних ліній. Наприклад, у змаганнях бере участь п'ять команд, відповідно креслять п'ять вертикальних ліній. Номери розпочинають писати з лівого боку першої вертикальної лінії опускаючись до низу. Записують цифри один, два, три з одного боку та чотири, п'ять, нуль – з іншого (див. рис. 2.4).

Основний принцип побудови розкладу ігор за коловою системою розіграшу без зміни полів полягає в тому, що цифра один залишається на місці, а всі інші автоматично мають бути переміщені на одну позицію вперед проти руху годинникової стрілки. Наприклад, другий день змагань (див. рис. 2.4) цифра один залишилася на місці, а цифра нуль перемістилася на місце цифри

два, цифра два перемістилася на місце цифри три, цифра три перемістилася на місце цифри чотири, цифра чотири перемістилася на місце цифри п'ять, цифра п'ять перемістилася на місце цифри нуль.

Цифра нуль підставляється замість наступного парного числа (у нашому випадку це число шість). Команда, навпроти якої записана цифра нуль, – вихідна (у перший день змагань – це команда під номером один, у другий день змагань – команда під номером чотири, у третій день змагань – команда під номером два, у четвертий день змагань – команда під номером п'ять, у п'ятий день змагань – команда під номером три).

Якщо ж кількість команд парна, то замість цифри нуль підставляється цифра шість.

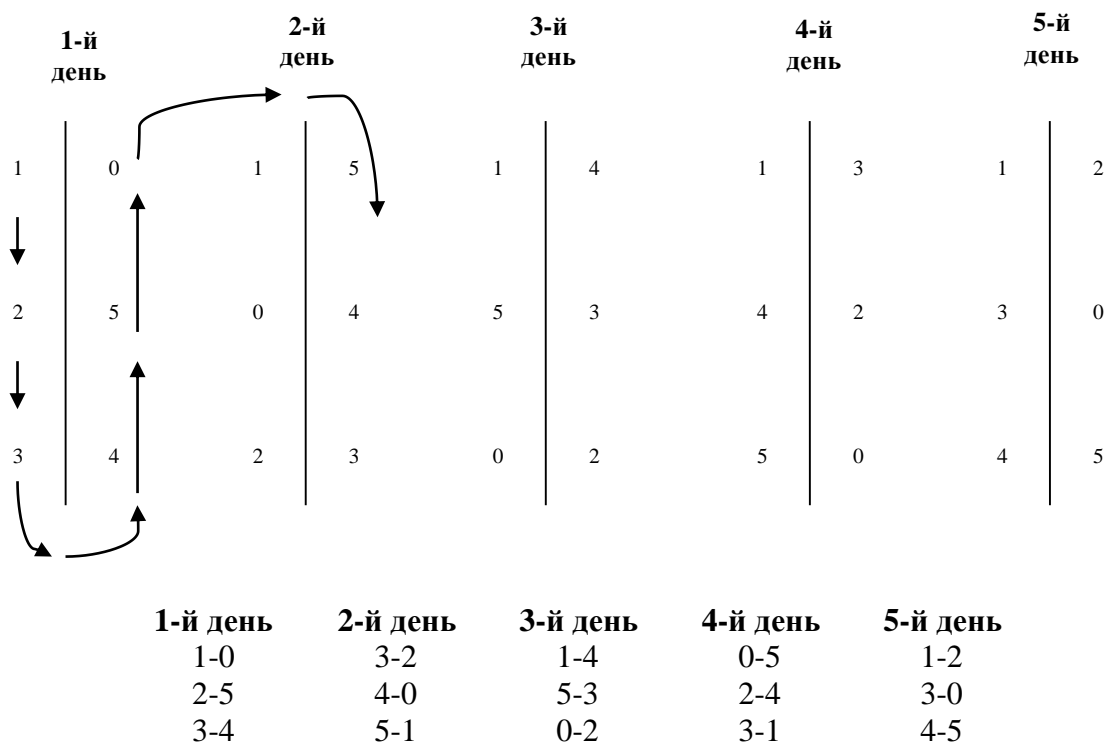

Рис. 2.4. Календар ігор за коловою системою розіграшу без зміни полів

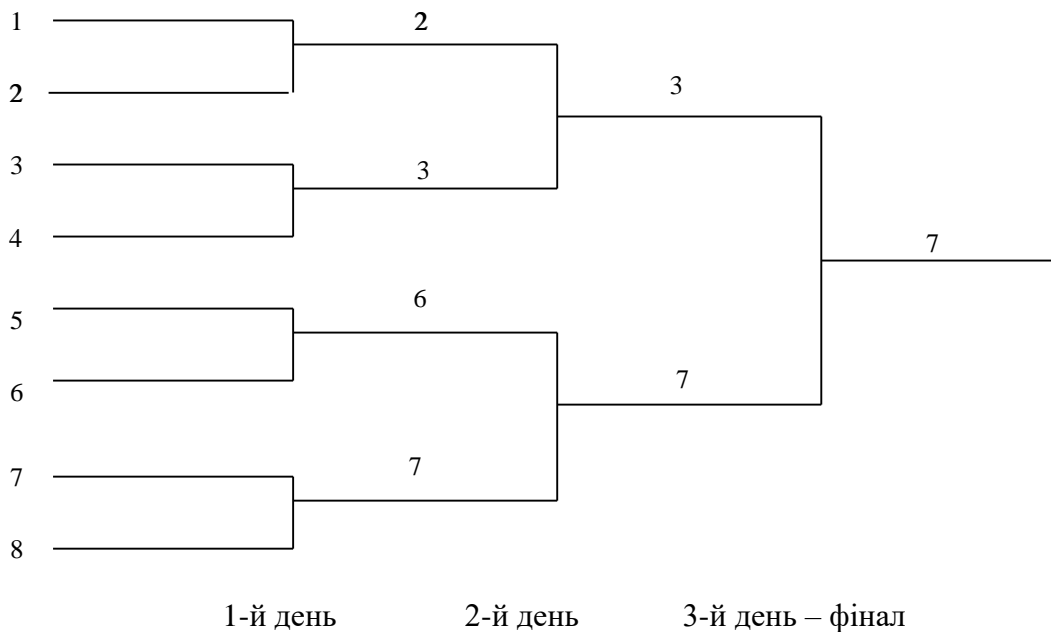
Розклад ігор за системою розіграшу з вибування або олімпійською системою розіграшу передбачає, що після поразки команда вибуває зі змагань й надалі не приймає в них участі.

Однією із переваг системи розіграшу з вибування є те, що до змагань можна долучити значу кількість учасників, що у свою чергу сприяє масовості фізичної активності як серед дітей, підлітків, молоді, так й серед дорослого населення. Також до переваг цієї системи розіграшу слід віднести недовготривалий термін її проведення. Наприклад, для дванадцяти команд за коловою системою розіграшу потрібно для проведення одинадцять днів, а за системою розіграшу з вибуванням лише чотири, що відповідно суттєво зменшує витрати на проведення змагань:

- оренда спортивних споруд;
- оплата праці суддям;
- оплата проживання суддів;
- оплата праці обслуговуючого персоналу.

Недоліком цієї системи є те, що якщо змагання проводяться вперше і організатори не знають рівень підготовленості команд, їхній клас, можливо таке, що на попередній стадії змагань можуть зустрітися два сильні суперники й після поразки один з них вибуває зі змагань, щоб цього уникнути необхідно здійснювати розсіювання сильних команд таким чином, щоб вони були зверху та знизу таблиці. Це унеможливить те, що у фіналі гратимуть слабкі команди.

За наслідками жеребкування за участі представників команди, головного судді кожній команді присвоюється відповідний номер. Якщо кількість команд є кратною «2» (наприклад, 4, 8, 16, 32, 64, 128 і т. д.), то тоді всі команди грають першого дня. Пари чисел з'єднують зверху до низу. Наприклад, для восьми команд календар матиме наступний вигляд (див. рис. 2.5).

Рис. 2.5. Календар ігор за системою розіграшу з вибування для 8-ми команд

Складніше скласти розклад ігор за системою розіграшу з вибування, якщо кількість команд не є кратною числу два. У такому разі необхідно визначити, яка кількість команд гратиме в перший день. Це потрібно для того, що на другий і наступні дні залишилася кількість команд, яка є кратною числу два. У такому разі використовують формулу:

$$X = (A - 2^n) \times 2,$$

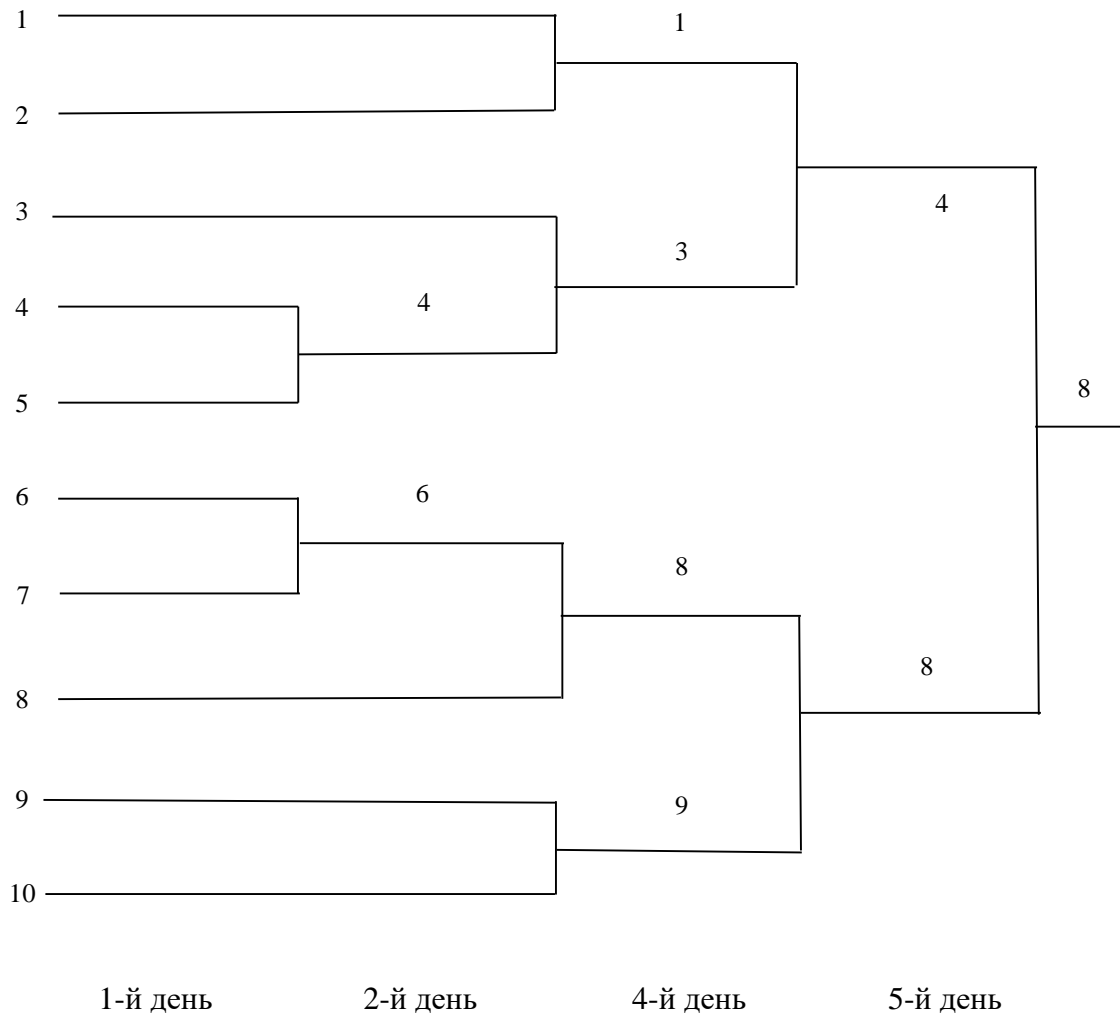
Де, А – кількість команд;

2^n – найближче до загальної кількості команд число, що кратне «2».

Наприклад, за умови участі у змаганнях восьми команд у перший день гратиме чотири команд:

$$X = (10 - 2^3) \times 2 = 4$$

У разі парної кількості команд (у нашому випадку – десять) зверху і знизу таблиці не гратимуть (будуть вихідними й автоматично проходять до наступного етапу змагань) шість команд, три зверху (команди: один, два, три) та три знизу (команди: вісім, дев'ять, десять) таблиці (див. рис. 2.6).

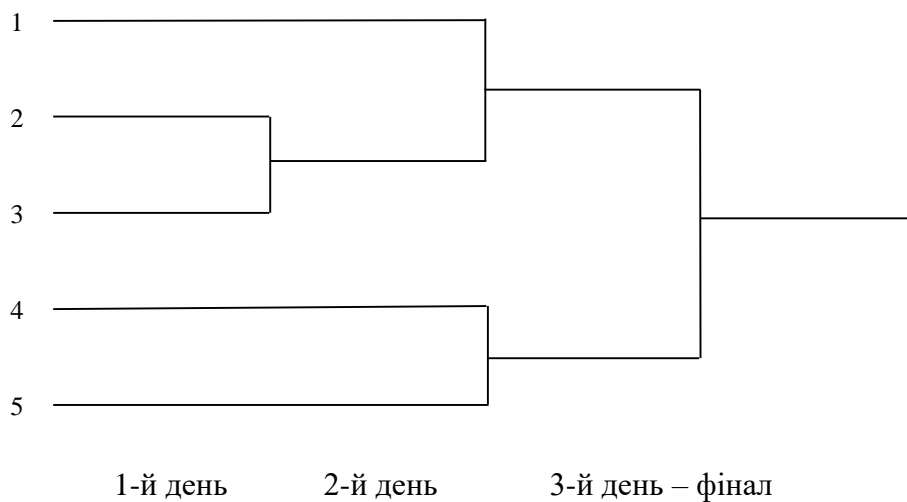

Рис. 2.6. Календар ігор за системою розіграшу з вибування для 10-ти команд

При непарній кількості команд у верхній частині сітки до наступного етапу змагань проходить на одну команду менше, ніж у її нижній частині.

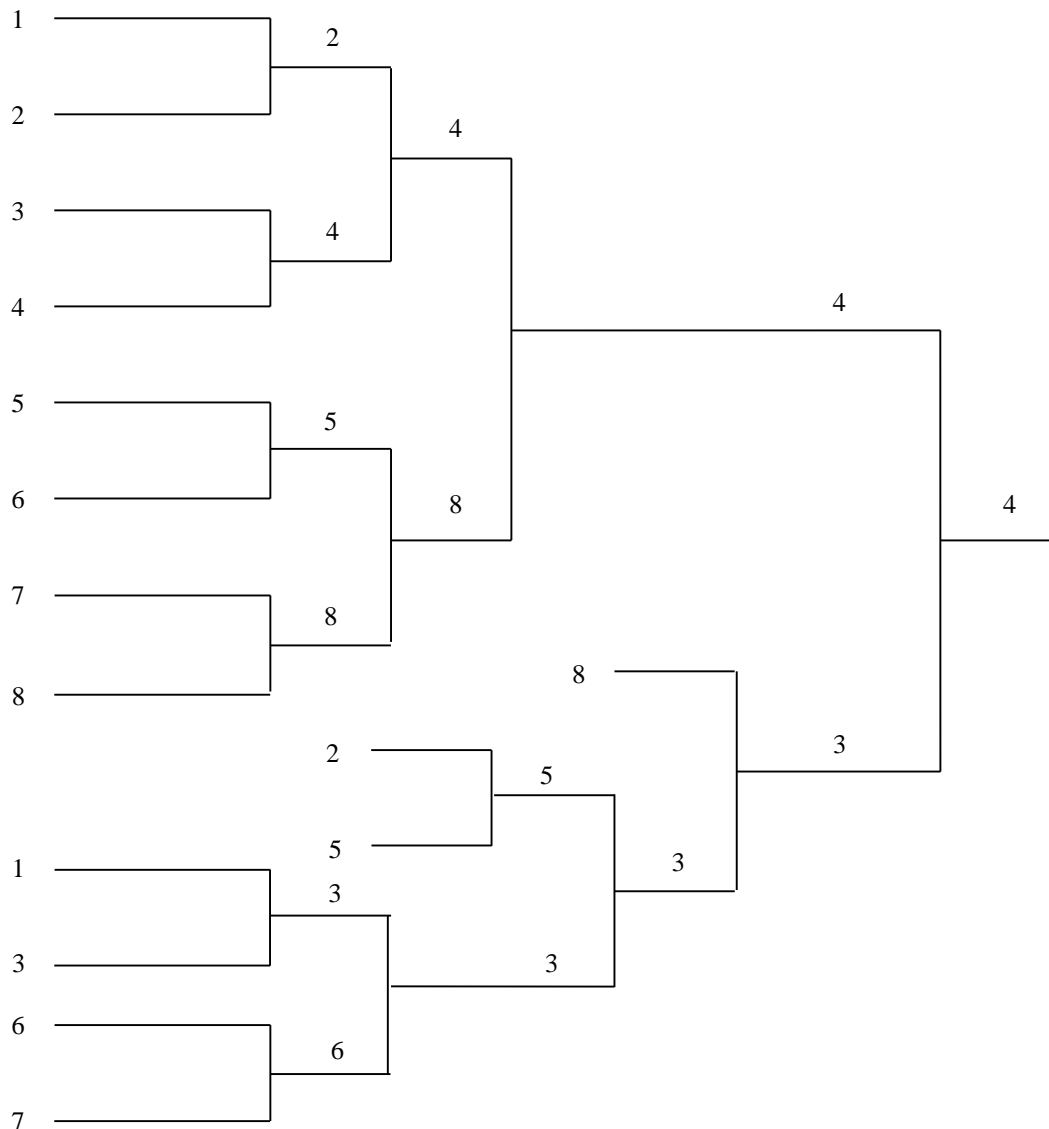
Наприклад, якщо змагатимуться п'ять команд, тоді у перший день змагань гратимуть лише дві команди, які мають номери два та три. Команди, які мають номер один, чотири та п'ять проходять автоматично до наступного етапу змагань (див. рис. 2.7).

$$X = (5 - 2^2) \times 2 = 2$$

Рис. 2.7. Календар ігор за системою розіграшу з вибування для 5-ти команд

У разі, якщо кількість команд не є дуже великою, фінансові витрати надають можливість проводити змагання триваліший термін, можливе використання системи розіграшу з вибуванням після двох поразок. Її сенс полягає в тому, що у разі першої поразки команда не вибуває з участі у змаганнях, а переміщується у додаткову таблицю й гратиме з командами, які програють другого дня, і так далі. Це продовжується до того часу, поки команди з обох таблиць не зустрінуться у фіналі (див. рис. 2.8).

Рис. 2.8. Календар ігор за системою розіграшу з вибування після двох поразок

За допомогою «Таблиці Бергера» є можливість здійснювати розподіл команд за коловою системою розіграшу у разі їх ігор «стінка на стінку» (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Таблиця Бергера

Розклад ігор по днях	
При грі 2x2	
<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>
A1 – B2	B1 – A1
A2 – B1	B2 – A2
При грі 3-х команд	

<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>	<i>3-й день</i>	
Місцева команда – краща за рейтингом на день змагань, команда, яка приїхала	Дві команди, які проїхали	Місцева команда – інша команда, яка приїхала	
При грі 2х3			
<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>	<i>3-й день</i>	
A1 – B3 A2 – B1	B2 – A1 B3 – A2	A1 – B1 A2 – B2	
При грі 3х2			
<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>	<i>3-й день</i>	
A1 – B2 A3 – B1	B1 – A2 B2 – A3	A1 – B1 A2 – B2	
При грі 3х3			
<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>	<i>3-й день</i>	
A1 – B2 B3 – A2 A3 – B1	A2 – B1 A1 – B3 B2 – A3	A3 – B3 B2 – A2 B1 – A1	
При грі 4х4			
<i>1-й день</i>	<i>2-й день</i>	<i>3-й день</i>	<i>4-й день</i>
A2 – B3 A1 – B4 A4 – B1 A3 – B2	B1 – A3 B2 – A4 B3 – A1 B4 – A2	A1 – B2 A2 – B1 A3 – B4 A4 – B3	B4 – A4 B3 – A3 B2 – A2 B1 – A1

Змішана система розіграшу поєднує в собі найкращі моменти колової системи розіграшу та системи розіграшу з вибуванням. Прикладом змішаної системи розіграшу є розіграш Ліги Чемпіонів з футболу, волейболу, баскетболу та гандболу, під час якої на попередньому етапі змагань використовується колова система розіграшу, а надалі – система розіграшу з вибуванням.

2.3. Нарахування очок

У кожному виді спортивних ігор існує своя система нарахування очок.

У волейболі облік та оформлення результатів змагань за коловою системою проводиться за допомогою спеціальної таблиці, у якій за перемогу з рахунком:

- 3 : 0, 3 : 1 нараховується 3 очки;
- за перемогу з рахунком 3 : 2 нараховується 2 очки;
- за поразку з рахунком 0 : 3 та 1 : 3 – 0 очок;
- за поразку з рахунком 2 : 3 – 1 очко;
- за неявку на гру – «-1» очко.

У випадку однаково набраних командами перемог перевага надається команді за:

- коефіцієнт співвідношення партій в усіх іграх;
- коефіцієнт співвідношення очок в усіх іграх;
- результатами особистої зустрічі;
- за умов рівності попередніх показників у трьох команд: коефіцієнт співвідношення партій між командами у яких рівна кількість очок [9, с. 75].

Таблиця 2.2 – Результати першості міста Кам’янець-Подільського з волейболу серед чоловічих команд

№ з/п	Назва команд	1	2	3	Співвідношення очків	Співвідношення партій	Очки	Місце
1.	Динамо		$\frac{1:3}{0}$	$\frac{0:3}{0}$		1:6	0	III
2.	Освіта	$\frac{3:1}{3}$		$\frac{0:3}{0}$		3:4	3	II
3.	Колос	$\frac{3:0}{3}$	$\frac{3:0}{3}$			6:0	6	I

Класифікація команд у баскетболі здійснюється згідно з показниками, які були отримані в результаті перемоги або ж поразки. Зокрема за кожну перемогу у грі нараховується два очка, за кожну поразку – одне очко, якщо ж команда позбавлена права на подальшу гру, вона отримує нуль очок.

Такий метод нарахування очок притаманний коловій системі проведення змагань.

Якщо у двох чи більше команд кількість очок співпадає, тоді враховується результат ігор між двома і більше командами. У разі, якщо дві і більше команд набрали однакову кількість граючи між собою використовують наступні чинники:

- кращу різницю набраних очок;
- більшу кількість набраних очок;
- кращу різницю очок в іграх на груповому етапі;
- більшу кількість очок, які отримала команда після зіграних усіх ігор у групі.

Якщо ж після цього результати залишаються однаковими, між цими командами місця розподіляються рівномірно. В крайньому випадку використовується жеребкування.

Якщо використання вищезазначених умов не дозволило виявити переможця, тоді процедуру повторюють спочатку для команд, місце яких не визначено [13].

Поразка позбавленням права

Якщо команда без обґрунтованих пояснень не з'явилась на гру, яка повинна відбутись відповідно до розкладу, або ж покидає майданчик під час гри, вона не отримує жодних очок та позбавляється права брати участь у змаганнях.

У разі другого разу поспіль програшу з позбавленням права усі попередні нараховані очки за ігри анулюються.

У випадку, коли команда вдруге програє матч з позбавленням права у групових змаганнях, то очки набрані командами з кожної групи, які зайняли останнє місце, також не враховуються.

Класифікація команд з різних груп

Щоб провести класифікацію команд з різних груп (тобто визначити кращу з команд, які посіли 2-ге або 3-тє місце), застосовують критерії, наведені нижче.

Якщо всі команди у всіх групах зіграли однакову кількість ігор, команди, що посіли однакове місце у кожній групі, утворюють одну групу з цих команд, і застосовують такі критерії у наведеному нижче порядку:

- більша різниця між кількістю перемог і поразок у загальній класифікації груп;
- більша різниця в ігрових очках у всіх зіграних матчах у загальній класифікації груп;
- більша кількість ігрових очок, які команда набрала у загальній класифікації груп у підсумку;

- у разі недостатньої визначеності за попередніми критеріями застосовують рейтинг ФІБА.

У гандболі командні місця визначаються за найбільшою сумою набраних очок в турнірній таблиці.

При рівній сумі очок між двома командами, місця визначаються в іграх між ними.

При трьох командах – ігри між ними, різниця забитих і пропущених м'ячів [15].

У футболі визначення місць команд у турнірній таблиці відбувається наступним чином. За перемогу у матчі команда отримує 3 очки, якщо нічия – 1 очко, поразка – 0 очок.

Кількість набраних очок під час змагань визначає місце тієї чи іншої команди.

Якщо ж команди набирають однакову кількість очок, то застосовують наступні правила:

а) більше очок отримує та команда, яка виграла у поєдинку з командою, що набрала таку ж кількість очок;

б) краща різниця забитих і пропущених м'ячів між цими командами;

в) більша кількість забитих м'ячів між цими командами;

г) найкраща різниця забитих і пропущених м'ячів в усіх іграх під час змагання.

д) більша кількість забитих м'ячів в усіх матчах.

Підрахунок за критеріями вказаних у частинах а, б, в, здійснюється із врахуванням статистичних даних усіх ігор між командами, які набрали однакову кількість очок до моменту підрахунку балів.

У випадку дострокового завершення змагань на підставі відповідного рішення Центральної Ради ПФЛ та ВК Української асоціації футболу, призові місця визначаються згідно правил, які прописані у турнірному положенні. У разі, якщо кількість зіграних командами ігор відрізняється, то чинними є наступні правила:

- не передбачено догравання ігор;

- якщо гра була зупинена та не була завершена з необхідності, наприклад, повітряна тривога, то рахунок буде таким, який був на момент зупинення гри. У такому разі нагородження команд не здійснюється. [18].

РОЗДІЛ 3 ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ЗАПОВНЕННЯ РАХУНКОВОГО АРКУШУ У ВОЛЕЙБОЛІ

3.1. Загальна характеристика Офіційних правил гри у волейбол

Офіційні правила гри у волейбол 2017-2020 років були схвалені 35 Конгресом ФІВБ у 2016 році й розпочали використовуватися у всіх змаганнях з 1 січня 2017 року.

Самі правила гри у волейбол складаються з трьох частин: «Філософія правил та суддівства» – перша частина; «Розділ 1: гра» – друга частина; «Визначення» – третя частина [14].

У першій частині «Філософія правил та суддівська» охарактеризовано волейбол з позиції його розвитку в суспільстві. У першу чергу ця частина правил гри спрямована на загальне розуміння основних засад суддівства, основну концепцію гри. Також у цій частині правил гри розкрита сутність «Хороший суддя» у межах загальної структури гри у волейбол.

У другій частині «Розділ 1: Гра» представлено 7 глав: «Споруди і обладнання», «Учасники», «Ігровий формат», «Ігрові дії», «Перерви, інтервали і затримки», «Гравець Ліберо», «Поведінка учасників». У кожній з цих глав доволі чітко і точно визначено основні положення гри у волейбол. Так, наприклад у шостій главі «Гравець Ліберо» є п'ять підпунктів: «Призначення Ліберо», «Екіпірування», «Дії дозволені Ліберо», «Перепризначення нового Ліберо», «Резюме». Матеріал викладений на чотирьох сторінках. Де детально прописані всі можливі варіанти гри гравця Ліберо.

Друга частина «Розділ 2: Судді, їх обов'язки та жести» повністю присвячена суддівству змагань. Цей розділ складається лише з однієї глави: «Судді» куди входять сім підпунктів: «Суддівська бригада і процедури», «Перший суддя», «Другий суддя», «Секретар», «Помічник секретаря», «Судді на лінії». Кожен з цих підпунктів містить інформацію щодо: місцезнаходження, повноважень та обов'язків суддів.

У підпункті «Офіційні сигнали» представлена інформація про жести першого та другого суддів та сигнали прапорцем суддів на лінії.

Друга частина третього розділу має назву «Схеми». Саме тут представлена інформація щодо:

- контрольної зони змагань;
- ігрового поля;
- ігрового майданчика;
- ескізу сітки;
- позиції гравців;
- м'яча, що пересікає вертикальну площину сітки на майданчик суперника;
- м'яча, що пересікає вертикальну площину сітки у вільну зону суперника;
- колективного заслону;
- здійсненого блоку;
- атаки гравця задньої лінії;
- шкали санкцій;
- розташування суддівської бригади та її помічників;
- офіційних жестів суддів;
- офіційних сигналів лінійних суддів прапорцями.

Кожен з підрозділів ілюстрований малюнками та схемами, що у свою чергу дає можливість наочного засвоєння потрібної інформації належним чином.

У третій частині правил гри представлена інформація, щодо основних термінів та визначень [14].

3.2. Обов'язки, права та повноваження першого та другого суддів, їх офіційні жести та сигнали

Місцезнаходження першого судді.

Роль першого судді у виконанні своїх обов'язків полягає у тому, щоб перебувати або сидіти, або стояти на суддівській вищці, яка розташована біля одного з кінців сітки. Важливо, щоб рівень його очей знаходився приблизно на відстані 50 см над сіткою.

Повноваження першого судді.

1. Перший суддя здійснює керівництво грою від початку до кінця, включаючи роботу всієї суддівської бригади та членів команд. Його рішення є основним під час гри, окрім цього він може переглядати рішення інших суддів, якщо вважає їх неправильними. Перший суддя має право замінити учасника суддівської бригади, якщо той не виконує свої обов'язки належним чином.

2. Перший суддя також здійснює контроль за діяльністю подавальників м'ячів та осіб, які протирають підлогу.

3. Він має повноваження вирішувати будь-які питання, що виникають під час гри, навіть ті, які не зазначені у правилах.

4. Перший суддя не дозволяє обговорень своїх рішень, але може пояснити свої дії на прохання капітана команди. Якщо капітан не згоден з його поясненнями і вирішує апелювати на його рішення, то він має право це зробити наприкінці гри.

5. Перший суддя не має нести відповідальність за визначення відповідності умов гри та обладнання ігрового майданчику до початку та під час гри.

Обов'язки першого судді.

1. Перед матчем перший суддя повинен:

- здійснити перевірку стану ігрового майданчика та інвентаря;
- провести жеребкування з представниками команд;
- проконтролювати розминку гравців команд.

2. Упродовж гри тільки перший суддя має право:

- давати попередження командам;
- здійснювати санкції за порушення правил, незадовільну поведінку та затримку;
- приймати рішення, які стосуються:
  - а) неправильної подачі гравця, розміщення команди на майданчику, яка здійснює подачу;
  - б) помилок під час гри з м'ячем;
  - в) помилок над сіткою та помилок гравця під час торкання сітки, особливо з боку гравця, який атакує;
  - г) помилок під час атакуючого удару Ліберо та гравців розташованих на задній лінії;
  - д) завершених атакуючих ударів, виконаних гравцем по м'ячу вище верхнього краю сітки, що направлені Ліберо зверху пальцями зі своєї передньої зони;
  - е) м'яча, який цілком пересікає нижню частину площини попід сіткою;
  - є) виконаного блоку гравцями задньої лінії чи спроба блоку Ліберо;
  - ж) м'яча, який потрапляє на майданчик команди-суперника, або є за межею переходу, або торкається антени;
  - з) м'яча, який частково перелітає над антеною або на його/її частині майданчика, після подачі або третього командного торкання повністю.

3. Перший суддя після фінальної гри здійснює перевірку протоколу та візує його своїм підписом.

Місцезнаходження другого судді.

Обов'язки другого судді полягають у тому, щоб перебувати за межами ігрового майданчика біля сітки на протилежному боці від першого судді, обличчям до нього.

Повноваження другого судді.

1. Другий суддя виконує роль помічника першого, але має і свої функціональні обов'язки. У ситуації, коли перший суддя не може виконувати свої обов'язки, то другий може його замінити.

2. Також він може без наявності свистка вказувати на порушення та помилки, які не належать до сфери його компетентностей. Проте перший суддя може з цим не погодитись.
3. Другий суддя здійснює контроль над роботою секретарів змагань.
4. Він здійснює спостереження за запасними гравцями на лаві, контролює їх поведінку.
5. Другий суддя здійснює контроль спортсменів під час розминки.
6. Дає дозвіл на перерви, слідкує за їх тривалістю та не приймає неправильні запити.
7. Здійснює контроль над кількістю тайм-аутів і замін, сповіщає першому судді і головному тренеру про наступний тайм-аут та п'яту і шосту заміни.
8. Під час травми спортсмена на майданчику другий суддя дає дозвіл на заміну або дає три хв для відновлення.
9. Другий суддя здійснює контроль за станом покриття підлоги, зокрема у передній зоні. Перевіряє стан м'ячів під час гри.
10. Також другий суддя веде спостереження за поведінкою гравців у місцях для тих, кого вилучили.

Обов'язки другого судді.

1. Перед початком кожної партії, а також у фінальній партії при зміні сторін майданчика, другий суддя перевіряє позиції гравців на майданчиках та записує їх у картках розташування.
2. Під час матчу другий суддя приймає рішення та виконує такі дії:
  - а) сигналізує про перехід гравців на майданчик та в простір суперника під сіткою;
  - б) виявляє помилки в розташуванні приймаючої команди;
  - в) сигналізує про помилкове торкання сітки або антени гравцем на своїй стороні майданчика;
  - г) визначає блокування гравцями задньої лінії або спроби блокування Ліберо;
  - д) вказує на помилки при атакуючому ударі гравцями задньої лінії або Ліберо;
  - е) виявляє торкання м'яча стороннім предметом;
  - є) сигналізує про торкання м'яча з підлогою, якщо перший суддя не може побачити цей момент;
  - ж) визначає, чи м'яч пересік сітку на майданчик суперника або торкнувся антени на їхній стороні;
  - з) визначає, чи м'яч після подачі та трьох командних торкань проходить над антеною на їхній стороні майданчика.
3. Другий суддя після фінальної гри здійснює перевірку протоколу та візує його своїм підписом [14].

3.3. Офіційні суддівські жести

На рисунках 3.1-3.26 представлені офіційні жести першого та другого суддів.

Рухом руки вказати напрямком подачі

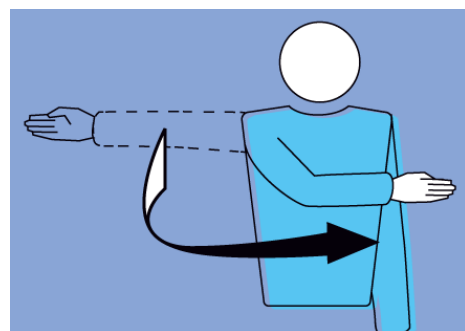
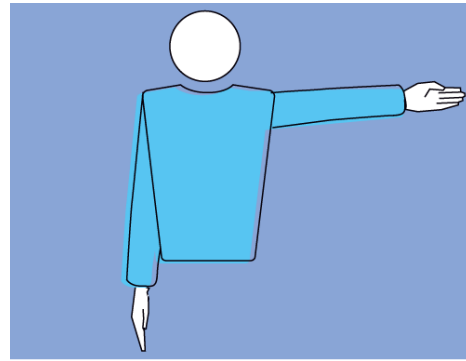

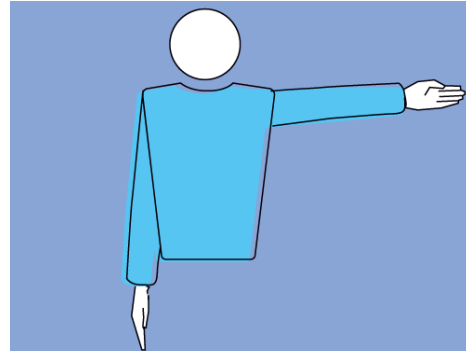
Рис. 3.1. Дозвіл на подачу

Вказати рукою в сторону команди, яка повинна подавати наступною

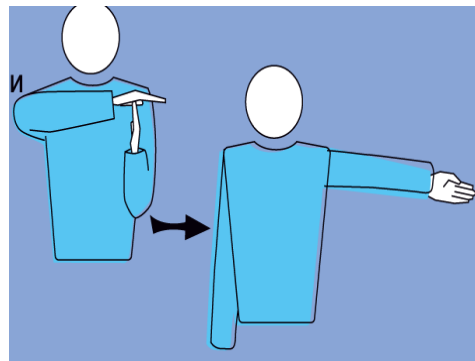
Рис. 3.2. Команда яка буде подавати

Підняти передпліччя попереду та позаду та повернути їх навколо корпусу

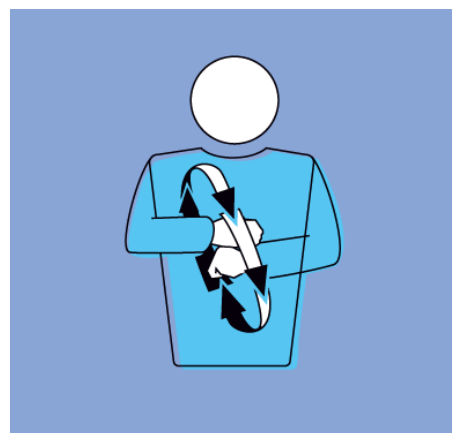
Рис. 3.3. Зміна майданчиків

Розташувати долоню однієї руки над пальцями іншої, яка утримується вертикально (у формі Т) і потім вказати команду яка зробила запит

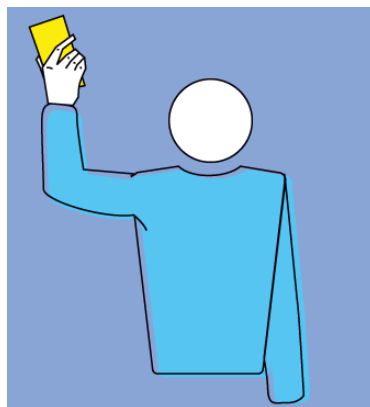
Рис. 3.4. Тайм-аут

Кругові рухи передпліччя одне навколо одного

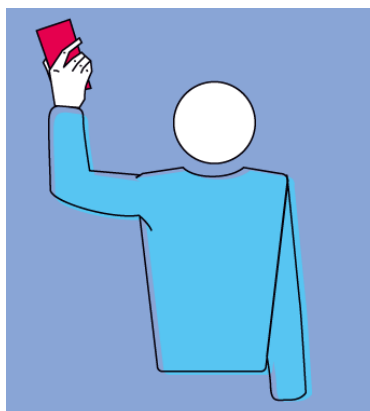
Рис. 3.5. Заміна

Показати жовту картку для попередження

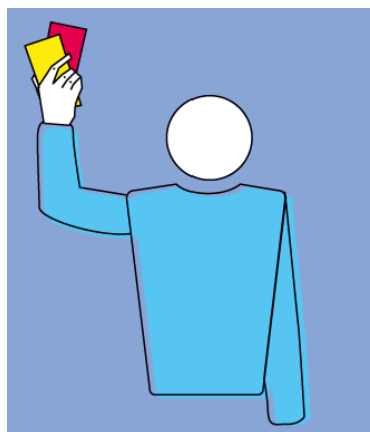
Рис. 3.6. Попередження за неправильну поведінку

Показати червону картку для зауваження

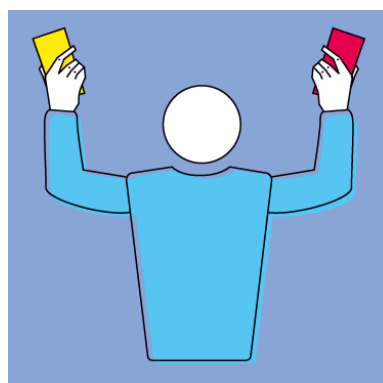
Рис. 3.7. Зауваження за неправильну поведінку

Показати дві картки разом для вилучення

Рис. 3.8. Вилучення

Показати червону та жовту картку окремо для дискваліфікації

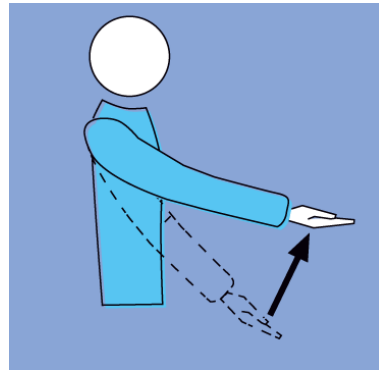
Рис. 3.9. Дискваліфікація

Схрестити передпліччя з відкритими долонями перед грудьми

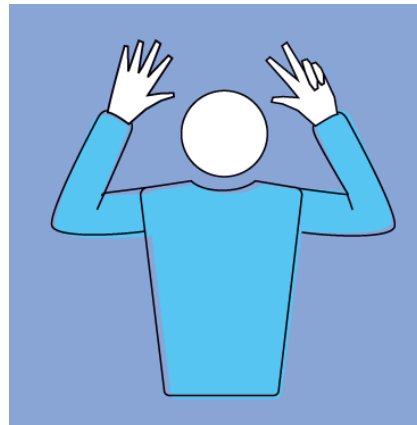
Рис. 3.10. Закінчення партії або матчу

Підняти витягнуту руку з відкритою догори долонею

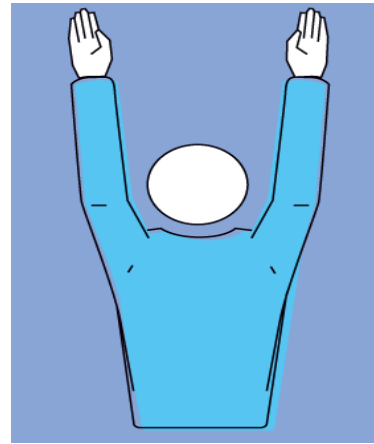
Рис. 3.11. М'яч не був підкинутий, або випущений під час удару на подачі

Підняти вісім розведених пальців

Рис. 3.12. Затримка подачі

Підняти обидві руки вертикально, долонями вперед

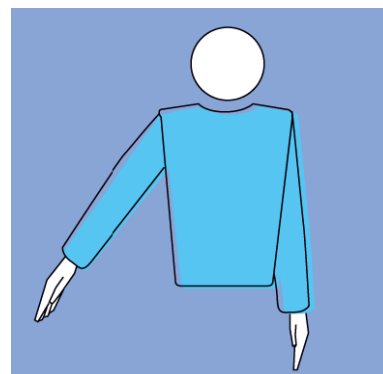
Рис. 3.13. Помилка блокування або заслон

Здійснити коловий рух вказівним пальцем

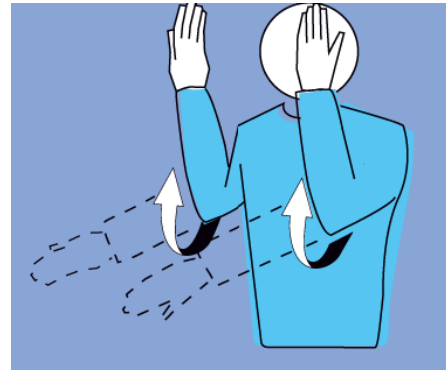
Рис. 3.14. Помилка в розташуванні або помилка при переході

Вказати рукою та пальцями в напрямку підлоги

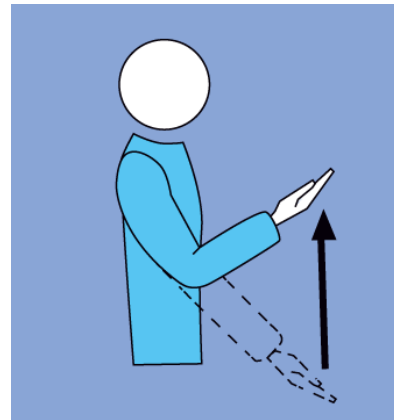
Рис. 3.15. М'яч в майданчику

Підняти вертикально передпліччя з відкритими долонями, зверненими до корпусу

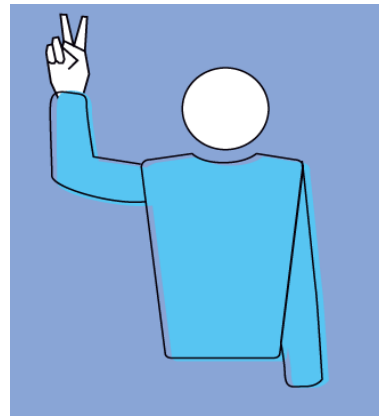
Рис. 3.16. М'яч «за»

Повільно підняти передпліччя з відкритою догори долонею

Рис. 3.17. М'яч схоплено та/або кинуту

Підняти два розведених пальці

Рис. 3.18. Подвійне торкання

Підняти чотири розведені пальці

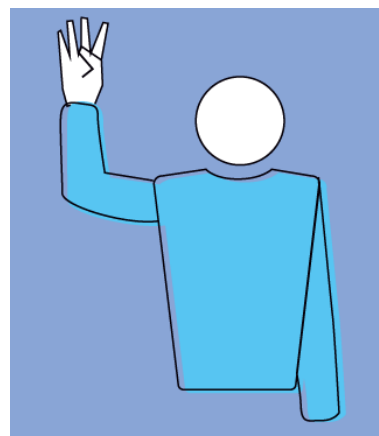

Рис. 3.19. Чотири торкання

Вказати на відповідну сторону сітки рукою

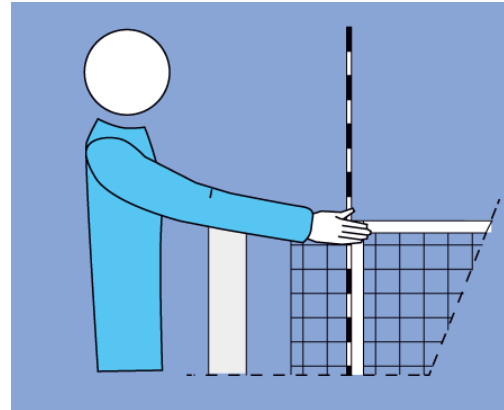

Рис. 3.20. Торкання сітки гравцем, м'яч після подачі торкнувся сітки між антенами та не пересік вертикальну площину сітки

Розташувати руку над сіткою долонею вниз

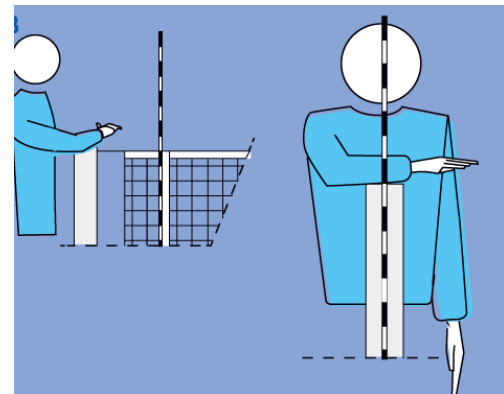

Рис. 3.21. Гра у просторі суперника

Зробити рух вниз передпліччям з відкритою долонею

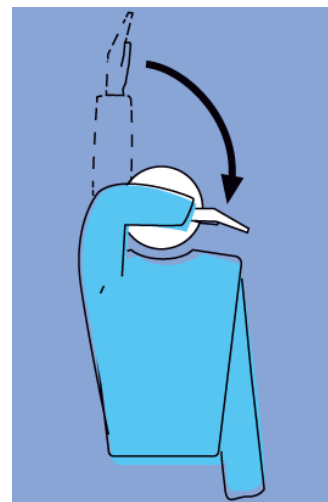
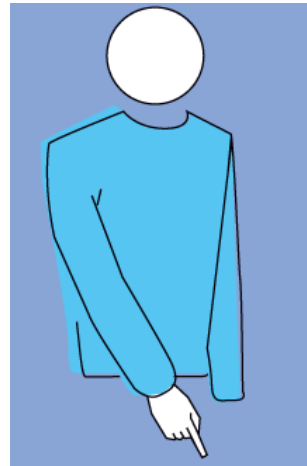

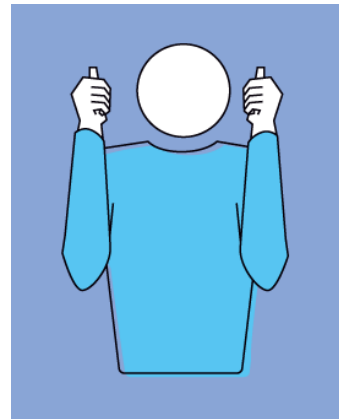
Рис. 3.22. Помилка при атакуючому ударі

Вказати на центральну та відповідну лінію

Рис. 3.23. Проникнення на майданчик суперника, м'яч пересік нижню площину переходу або гравець, який виконує подачу, торкнувся майданчика (лицьової лінії) або гравець стояв за межами свого майданчика у момент удару на подачі

Підняти обидва великих пальці вертикально

Рис. 3.24. Подвійна помилка та спірний м'яч

Провести долонею однієї руки по пальцям іншої, яка утримується вертикально

Рис. 3.25. Торкання м'яча

Вказати на зап'ястя жовтою карткою (попередження) або червоною карткою (зауваження)

Рис. 3.26. Попередження/зауваження за затримку часу

3.4. Обов'язки, права та повноваження суддів на лінії

Місцезнаходження.

У випадку, коли використовуються лише двоє лінійних суддів, їх розміщують в кутах майданчика, які є найближчими до правої руки кожного судді по діагоналі, на відстані один-два м від кутів.

Кожен з них відповідає за контроль обох ліній – бокової і лицьової – на своєму боці майданчика.

У ФІВБ, світових і офіційних змаганнях обов'язкова присутність чотирьох лінійних суддів. Їх розміщують у вільній зоні на відстані один-три м від кожного кута майданчика, на уявному продовженні лінії, над якою вони здійснюють контроль [14].

Обов'язки лінійних суддів

1. Лінійні судді здійснюють свої обов'язки за допомогою прапорців розміром 40x40 см і сигналізують про:

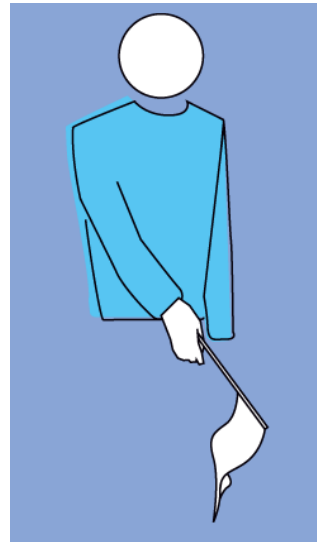
- а) перебування м'яча на майданчику і за його межами, коли він приземляється біля їхніх ліній;
- б) торкання м'яча, який вийшов "за" від команди, яка приймає;
- в) торкання м'яча до антени, пересікання сітки поза межами площини переходу тощо;
- г) заступ будь-якого гравця, окрім того, що на подачі, за межі свого майданчика під час подачі.
- г) про здійснення заступу гравцем, який здійснює подачу;
- д) про торкання антени на своїй частині майданчика будь-яким спортсменом під час матчу, або коли це заважає грі;
- е) про те, що м'яч перетинає сітку за межами площини переходу на майданчик команди-суперника або торкається антени на їхньому боці майданчика.

2. За наказом першого судді лінійний суддя має повторити свій сигнал [14].

3.5. Офіційні жести суддів на лінії

На рисунках 3.27-3.31 представлені офіційні жести та сигнали суддів на лінії.

Вказати прапорцем донизу

Рис. 3.27. М'яч «в майданчику»

Підняти прапорець вертикально

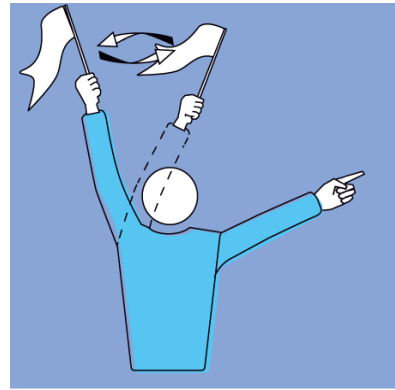
Рис. 3.28. М'яч «за»

Підняти прапорець та торкнутися його верхівки долонею вільної руки

Рис. 3.29. Торкання «м'яча»

Махати прапорцем над головою та вказувати на відповідну антену або лінію.

Рис. 3.30. М'яч пролетів за межами площини переходу або торкнувся стороннього предмету, подача не з зони подачі

Підняти та схрестити обидва передпліччя перед грудьми

Рис. 3.31. Неможливо прийняти рішення

3.6. Обов'язки, права та повноваження секретаря

Місцезнаходження секретаря

Роль секретаря полягає у виконанні функцій, знаходячись за столиком секретаря на іншому боці майданчика від першого судді, з обличчям у його напрямку [14].

Обов'язки секретаря

Секретар записує протокол відповідно до усталених правил, паралельно співпрацює із другим суддею. Окрім цього секретар застосовує зумер або інший звуковий пристрій для того, щоб повідомити про порушення або подати сигнал суддям.

1. Перед матчем і партією, секретар:

а) здійснює запис даних в протоколі про гру і гравців, ПБ учасників команд та їх номери, візують цей протокол капітани команд та головні тренери;

б) здійснює запис початкового розміщення гравців команд з картки розташування, якщо такі дані відсутні, то він має повідомити про цей факт другому судді.

2. Під час матчу секретар:

а) здійснює запис набраних очок;

б) здійснює контроль черговості подач і якщо є порушення терміново повідомляє про нього суддям;

в) секретар також має здійснити підтвердження та повідомити звуковим сигналом про запити на заміну гравців на майданчику, потім записати зміни і тайм-аути і поставити до відома другого суддю;

г) інформує суддів про запит на ігрову перерву, який є невірним;

г) інформує суддів про завершення партій і про отримання восьмого очка у вирішальній грі;

д) здійснює записи будь-яких санкцій та неправильних запитів;

е) здійснює записи усіх інших подій матчу, про які вказує другий суддя (заміна, відновлювальний час, перерва, зовнішня перешкода, перепризначення тощо);

є) здійснює контроль над інтервалами між партіями.

3. В кінці матчу секретар:

- здійснює запис остаточних результатів;

- якщо є апеляція, з дозволу судді, записує цей протест у протокол самостійно або надає право це зробити капітану команди;

- ставить свій підпис у протоколі та збирає підписи капітанів і суддів [14].

3.7. Обов'язки, права та повноваження помічника секретаря

Місцезнаходження.

Роль помічника секретаря полягає у виконанні своїх повноважень, знаходячись за столом секретаря.

Обов'язки помічника секретаря.

Помічник секретаря здійснює запис заміни Ліберо, якщо такий факт відбувається. Окрім цього він допомагає секретарю, виконуючи адміністративну роботу. У разі неможливості виконання функцій секретарем, помічник секретаря його замінює.

1. Перед матчем і партією помічник секретаря:

а) готує протокол контролю Ліберо;

б) готує запасний протокол.

2. Під час матчу:

а) записує дані заміщень/перепризначень Ліберо;

б) інформує суддів про порушення заміщення Ліберо за допомогою звукового сигналу;

в) слідкує за початком та завершенням технічного тайм-аута;

г) слідкує за рахунком та відображає його на ручному табло біля секретаря;

г) здійснює контроль рахунку на усіх табло;

д) якщо потрібно здійснює оновлення протоколу і віддає його секретарю.

3. В кінці матчу:

а) підписує протокол контролю Ліберо і надає його для перевірки;

б) підписує протокол.

Для ФІВБ, змагань світового та офіційного рівня, під час яких використовують електронну версію протоколу, помічник секретаря повинен попередити секретаря про заміну, спрямувати другого суддю до запитів команд про тайм-аут та контролювати заміну Ліберо [14].

3.8. Методика навчання заповнення та ведення рахункового аркуша (протоколу гри) у волейболі

Усі записи повинні бути написано чітко, розбірливо та одним кольором.

1. Праворуч у верхній частині запису фіксується назва події, місто проведення, майданчик, етап змагань, номер матчу, дата та час, а також коротка назва команд або міста. Якщо назви команд однакові, використовується назва міста. У разі співпадіння назв міст, зазначається назва команди та скорочена назва міста (наприклад, «Буковинка», Чернівці). Кожна буква та цифра вписується між вертикальними рисочками. Категорії «за статтю» (чоловіки, жінки) та «за віком» (дорослі, юніори) відображаються перехресно.

2. Праворуч у нижньому куті записується склад команд, який відображений у технічній заявці, а також ПІБ головного тренера (ГТ), помічника тренера (ПТ), тренера (Т), лікаря (Л). Номер капітана позначається кружечком. Фіксуються лише прізвища гравців, а при однакових прізвищах додається перша буква імені. Підтверджують запис команди підписами головних тренерів та капітанів. Інформацію про Ліберо визначає як записувати головний суддя.

3. За результатами жеребкування зліва від столу секретаря знаходиться команда «А», справа – команда «Б». Ці літери відображаються великими кружечками поруч з позначками малих літер «а» та «б» у перших трьох партіях.

4. У графі «Затвердження результату» фіксуються прізвища та місто проживання I та II суддів, секретаря (реєстратора). У графі «судді на лінії» записуються лише прізвища під номерами та їхня позиція на майданчику під час гри (у випадку двох суддів на лінії – під номерами 1 і 3).

Після завершення матчу капітани команд ставлять підписи, підтверджуючи записані результати. Протест відображається у графі «Примітка».

Окрім цього підписується протокол секретарем, другим суддею, першим суддею та головним суддею, який у графі «Примітка» ставить свій підпис.

5. Отримавши картки розміщення, номери стартових гравців відображаються у відповідних позиціях (I, II, III, IV, V, VI). У першій партії обов'язково позначається «Л» (гравець Ліберо). У команди, яка розпочинає матч, «В» (ввід) позначається в маленькому кружечку, а у протилежній команді – «П» (прийом). У першій клітинці графі «Перехід подачі» у команди, що розпочинає матч, цифра один закреслюється однією рисою, а у команди, що приймає, перша клітинка позначається перехрестям.

6. Якщо команда «А» втрачає подачу, то «1» перехрещується і у ній фіксується кількість очок, які команда отримала в позиції цього гравця. У команді «Б» гравець позиції II починає гру, і запис ведеться так само. Після шести переходів (повного кола) відмітки про черговість подачі робляться у другому рядку графі «Перехід подачі», а останні цифри отриманих очок обводяться.

Примітка: якщо в партії втрачено очки, вони перекреслюються другою рисою, і нові очки знову перекреслюються третьою рисою.

7. Під час заміни номер гравця, який замінює фіксується під номером попереднього. У верхньому рядку «Рахунок при заміні» відображаються цифри рахунку на момент заміни: рахунок команди, яка замінює, знаходиться зліва, а іншої – справа (наприклад, 2:4). Під час зворотної заміни запис ведеться аналогічно, а номер гравця, який виходив на заміну, обводиться кружечком.

8. Перерви відображаються під буквою «П» у колонці «О». Перша перерва записується у верхніх клітинках, а друга – під першою. При записі перерви перша цифра рахунку вказує на кількість очок команди, що взяла перерву. У випадку відсутності перерв, клітинки залишаються пустими.

9. Старт і фінал кожної партії фіксується по факту.

10. Загальні результати команд фіксуються у таблиці «Підсумок», зокрема це кількість перемог, поразок, тайм-аутів, замін тощо.

Підсумковий час у хвиликах за партіями та загальний час від початку гри до закінчення також вказується. Назва переможця записується перед цифрою «3», а після двох крапок – рахунок команди, яка прогала.

11. Ліворуч у нижньому куті вказуються:

- «П» – попередження;
- «З» – зауваження;
- «В» – вилучення;
- «Д» – дискваліфікація.

Якщо покарання одержав запасний гравець, то його номер обводиться.

У колонці «Примітка» зафіксовуються випадки травм, особливі заміни, перерви, заяви про протест та інші випадки. Якщо заяв не було, головний суддя підписує «Результат затверджено» у верхньому лівому куті.

Правила запису та порядок ведення протоколу у вирішальній 5 партії.

1. Перед початком цієї партії здійснюється жеребкування для визначення права на подачу чи вибору сторони майданчика. У протоколі залишають порожніми кружечки для позначення «А» і «Б». Стартові гравці обох команд чітко розміщуються за позиціями I, II, III, IV, V, VI праворуч та ліворуч.

2. До досягнення рахунку «8» однієї з команд ведеться запис, як і в попередніх партіях. Коли сторони міняються за умови гри до рахунку «8», фіксація записів однієї команди

здійснюється у паралельній частині протоколу. У разі переходу команди на інший майданчик, фіксується рахунок, з яким вона переходить, і продовжується ведення протоколу. Очки, що не набрала команда до переходу, не закреслюються.

Перерви фіксуються до переходу на відпочинок, записуються у протоколі так само, як і в попередніх партіях. Заміни записуються одночасно у двох частинах протоколу. Якщо команда продовжує подавати після переходу, вказується порядковий номер переходу гравця. У випадку втрати подачі, фіксується кількість очок при цьому положенні гравця.

3. У разі, коли команда завершує гру через помилку суперника, рахунок записується у клітинці для наступного гравця, а цифра переходу не закреслюється і обводиться кружечком (див. рис. 3.32).

РОЗДІЛ 4

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ЗАПОВНЕННЯ ОФІЦІЙНОГО ПРОТОКОЛУ ГРИ У БАСКЕТБОЛІ

4.1. Загальна характеристика Офіційних правил гри у баскетбол

Офіційні правила гри у баскетбол були затверджені центральним бюро ФІБА 25 березня 2022 року та вступили у дію з 1 жовтня 2022 року [13].

Вони складаються з восьми правил.

Правило перше – гра, в якому наведено основні визначення.

Правило друге – майданчик та обладнання.

Правило третє – команди; охарактеризовано гравців команд; травми та допомогу без медичного втручання; обов'язки та права капітана команди; обов'язки та права головного тренера; тренера та перших помічників тренера.

Правило четверте – засади гри. У цьому розділі зазначено: ігровий час, нічийний рахунок та овертайми; початок і кінець чверті, овертайму або гри; статус м'яча; місце, де перебуває гравець і суддя; спірний кидок і володіння м'ячем за чергою; як грають м'ячем; контроль над м'ячем; гравець у процесі кидка; закинтий м'яч: коли він закинтий і його вартість; вкидання; тайм-аут; заміна; гра програна позбавленням права; гра програна через нестачу гравців.

Правило п'яте – порушення. У цьому розділі подана інформація про: порушення; гравець за межами майданчика, м'яч за межами майданчика; ведення м'яча; зайві кроки з м'ячем; 3 секунди; гравець під щільною опікою; 8 секунд; годинник кидка; м'яч, повернений у тилу зону; перешкода влученню та перешкода м'ячу.

Правило шосте – фоли. У цьому розділі подана інформація про: фоли; контакт: загальні принципи; персональний фол; обопільний фол; технічний фол; неспортивний фол; фол з дискваліфікацією; бійка.

Правило сьоме – загальні засади. У цьому розділі подана інформація про: 5 фолів гравця; командні фоли: покарання; особливі ситуації; штрафні кидки; помилки, які можна виправити.

Правило восьме – судді, судді за столом, комісар: обов'язки та права. У цьому розділі подана інформація про: суддів, суддів за столом і комісара; старшого суддю: обов'язки та права; судді: обов'язки та права; секретар і помічник секретаря: обов'язки; секундометрист: обов'язки; оператор годинника кидка: обов'язки [13].

4.2. Обов'язки, права та повноваження суддів у баскетболі

Судді, судді за столом і комісар.

1. Суддями повинні бути: старший суддя й 1 або 2 судді.

Їм допомагають судді за столом і комісар, якщо він присутній.

2. Суддями за столом повинні бути: секретар, помічник секретаря, секундометрист і оператор годинника кидка.

3. Комісар, якщо присутній сідає між секретарем і секундометристом.

Його обов'язками під час гри в першу чергу є спостерігати за роботою суддів за столом і надавати допомогу старшому судді й судді (-ям) у нормальному проведенні гри.

4. Судді певної гри не повинні бути будь-яким чином пов'язані з жодною з команд, що перебувають на ігровому майданчику.

5. Судді, судді за столом і комісар повинні проводити гру відповідно до цих правил і не мають права змінювати їх.

6. Форма суддів складається з суддівської сорочки, довгих штанів чорного кольору, чорних шкарпеток і чорного баскетбольного взуття.

7. Судді, як і судді за столом, повинні бути в єдиній уніформі.

Старший суддя: обов'язки та права.

Старший суддя повинен:

1. Перевірити та схвалити все обладнання, що буде використане під час гри;
2. Визначити офіційний ігровий годинник, годинник кидка, секундомір і познайомитися з суддями за столом;
3. Вибрати ігровий м'яч принаймні з 2 м'ячів, що були в використанні, наданих командою господарів. Якщо жоден з цих м'ячів не підходить як ігровий, він може вибрати найкращий м'яч з тих, що є в наявності.
4. Не дозволяти нікому з гравців носити предметів, що можуть завдати травми іншим гравцям.
5. Проводити спірний кидок на початку першого періоду й вкидання відповідно до процедури володіння за чергою на початку всіх інших періодів.
6. Має право зупинити гру, коли цього вимагають обставини.
7. Має право визначити, що команда програла гру позбавленням права.
8. Ретельно перевірити протокол після закінчення часу гри, чи в будь-який інший час, коли він вважає це потрібним.
9. Затвердити й підписати протокол після закінчення часу гри, що означає закінчення ігрової юрисдикції суддів та їхнього зв'язку з грою. Права суддів починають діяти, коли вони з'являються на ігровому майданчику за 20 хвилин до початку гри, який зазначений у розкладі, та закінчують діяти із сигналом ігрового годинника про кінець часу гри, що затверджує старший суддя.
10. Зробити запис на зворотній стороні протоколу раніше, ніж підписати його:
  - у разі, якщо одній з команд зараховують поразку позбавленням права, або в разі фолу з дискваліфікацією;
  - у разі будь-якої неспортивної поведінки членів команди, головних тренерів, помічників тренерів, та осіб, що супроводжують команду, яка відбувалася раніше ніж за 20 хвилин до часу початку гри, який зазначений у розкладі, або між кінцем ігрового часу й затвердженням підписом протоколу. такому разі старший суддя (або комісар, якщо він присутній) надсилає детальний рапорт про інцидент в організацію, що проводить змагання.
11. Приймати остаточне рішення кожного разу, коли це необхідно, або коли думки суддів розходяться. Для того, щоб прийняти остаточне рішення, він може порадитися з суддею (-ями), комісаром, якщо він присутній, та/або суддями за столом.
12. Для ігор, де застосовують систему негайного відеоперегляду – IRS.
13. Після того як отримав повідомлення від секундометриста, дає свисток перед першою та третьою чвертю, коли до її початку залишається 3 та 1,5 хвилини. Старший суддя також дає свисток перед другою та четвертою чвертю та кожним овертаймом, коли до їх початку залишається 30 секунд.
14. Має право приймати рішення з будь-яких питань, що спеціально не обумовлені цими Правилами [13].

Судді: обов'язки та права

1. Судді мають право приймати рішення в випадках недодержання цих правил, що вчинені як у межах, так і поза обмежувальними лініями, включно з секретарським столом, лавами команд і просторами безпосередньо за лініями.
2. Судді дають свисток, коли стається недодержання правил, закінчується період, або тоді, коли вони вважають за потрібне зупинити гру. Судді не дають свистків після закинутого м'яча з гри, влучного штрафного кидка, або коли м'яч стає живим.
3. Коли судді приймають рішення при недотриманні правил, вони в кожному випадку повинні керуватися такими основними принципами:
  - необхідність підтримувати цілісність гри, виходячи з духу та намірів правил;

- послідовність у застосуванні принципу перевага/невигідне становище. Суддям не слід переривати ходу гри без потреби й не карати випадкового персонального контакту, який ні надає гравцеві переваги, ні ставить його суперника в невигідне становище;

- послідовність у застосуванні здорової суті в кожній грі, беручи до уваги здібності гравців, їхнє ставлення й поведінку протягом гри;

- послідовність у підтриманні рівноваги між контролем за грою й ходом гри, тобто володіти почуттям того, що учасники намагаються зробити, й визначати тільки те, що буде правильним для гри.

4. Якщо результат гри опротестований однією з команд, старший суддя (комісар, якщо він присутній) повинен протягом 1 години після закінчення ігрового часу надіслати рапорт з описанням того, що сталося, в організацію, яка проводить змагання.

5. Якщо суддя травмований, чи з будь-якої причини не може далі виконувати своїх обов'язків протягом 5 хвилин, гра повинна бути поновлена. Інший суддя (-ді) буде судити сам до кінця гри, якщо нема можливості замінити суддю, який травмований, кваліфікованим запасним суддею. Після консультації з комісаром, якщо він присутній, рішення про можливість заміни приймає суддя (ді), який залишився на ігровому майданчику.

6. Для всіх міжнародних ігор, якщо треба пояснити рішення, усі словесні роз'яснення роблять англійською мовою.

7. Кожний суддя має право приймати рішення в межах своїх обов'язків, але не має права скасовувати чи піддавати сумніву рішення, що приймає інший (-і) суддя (-і).

8. Застосування та інтерпретація суддями Офіційних Правил баскетболу, без огляду на те, було їхнє рішення належним чи ні, є остаточними й не можуть бути оскарженими або проігнорованими, за винятком випадків, коли може бути поданий протест [13].

Секретар і помічник секретаря: обов'язки.

1 У розпорядження секретаря має бути наданий протокол, і він веде записи:

- щодо команд: реєструє прізвища й номери гравців, які мають почати гру, та всіх запасних, які вступають у гру. Коли відбувається недодержання правил, пов'язане з 5 гравцями, які починають гру, замінами або номерами гравців, він якнайшвидше повідомляє про це найближчого суддю;

- зміни сумарного рахунку очок, записуючи влучення з гри й зі штрафних кидків;

- фолів, призначених кожному гравцеві. Він записує фоли, призначені кожному головному тренерові, й негайно повідомляє суддю, коли головний тренер має бути дискваліфікованим. Так само, він негайно повідомляє суддю, що гравець повинен бути дискваліфікованим, якщо отримав 2 технічних або 2 неспортивних фоли або 1 технічний і 1 неспортивний фол;

- тайм-аутів. Повідомляє головного тренера через суддю про те, що у головного тренера більше не залишилося жодного тайм-ауту в половині гри або в овертаймі.

- визначає наступне володіння за чергою, керуючи стрілкою володіння м'ячем за чергою. Секретар змінює напрямки стрілки володіння м'ячем за чергою одразу після закінчення першої половини гри, тому що команди обмінюються кошиками у другій половині.

2. Помічник секретаря керує табло рахунку й допомагає секретареві та секундометристу. У разі будь-якої розбіжності між показниками на табло й записами у протоколі, та при неможливості встановити причину цієї розбіжності, правильними вважають записи, зазначені у протоколі, відповідно до яких повинні бути виправлені показання на табло.

3. Якщо помилку в веденні сумарного рахунку очок виявлено у протоколі:

- під час гри, секундометрист повинен зачекати першого моменту, коли м'яч стане мертвим, перш ніж подати свій сигнал;

- після закінчення ігрового часу, але до підписання протоколу старшим суддею, помилка повинна бути виправленою, навіть якщо це виправлення вплине на остаточний результат гри;

- після підписання протоколу старшим суддею, помилка більше не може бути виправленою. Старший суддя або комісар, якщо він присутній, повинен надіслати детальний рапорт в організацію, що проводить змагання [13].

Секундометрист: обов'язки

1. У розпорядження секундометриста має бути наданий ігровий годинник і секундомір, і він повинен:

- вести відлік ігрового часу, тайм-аутів і перерв у грі;
- переконатися, що сигнал ігрового годинника про кінець ігрового часу періоду лунає дуже гучно й автоматично;

- вжити всіх можливих засобів, які він має у своєму розпорядженні, для того, щоб негайно поінформувати суддів у тому випадку, коли його сигнал не пролунав або не був почутий;

- демонструвати кількість фолів, що отримані кожним гравцем, піднімаючи покажчик з цифрою, що відповідає кількості фолів цього гравця, таким чином, щоб обоє головних тренерів чітко це бачили;

- негайно повідомити суддю, коли хтось із гравців отримав 5 фолів;

- керувати покажчиками командних фолів, які розташовані на краях секретарського стола, найближчих до лави команди. Покажчик командних фолів демонструє поточну кількість командних фолів та повністю набуває червоного кольору, причому цифри не видні, після того як м'яч став знову живим після четвертого командного фолу у чверті.

- виконувати заміни;

- надавати тайм-аути. Секундометрист повідомляє суддів про можливість надання тайм-ауту, коли команда попросила тайм-аут;

- подавати свій сигнал тільки тоді, коли м'яч мертвий, і до того, як м'яч знову стає живим. Звук сигналу секундометриста не зупиняє ігрового годинника чи гри, а також не змушує м'яч стати мертвим.

2. Секундометрист повинен вести відлік ігрового часу таким чином:

- вмикати ігровий годинник, коли:

- під час спірного кидка м'яч відбиває один з гравців, який стрибав, і при цьому не чинить недодержання правил;

- після невдалого останнього штрафного кидка м'яч залишається «живим» і торкається гравця на ігровому майданчику, або його торкається гравець на ігровому майданчику;

- під час вкидання м'яч торкається гравця на ігровому майданчику, або його торкається гравець на ігровому майданчику, і при цьому не відбувається недодержання правил.

- зупиняти ігровий годинник, коли:

- спливає ігровий час чверті або овертайму, якщо ігровий годинник не зупинився автоматично;

- суддя дає свисток тоді, коли м'яч живий;

- закинуто м'яч з гри в кошик команди, що попросила тайм-аут;

- закинуто м'яч з гри, коли ігровий годинник показує 2:00 хвилини чи менше у четвертій чверті та кожному овертаймі;

- лунає сигнал годинника кидка у той момент, коли команда контролює м'яч.

3. Секундометрист повинен вести відлік тайм-ауту таким чином:

- вмикати секундомір одразу після того як суддя дає свисток і сигнал про надання тайм-ауту;

- подавати свій сигнал після того як спливли 50 секунд тайм-ауту;

- подавати свій сигнал, коли тайм-аут закінчився.

4. Секундометрист повинен вести відлік перерви у грі таким чином:

- вмикати секундомір одразу після того, як закінчилася попередня чверть або овертайм;

- повідомляти суддів перед першою і третьою чвертями про те, що залишилося 3 хвилини й 1:30 хвилини до початку чвертей;

- подавати свій сигнал за 30 секунд до початку другої, четвертої чверті та кожного овертайму;

- подавати свій сигнал і одночасно зупиняти секундомір одразу після того, як закінчилася перерва у грі.

Оператор годинника кидка: обов'язки

У розпорядження оператора годинника кидка має бути наданий годинник кидка, яким він повинен керувати таким чином:

1. Вмикати, або скидати та вмикати знову, коли:

- на майданчику команда встановлює контроль над живим м'ячем. Після цього просте торкання м'яча суперником не розпочинає нового періоду відліку годинника кидка, якщо та ж сама команда й далі контролює м'яч;

- під час вкидання м'яч торкається гравця на ігровому майданчику, або його торкається будь-який гравець на ігровому майданчику, і при цьому не відбувається недодержання правил.

2. Зупинити, але не скидати, з наявністю показань на дисплеї часу, що залишився, коли та ж сама команда, що перед тим контролювала м'яч, має право на вкидання внаслідок:

- виходу м'яча за межі ігрового майданчика;

- травми гравця тієї ж команди;

- технічного фолу, вчиненого гравцем тієї ж команди;

- ситуації спірного кидка (за винятком випадку, коли м'яч застрягає між кільцем і щитом);

- обопільного фолу;

- скасування однакових покарань проти команд.

Зупинити, але також не скидати, з наявністю показань на дисплеї часу, що залишився, коли та ж сама команда, що перед тим контролювала м'яч, має право на вкидання у передовій зоні та 14 чи більше секунд залишається на годиннику кидка внаслідок фолу або порушення.

3. Зупинити й скинути на 24 секунди з відсутністю показань на дисплеї, коли:

- м'яч входить у кошик і не відбувається недодержання правил;

- м'яч торкається кільця кошика суперників і м'яч перебуває під контролем команди, яка не контролювала його до того, як м'яч торкнувся кільця;

- команда має право на вкидання у своїй тилоній зоні:

- унаслідок фолу або порушення (але не через вихід м'яча за межі ігрового майданчика);

- унаслідок ситуації спірного кидка, для команди, що перед тим не мала контролю над м'ячем;

- гру зупиняють унаслідок дії, не пов'язаної з командою, яка контролює м'яч;

- гру зупиняють унаслідок дії, не пов'язаної з жодною з команд, якщо тільки суперники не будуть поставлені в невикладне становище;

- команда має право на штрафний (-ні) кидок (-ки).

4. Зупинити й скинути на 14 секунд, з наявністю показань на дисплеї 14 секунд, коли:

- та ж сама команда, що перед тим контролювала м'яч, має право на вкидання в передовій зоні, та 13 секунд чи менше показує годинник кидка:

- унаслідок фолу або порушення (але не через те, що м'яч вийшов за межі ігрового майданчика);

- гру зупиняють унаслідок дії, не пов'язаної з командою, яка контролює м'яч;
 - гру зупиняють унаслідок дії, не пов'язаної з жодною з команд, якщо тільки суперники не будуть поставлені в не вигідне становище.

- команда, яка перед тим не контролювала м'яч, має право на вкидання в передовій зоні внаслідок:

- персонального фолу або порушення (включно з виходом м'яча за межі ігрового майданчика);

- ситуації спірного кидка.

- команда має право на вкидання з лінії вкидання в передовій зоні внаслідок неспортивного або фолу з дискваліфікацією;

- після того як м'яч торкнувся кільця під час невдалого кидка з гри (включно з випадком, коли м'яч застрягає між кільцем і щитом), останнього штрафного кидка чи під час передачі, якщо команда, яка відновлює контроль над м'ячем – це та ж сама команда, яка контролювала м'яч перед тим, як він торкнувся кільця;

- ігровий годинник показує 2:00 хвилини чи менше в четвертій чверті та в кожному овертаймі, після тайм-ауту, наданого команді, що мала право на володіння м'ячем у своїй тилочній зоні, головний тренер цієї команди вирішує, що гру буде поновлено вкиданням з лінії вкидання у передовій зоні, а годинник кидка демонструє 14 секунд чи більше, коли ігровий годинник зупинено.

5. Вимкнути, після того як м'яч став мертвим та ігровий годинник зупинено у будь-якій чверті або овертаймі, коли будь-яка команда розпочинає новий контроль над м'ячем, і на ігровому годиннику залишається менше 14 секунд.

Сигнал годинника кидка не зупиняє ігрового годинника або гри, а також не примушує м'яч стати мертвим, за винятком ситуації, коли команда контролює м'яч [13].

4.3. Жести суддів у баскетболі

На рисунках 4.1-4.12 відображені суддівські жести у баскетболі.

Зупинити годинник

Відкрита долоня

Зупинити годинник – фол

Долоня стиснута в кулак

Увімкнути годинник

Рвучкий помах рукою

Рис. 4.1 Жести суддів, які віднесені до ігрового годинника

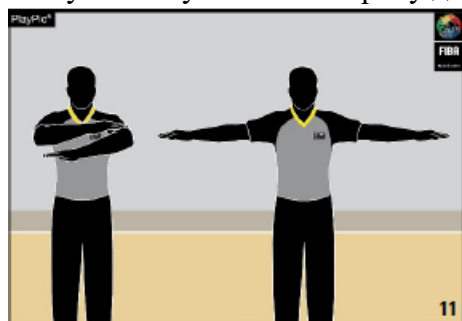

Рис. 4.2 Зарахування влучення

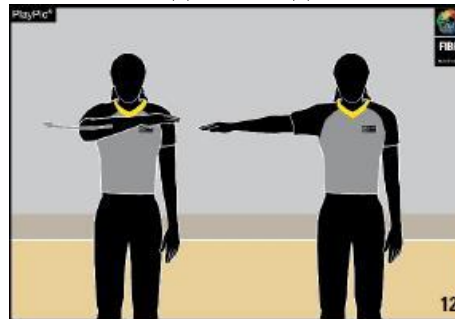
Рис. 4.3 Заміна й Тайм-аут

Скасувати влучення або ігрову дію

Одноразово розвести та звести руки на грудях

Видимий відлік

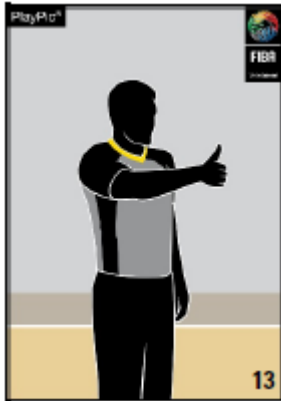

Відлік рухом долоні

Рис. 4.4 Інформативні жести

Зв'язок між судьями та судьями за столом

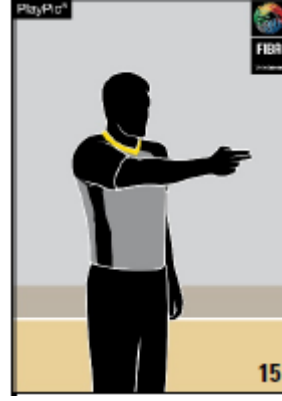
Великий палець угору

Показання годинника кидка скинути

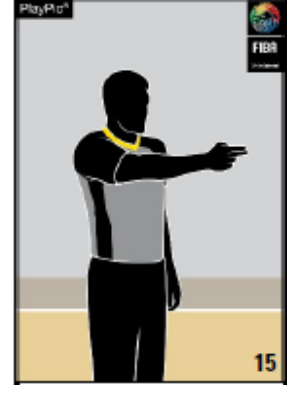
Обертати долонею з розпрямленим указівним пальцем

Напрямок гри та/або м'яч за межами майданчика

Рука з указівним пальцем паралельна бічній лінії

Спірний м'яч або ситуація спірного кидка

Підняття вгору великих пальців, потім указати напрямку стрілки володіння за чергою

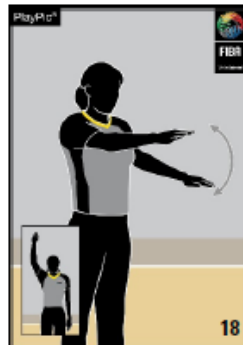
Рис. 4.5 Інформативні жести

Зайві кроки з м'ячем

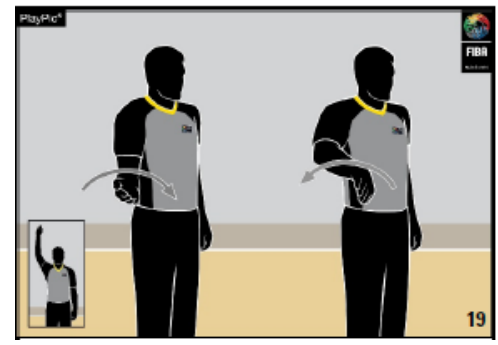
Обертання кулаками

Неправильне ведення: подвійне ведення

Рух долонями вгору-вниз

Неправильне ведення: пронесення м'яча

Напівоберт долонею вперед

Рис. 4.6 Порушення, які виникають у грі

3 секунди

Помах рукою з 3 пальцями

5 секунд

Показ 5 пальців

8 секунд

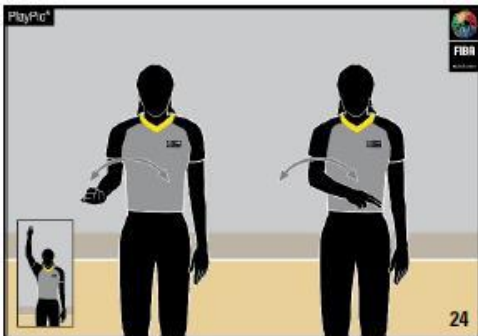
Показ 8 пальців

Годинник кидка

Торкання плеча пальцями

М'яч повернено
у тилу зону

Маховий рух рукою перед
корпусом

Навмисний удар
чи блокування
м'яча

Показ пальцем
на ногу

Перешкода
влученню
чи перешкода м'ячу

Круговий рух
розпрямленим
указівним пальцем
над іншою рукою

Рис. 4.7 Порухення, які виникають у грі й їх фіксують судді

Затримка

Перехват зап'ястя,
руки вниз

Блокування
(у захисті),
неправильний
заслін (у нападі)

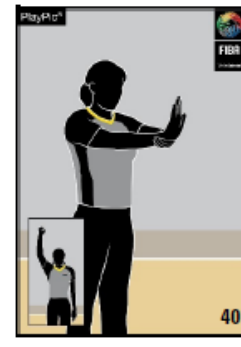
Обидві руки
на талії

Поштовх або
зіткнення,
гравець без
м'яча

Імітація поштовху

Обмеження
руху гравця
руками

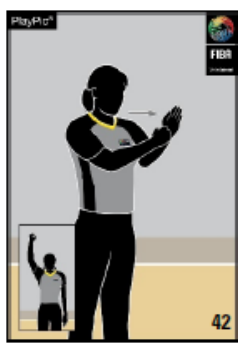
Перехват долоні,
рух уперед

Неправильна гра
руками

Удар по зап'ястю

Поштовх або
зіткнення, гравця з
м'ячем

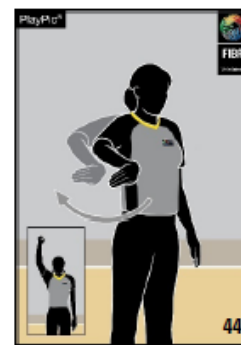
Удар кулаком у
відкриту долоню

Неправильний
контакт у руку

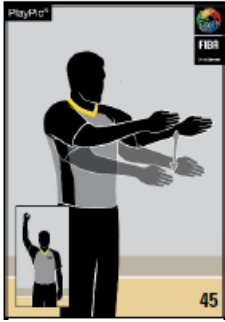
Удар кистю по
передпліччю

Захоплення гравця

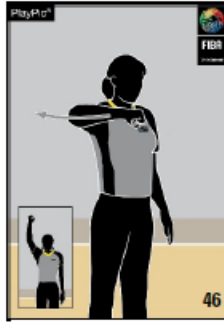
Рух передпліччям
назад

Порушення
принципу циліндра

Обидві руки
з долонями
вертикально
рухаються вгору-
вниз

Надмірне
розмахування
ліктями

Рух ліктем убік

Удар у голову

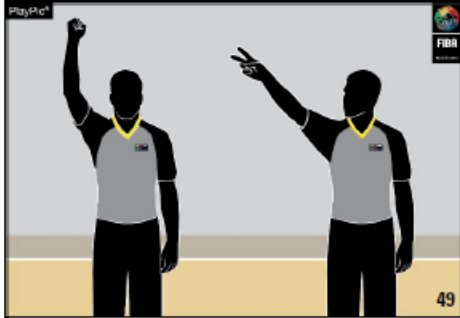
Імітація контакту
з головою

Фол команди, яка
контролює м'яч

Указати кулаком
у бік кошика
команди, яка
завинила

Фол проти гравця у процесі кидка

Долоня стиснута в кулак, потім показати
кількість штрафних кидків

Фол проти гравця не у процесі кидка

Долоня стиснута в кулак, потім
показати на майданчик

Рис. 4.7 Тип фолів, які виникають у грі й їх фіксують судді

Обопільний фол

Махові руки
кулаками

Технічний фол

Дві долоні
утворюють літеру
«Т»

Неспортивний фол

Перехват зап'ястя
над головою

Фол з
дискваліфікацією

Підняті вгору руки

Імітація фолу

Двічі підняти та опустити
передпліччя

Перетин обмежувальної лінії з
недодержанням правил під час вкидання

Рух рукою паралельно обмежувальної лінії (в останні 2 хвилини четвертої чверті або овертайму)

Рис. 4.8. Окремі види фолів

Перегляд за допомогою IRS

Обертати рукою, простягнутою
горизонтально, з указівним пальцем

Челендж для головного тренера

Накреслити уявний
прямокутник

Рис. 4.9. Система негайного відеоперегляду – IRS

Після фолу без
штрафного
кидка (-ів)

Після фолу
команди, яка
контролювала
м'яч

Один
штрафний
кидок

Два штрафні
кидки

Три штрафні
кидки

Показати
напрямок гри,
рука
паралельна
бічній лінії

Долоня
стиснута
в кулак, рука
паралельна
бічній лінії

Підняти
вгору
1 палець

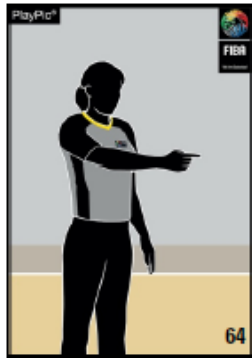
Підняти
вгору 2
пальці

Підняти
вгору 3
пальці

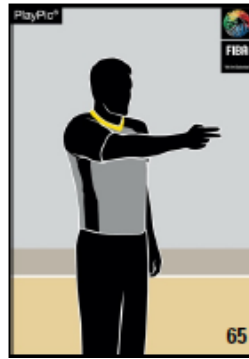
Рис. 4.10. Призначення покарання за фол – демонстрація жестів секретарському столу

Один штрафний кидок

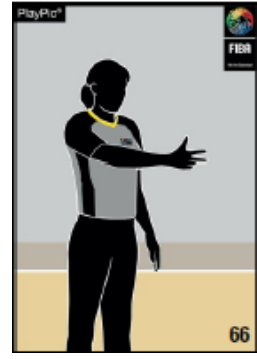
1 палець,
рука горизонтально

Два штрафні кидки

2 пальці,
рука горизонтально

Три штрафні кидки

3 пальці,
рука горизонтально

**Рис. 4.11. Виконання штрафних кидків – активний суддя
(той який знаходиться попереду)**

Один штрафний кидок

Вказівний палець

Два штрафні кидки

Пальці разом на обох руках

Три штрафні кидки

Три розпрямлені пальці на
обох руках

**Рис. 4.12. Виконання штрафних кидків – пасивний суддя
(ведений при суддівстві у 2 особи та центральний при суддівстві у 3 особи)**

4.4. Методика заповнення офіційного протоколу гри у баскетбол

1. Офіційний протокол затверджений Технічною Комісією FIBA.

Він складений з одного (1) оригіналу й трьох (3) копій, кожна на папері різних кольорів. Оригінал на білому папері призначений для FIBA. Перша копія на блакитному папері – для організації, що проводить змагання, друга копія на рожевому папері – для переможця, остання копія на жовтому папері – для команди, що програла.

Примітка:

Рекомендовано, щоб секретар усі записи у протоколі робив, використовуючи ручки двох (2) різних кольорів – одну для першого й третього періодів, а іншу – для другого й четвертого періодів.

Протокол може бути підготовлений і заповнений електронним способом.

2. Не пізніше, ніж за двадцять (20) хвилин до початку гри за розкладом секретар повинен підготувати протокол таким чином:

2.1. Він записує назви обох команд у відповідних графах верхньої частини протоколу. Першою як команду А завжди записують місцеву команду (господарів). Для турнірів чи матчів, що їх проводять на нейтральному ігровому майданчику, першою записують команду, яка зазначена першою в розкладі. Іншу команду записують як команду В.

2.2. Далі секретар записує:

- назву змагань;
- номер гри;
- дату, час та місце гри.
- прізвища старшого судді та судді (-в).

3. Потім секретар записує прізвища членів обох команд, використовуючи список гравців, що наданий тренером чи його представником. Команда А займає верхню половину протоколу, команда В – нижню.

3.1. У першій колонці секретар записує номер (останні три (3) цифри) ліцензії кожного гравця. Для турнірів номер ліцензії гравця вказують лише в першій грі команди.

3.2. У другій колонці секретар записує ВЕЛИКИМИ ДРУКОВАНИМИ літерами прізвища та ініціали гравців поруч з відповідним номером гравця на ігровій формі. Капітана команди позначають записом (КАП) одразу після його прізвища.

Якщо в команді менше дванадцяти (12) гравців, секретар прокреслює лінію через місця для номера ліцензії, прізвища, номера і т.д. гравця (-ів) у відповідному рядку з номером гравця.

3.3. У нижній частині розділу для кожної команди секретар записує (великими друкованими літерами) прізвища тренера та помічника тренера.

4. Не пізніше, ніж за десять (10) хвилин до початку гри за розкладом обидва тренери повинні:

- підтвердити свою згоду з прізвищами та відповідними номерами членів своїх команд;
- підтвердити прізвища тренера й помічника тренера;
- позначити п'ятьох (5) гравців, які мають почати гру, поставивши маленьку позначку 'х' поруч з номером гравця в колонці «участь у грі».
- підписати протокол, тренер команди А першим надає цю інформацію.

5. На початку гри секретар обкреслює маленькі позначки 'х' для п'ятьох (5) гравців кожної команди, які розпочинають гру.

6. Протягом гри секретар ставить маленьку позначку 'х' поруч з номером гравця в колонці «участь у грі», не обкреслюючи її, коли запасний уперше вступає у гру як гравець.

7. Тайм-аути.

7.1. Надані тайм-аути позначають у протоколі записом хвилини ігрового часу кожного періоду чи додаткового періоду у відповідних кліточках, що розташовані нижче назви команди.

7.2. Після закінчення кожної половини гри чи додаткового періоду всередині невикористаних кліток проводять дві (2) паралельні горизонтальні лінії.

8. Фоли.

8.1. Фоли гравців можуть бути персональними, технічними, неспортивними або з дискваліфікацією, і їх записують навпроти прізвища гравця.

8.2. Фоли тренера, помічника тренера, запасного, видаленого гравця та осіб, які супроводжують команду, можуть бути технічними або з дискваліфікацією, і їх записують проти прізвища тренера.

8.3. Запис усіх фолів виконують таким чином:

8.3.1. Персональний фол позначають записом 'Р'.

8.3.2. Технічний фол гравця позначають записом 'Т'.

8.3.3. Технічний фол тренера за його власну неспортивну поведінку позначають записом 'С'. Другий такий технічний фол також позначають записом 'С' з подальшим записом 'D' у кліточці, що залишилася.

8.3.4. Технічний фол тренера з будь-якої іншої причини позначають записом 'B'.

8.3.5. Неспортивний фол гравця позначають 'U'. Другий неспортивний фол також позначають записом 'U', з подальшим записом одноразово 'D' у кліточках, що залишилися.

8.3.6. Фол з дискваліфікацією записують як 'D'.

8.3.7. Будь-який фол, що карають штрафним (-и) кидком (-ами), позначають додаванням цифри, що відповідає кількості штрафних кидків (1, 2 або 3) поруч з 'P', 'T', 'C', 'B', 'U' або 'D'.

8.3.8. Усі фоли проти обох команд, що спричинили однакові покарання, позначають маленькою позначкою 'c' поруч з 'P', 'T', 'C', 'B', 'U' або 'D'.

8.3.9. Після закінчення кожного періоду секретар відокремлює використані кліточки від тих, що залишилися невикористаними, грубою лінією. Після закінчення гри секретар прокреслює порожні кліточки грубою горизонтальною лінією.

9. Командні фоли.

9.1. Для запису командних фолів у протоколі передбачено по чотири кліточки для кожного періоду (нижче назви команди й вище прізвищ гравців).

9.2. Щоразу, коли гравець отримує персональний, технічний, неспортивний або фол з дискваліфікацією, секретар записує фол команді цього гравця, закреслюючи великою позначкою 'X' чергову відповідну кліточку.

10. Поточний рахунок.

10.1. Секретар записує хронологічну зміну сумарної кількості очок для кожної команди.

10.2. У протоколі передбачено чотири (4) стовпці для запису зміни рахунку.

10.3. Кожний зі стовпців поділений на чотири вертикальні колонки. Дві (2) колонки ліворуч призначені для команди А, а дві (2) колонки праворуч – для команди В. Центральні колонки призначені для поточного рахунку (160 очок) для кожної команди.

Секретар повинен:

- спочатку провести діагональну риску (/) при будь-якому зарахованому влученні з гри й нанести темний кружок (•) при будь-якому зарахованому влученні зі штрафного кидка сумарної кількості очок, яку набрала команда, яка щойно закинула м'яч.

- потім у порожній кліточці з тієї ж сторони, де визначено нову сумарну кількість очок (поруч з новою позначкою / або •), записати номер гравця, який закинув м'яч з гри або зі штрафного кидка.

11. Поточний рахунок: додаткові інструкції.

11.1. Влучний трьохочковий кидок гравця позначають кружечком навколо його номера.

11.2. М'яч, випадково закинутий гравцем з гри у свій власний кошик, записують капітанові команди суперників на ігровому майданчику.

11.3. Очки, що зараховані у випадку, коли м'яч не увійшов у кошик, записують гравцеві, який здійснив спробу кидка.

11.4. Після закінчення кожного періоду секретар обкреслює темним грубим колом (o) цифри кінцевого числа очок кожної команди, а також проводить грубу горизонтальну лінію під цими очками й під номерами гравців, яким записані ці останні очки.

11.5. З початку кожного періоду секретар і далі відмічає набрані очки в хронологічному порядку з тієї цифри, на якій він зупинився.

11.6. Щоразу, як тільки є можливість, секретар повинен звірити поточний рахунок у протоколі з показаннями рахунку на табло. Якщо виявлено розбіжність, і його рахунок правильний, секретар негайно вживає заходів для того, щоб рахунок на табло був виправлений. Якщо виникають сумніви, чи одна з команд виявляє незгоду з виправленням, секретар повинен поінформувати старшого суддю, як тільки м'яч стане мертвим та ігровий годинник зупиняють.

12. Поточний рахунок: підбиття підсумків.

12.1. Після закінчення кожного періоду секретар записує рахунок цього періоду у відповідній графі нижньої частини протоколу.

12.2. Після закінчення гри секретар проводить дві (2) грубі горизонтальні лінії під підсумковою кількістю очок кожної команди й номерами гравців, ким записані ці останні очки. Він також прокреслює діагональну лінію до кінця колонки, щоб перекреслити цифри, що залишилися (поточний рахунок), для кожної команди.

12.3. Після закінчення гри секретар записує остаточний рахунок і назву команди переможця.

12.4. Потім секретар записує у протокол своє прізвище великими друкованими літерами, після того, як це виконають помічник секретаря, секундометрист і оператор двадцяти чотирьох (24) секунд.

12.5. Після підписання протоколу суддею (-ями) старший суддя останнім затверджує й підписує його. Ця дія означає кінець ігрової юрисдикції суддів та їхнього зв'язку з грою [13].

На рисунку 4.13 зображено заповнений протокол гри у баскетбол.

ФЕДЕРАЦІЯ БАСКЕТБОЛУ УКРАЇНИ

ПРОТОКОЛ

Команда А: БК "Di Di Bao" Команда Б: БК "Київ"

Змагання: Першість групи Дата: 25.01.15 Час: 17.00 Старший суддя: Поворознюк Д.В.
 Гра №: 1 Місце: Кам'янець-Подільський Суддя: Грипюк І.Д. Суддя: _____

КОМАНДА А: БК "Di Di Bao"					ЗМІНА РАХУНКУ												
Хвилині перерв					A B A B A B A B												
Період 1					41		42		81		81		121		121		
Період 2					43		44		83		83		123		123		
Період 3					45		46		85		85		125		125		
Додаткові періоди					47		48		87		87		127		127		
№ ліцензії	Прізвище та ініціали гравця	№ Уч.	ФОСМ														
243	Ковальчук Іван	4	X	P	P	P											
245	Прозар Микола	25	X														
256	Іванов Максим	6	X	P	P												
218	Павлюков Олександр	17	X	T													
229	Пулюк Іван	8	X	P	P	P											
318	Жигульов Олександр	9	X														
204	Мартинюк Сергій	10	X	P	P												
247	Козаченко Володимир	11	X														
239	Бойко Андрій	12	X	P	P	P	P										
238	Хохлов Станіслав	23	X														
240	Орлов Вадим	14	X	P													
242	Дудченко Сергій	29	X														
Тренер <u>Телебей С.М.</u>		Помічник тренера _____															

КОМАНДА Б: БК "Київ"					ЗМІНА РАХУНКУ												
Хвилині перерв					A B A B A B A B												
Період 1					41		42		81		81		121		121		
Період 2					43		44		83		83		123		123		
Період 3					45		46		85		85		125		125		
Додаткові періоди					47		48		87		87		127		127		
№ ліцензії	Прізвище та ініціали гравця	№ Уч.	ФОСМ														
5	Полколяк Микола	4	X	P													
	Граневський Віталій	6	X	P	P												
	Дудченко Давід	7	X	P													
	Гулеватий Дмитро	9	X	P	P												
	Аскеров Руслан	10	X														
	Зуляк Роман	11	X	P	P	P											
	Павлов Артур	13	X														
	Швець Іван	14	X	P	P												
	Якимчук Ігор	15	X	U													
Тренер <u>Лівач О.М.</u>		Помічник тренера _____															

Секретар:	<u>Романчук О.І.</u>	Рахунок: Період: 1	A: <u>8</u>	B: <u>12</u>
Помічник секретаря:	<u>Орловецька К.А.</u>	Період: 2	A: <u>23</u>	B: <u>11</u>
Секундометрист:	<u>Горішна Л.І.</u>	Період: 3	A: <u>20</u>	B: <u>18</u>
Оператор 24":	<u>Сідорська О.Л.</u>	Період: 4	A: <u>24</u>	B: <u>35</u>
		Додаткові періоди:	A: <u>/</u>	B: <u>/</u>

Старший суддя:	<u>[Підпис]</u>	Остаточний рахунок
Суддя:	<u>[Підпис]</u>	Команда А: <u>75</u> Команда Б: <u>78</u>
Підпис капітана в разі протесту:	<u>[Підпис]</u>	Переможець: <u>БК "Київ"</u>

Рис. 4.13. Заповнений офіційний протокол гри у баскетбол

РОЗДІЛ 5 ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ ТА ЗАПОВНЕННЯ ОФІЦІЙНОГО ПРОТОКОЛУ ГРИ У ГАНДБОЛ

5.1. Загальна характеристика Офіційних правил гри у гандбол

Офіційні правила гри у гандбол введено з 1 липня 2022 року [15].

Вони складаються з передмови та 5 розділів. У I розділі, який має назву «ПЕРЕДМОВА» охарактеризовано:

- ігровий майданчик;
- час гри, фінальна сирена і Тайм-аут;
- м'яч;
- команда, заміна гравців, форма гравців;
- воротар;
- площа воріт;
- гра м'ячем, пасивна гра;
- порушення і неспортивна поведінка;
- узяття воріт;
- початковий кидок;
- кидок із-за бічної лінії;
- кидок воротаря;
- вільний кидок;
- 7-метровий кидок;
- основні правила виконання кидків (початковий кидок, кидок із-за бічної лінії, кидок воротаря, вільний кидок і 7-метровий кидок) ;
- покарання;
- судді;
- хронометрист і секретар;
- суддівські жести.

У чотирьох наступних розділах висвітлюють питання:

- розділ II «Роз'яснення до правил гри»;
- розділ III «Регламент зони заміни»;
- розділ IV «Інструкції та Інтерпретації»;
- розділ V «Керівні вказівки щодо ігрового майданчика й воріт» [15].

5.2. Обов'язки, права та повноваження суддів у гандболі

1. На кожну гру призначаються два судді з рівними правами. Їм надають допомогу хронометрист і секретар.

2. Судді зобов'язані спостерігати за поведінкою гравців і офіційних осіб з моменту їх прибуття на місце змагань і до моменту, поки вони не покинуть спортивних споруд.

3. Перед початком матчу судді перевіряють стан ігрового майданчика, воріт і м'ячів, вони вирішують, який м'яч буде використаний.

Судді також перевіряють відповідність спортивної форми гравців існуючим стандартам. Вони перевіряють протокол матчу і екіпіровку гравців. Вони також контролюють кількість гравців і офіційних осіб команди в зоні заміни відповідно до обмежень, а також присутність і підпис в протоколі матчу «відповідальної офіційної особи» кожної команди. Всі порушення повинні бути усунені.

4. Жеребкування проводиться одним з суддів у присутності іншого судді та «відповідальних офіційних осіб» обох команд або офіційних осіб, гравців (наприклад, капітан команди), виступаючих від імені «відповідальних офіційних осіб» команд.

5. Вся гра повинна проводитися одними і тими ж суддями.

Вони зобов'язані стежити за дотриманням правил гри і карати за їх порушення.

Якщо один з суддів не може закінчити зустріч, це робить другий суддя один. (Під час змагань ІГФ і континентальних змагань подібна ситуація розв'язується в рамках існуючого регламенту).

6. Якщо обидва судді фіксують порушення правил і згодні щодо команди, яка повинна понести покарання, але їх думки розходяться у визначенні ступеня суворості покарання, то завжди приймається суворіше покарання.

7. Якщо обидва судді своїм свистком фіксують порушення правил, або якщо м'яч залишив межі майданчика, але думки суддів розходяться з приводу того, якій з команд повинен бути відданий м'яч, ухвалюється сумісне рішення, досягнуте після консультації між суддями. Якщо їм не вдається досягти згоди, то ухвалюється рішення судді на полі.

Тайм-аут обов'язковий. Після консультації судді показують зрозумілий всім жест, після свистка гра поновлюється.

8. Обидва судді несуть відповідальність за рахунок голів. Крім того, вони фіксують попередження, видалення і дискваліфікацію.

9. Обидва судді контролюють час матчу. При виникненні розбіжностей з приводу правильності відліку часу судді ухвалюють спільне рішення.

10. Судді несуть відповідальність за правильне заповнення протоколу матчу.

11. Рішення, прийняті суддями на основі їх бачення фактів або на основі їх оцінки подій, вважаються остаточними.

Протести можуть бути подані тільки в тому випадку, якщо ухвалені суддями рішення суперечать Правилам.

12. Судді мають право тимчасово перервати або припинити гру.

Необхідно використовувати всі можливості продовжити гру, перш ніж ухвалити рішення про її припинення.

13. Чорний колір є пріоритетним кольором суддівської форми.

14. Судді та делегати можуть використовувати електронне обладнання для їх внутрішнього зв'язку. Правила їх використання визначаються відповідною федерацією [15].

Хронометрист і секретар.

1. Основне завдання хронометриста – контроль за ігровим часом, тайм-аутами і часом видалення чи вилучених гравців.

Секретар перевіряє списки гравців, веде протокол матчу, контролює вихід гравців після початку гри і вихід гравців, позбавлених права грати.

Інші завдання, такі, як контроль за кількістю гравців і офіційних осіб команди в зоні заміни, вихід і повернення замінюваних гравців, а також підрахунок кількості атак після надання допомоги гравцеві на майданчику, розглядаються як спільні обов'язки. Ці рішення розглядаються як засновані на їх спостереженні фактів.

Тільки хронометрист (або, при необхідності, делегат відповідної федерації) може за потреби перервати гру.

2. У разі відсутності демонстраційного табло з часом, хронометрист повинен інформувати «відповідального офіційного представника» кожної команди про зіграний час або про те, скільки часу залишилося грати, особливо під час тайм-аутів.

У разі відсутності демонстраційного табло з автоматичним сигналом, хронометрист відповідальний за подачу сигналу про закінчення першого тайму і про закінчення гри.

Якщо на демонстраційному табло не може бути вказано час видалення гравців (мінімум три для кожної команди в іграх ІГФ), хронометрист повинен зафіксувати на картці, що знаходиться у нього на столі, номер кожного видаленого гравця і час закінчення його видалення [15].

Суддівські жести у гандболі.

При призначенні кидка із-за бічної лінії або вільного кидка судді жестом повинні негайно показати напрям кидка жести №7 або №9 (див. рис. 7, 9).

При виникненні необхідності судді повинні обов'язково використовувати жест для вказівки на винесення персонального покарання жести №13 і № 14 (див. рис. 13, 14).

Якщо доцільно пояснити причину призначення вільного кидка або рішення про 7-метровий кидок, то жести №№1-6 і №11 (див. рис. 1-6 та 11) використовуються як пояснення. Проте жест №11 (див. рис. 11) повинен завжди використовуватися в тих випадках, коли рішення про призначення вільного кидка за пасивну гру не передувало жесту №17, (див. рис. 17).

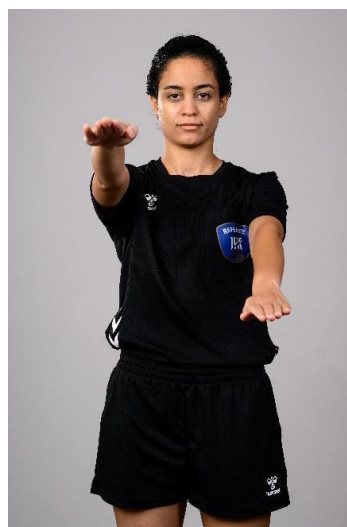
Жести №12, №15 і №16 (див. рис. 12, 15, 16) є обов'язковими в ситуаціях, в яких вони застосовуються.

Жести №8, №10 і №17 (див. рис. 8, 10, 17) використовуються на розсуд суддів.

На рисунках 4.1-4.17 представлені суддівські жести у гандболі.

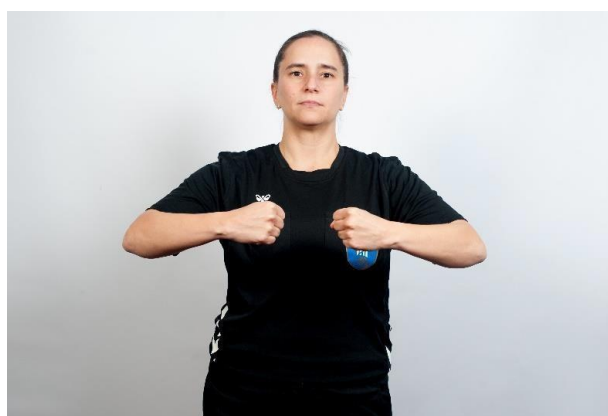
Рис. 5.1. Жест №1 «Заступ площі воріт»

Рис. 5.2. Жест №2 «Помилка ведення»

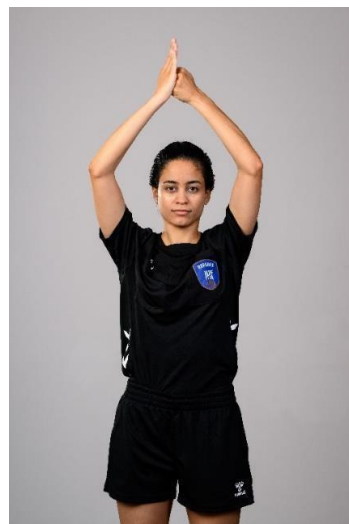
Рис. 5.3. Жест №3 «Пробіжка або утримання»

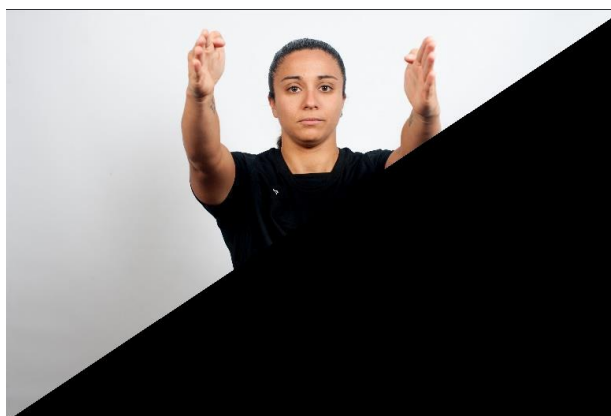
Рис. 5.4. Жест №4 «Захоплення, утримання або поштовх м'яча більше 3-х секунд»

Рис. 5.5. Жест №5 «Удар»

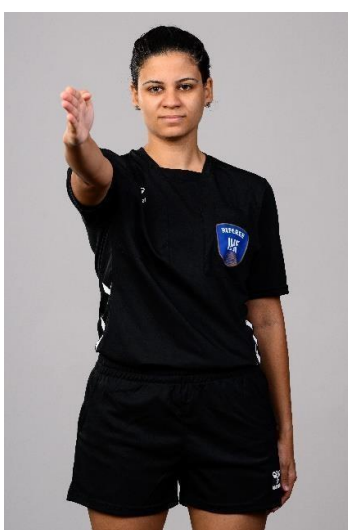
Рис. 5.6. Жест №6 «Помилка нападаючих»

Рис. 5.7. Жест №7 «Кидок із-за бічної лінії, напрям»

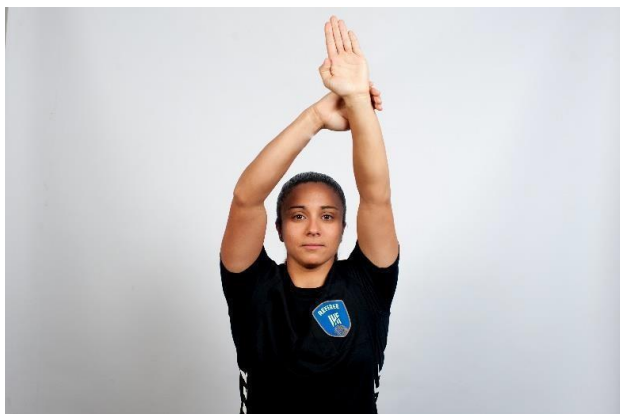
Рис. 5.8. Жест №8 «Кидок воротаря»

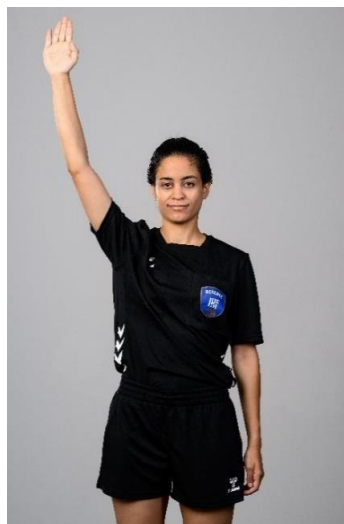
Рис. 5.9. Жест №9 «Заступ площі воріт»

Рис. 5.10. Жест №10 «Недотримання 3-х метрової дистанції»

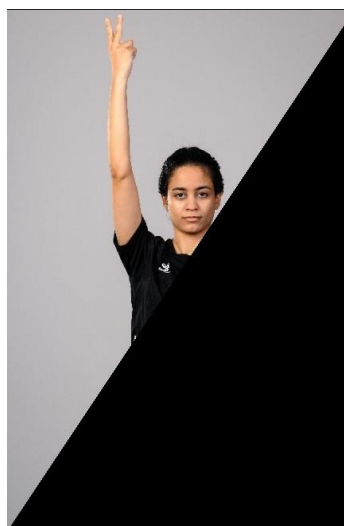
Рис. 5.11. Жест №11 «Пассивна гра»

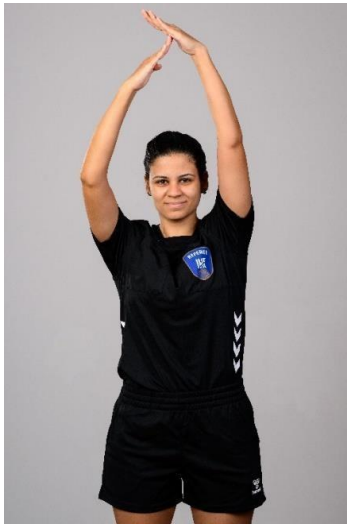
Рис. 5.12. Жест №12 «Гол»

Рис. 5.13. Жест №13 «Попередження (жовта картка); дискваліфікація (червона картка); Інформація про письмовий рапорт (блакитна картка)»

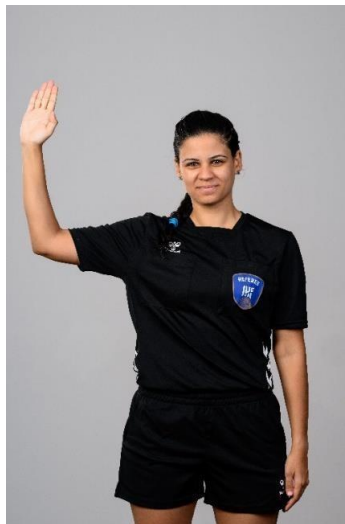
Рис. 5.14. Жест №14 «Видалення (2 хвилини)»

Рис. 5.15. Жест №15 «Тайм-Аут»

**Рис. 5.16. Жест №16
«Дозвіл виходу на майданчик двох осіб
«хто має право участі» під час тайм-ауту»**

Рис. 5.17 Жест №17 «Попереджувальний сигнал про пасивну гру»

5.3. Методика заповнення офіційного протоколу гри у гандбол

2.1 Не пізніше, ніж за двадцять (20) хвилин до початку гри за розкладом секретар повинен підготувати протокол таким чином:

2.2 Він записує у відповідних графах верхньої частини протоколу назви обох команд, номер матчу, та перехрещує відповідні клітинки які це змагання: суперліга, вища ліга, чи Кубок України. Якщо змагання проводяться серед дівчат чи юнаків, відповідні клітинки також перехрещуються. Також секретар записує місто в якому відбуваються змагання, спортивна споруда, дату та вказує час початку матчу.

2.3 У лівій верхній (для команди А) та лівій нижній (для команди Б) частині протоколу суддя записує склад гравців та тренерський штаб.

2.4 У нижній частині протоколу секретар записує прізвище, ім'я та місто делегату матчу, суддів та своє прізвище і ім'я.

2.5. У середній частині протоколу для кожного гравця є місце де ведуться наступні записи. У першій – колонці записується скільки голів закинув гравець, у наступній скільки отримав попереджень, у наступних трьох колонках зазначається час коли гравці були вилучені.

2.6 У правій частині протоколу розміщені два стовбці в яких ведуться записи окремо для двох таймів. Для команд А та Б у кожному таймі є 5 стовбців, в яких записується:

- № – номер гравця;
- «Р» – рахунок;
- «Ч» – час.

На рисунку 4.18 зображено офіційний протокол гри у гандбол. Наприклад у першому таймі в команді «Б» гравець під № 13 на 1-й хвилині гри закинув м'яч у ворота суперника. Гравець під № 69 на 2-й хвилині закинув м'яч. У першому таймі гравець під № 91 команди «А» на 9-ій хвилині гри закинув м'яч у ворота команди «Б» і т. д.

2.7 Реалізовані 7-метрові штрафні кидки обводяться кружечком у колонці «Рахунок». Не реалізовані 7-метрові штрафні кидки позначаються рисою та обводяться кружечком.

2.8. Результат першого тайму зазначається після додавання всіх голів обох команд та підкреслюється рисою [15].

ФЕДЕРАЦІЯ ГАНДБОЛУ УКРАЇНИ ПРОТОКОЛ МАТЧУ																						
		Жін.	Чол.	Дів.	Юв.	№ матчу	Рахунок 1-го тайму				Загальний рахунок											
СУПЕРЛІГА																						
ВІЩА ЛІГА							Play-off				11:13											
КУБОК УКРАЇНИ							1 раунд				25:28											
А		ПОРТОВИК м. Южний				Б		МОТОР м. Запоріжжя														
МІСТО: Кам'янець-Подільський		СПОРУДА: Спортивний зал №2				ДАТА: 14.05.2015				ЧАС: 15.00												
А	№	Прізвище та ім'я	Г	П	2	2	2	Д	%	1-й ТАЙМ				2-й ТАЙМ								
										А		Б		А		Б						
ТА	№	Прізвище та ім'я	Г	П	2	2	2	Д	%	№	Р	Ч	Р	№	№	Р	Ч	Р	№			
1-й	1	Іванов Ілля																				
	2	Каплунов Вадим										1	1	13	91	12	31					
	3	Гуска Михайло										3	⊖	25	9	13	32					
2-й	4	Петров Андрій										4	2	69			33	14	24			
	47:13	5	Стаднік Назар									6	3	69	91	14	34					
7 М	6	Калашнік Андрій	1									91	⊖	8			17	15	36			
	3-1	7	Марущак Андрій									91	1	9			37	15	25			
Шанс офіційної особи А	8	Бойко Олександр											10	4	69			38	16	13		
	9	Гура Віктор	4									11	2	12			39	(7)	13			
	10	Новіков Артем											14	⊖	17	6	16	40				
	11	Мітельман Кім	3	2	53								15	5	5	91	17	41				
	15	Козаченко Володимир	2										91	3	16			9	18	43	18	5
	19	Савінський Володимир	1		38:04	41:56							17	6	69			45	19	24		
	20	Тиж Андрій	5										17	7	24	9	19	46				
	17	Павлюков Олександр	3	3	6								9	4	18			20	20	46		
	91	Бойко Дмитро	6	22										19	8	24			47	20	14	
	А	Стасюк Іван			55								15	5	19			15	21	48		
	В	Тютюнник Денис												19	9	25			49	21	24	
	С	Лисак Карен											11	6	20			50	22	5		
Д	Сич Олег											⊖	21				51	23	5			
Б	№	Прізвище та ім'я	Г	П	2	2	2	Д	%	91	7	23	10	18			54	24	5			
1-й	1	Рачков Андрій											24	11	14	20	22	56				
	2	Пелелай Дмитро										17	8	25			57	25	4			
	4	Джура Олександр	2										26	12	13		58	26	25			
2-й	5	Жук Юрій	5									17	9	27	13	24	19	23	58			
	54:27	11	Горовий Олександр			57:35						20	10	28				59	27	4		
7 М	12	Захаров Олег										20	11	30			20	(24)	59	28	25	
	3-1	13	Степанков Станіслав	4		34:04											11	25	60			
Шанс офіційної особи А	14	Гулько Дмитрій	2		5:56																	
	17	Шпак Богдан											11 : 13									
	18	Михайлюк Артем	1		28:20	41:02											25 : 28					
	23	Клим Сергій																				
	24	Ревун Юрій	6																			
	25	Бевз Захар	4		20:23																	
	33	Полторацький Олександр	7		52:24																	
	69	Іваніна Сергій	4	2																		
	99	Сухоруков Роман																				
	А	Кобильник Володимир			6																	
В	Смотько Олег																					
С	Килим Захар																					
Д																						
ЗАУВАЖЕННЯ:																						
		П. І. Б.				МІСТО				ПІДПИС												
ДЕЛЕГАТ		Швець Сергій				Київ																
СУДІЯ		Шаль Андрій				Хмельницький																
СУДІЯ		Павловський Іван				Львів																
СЕКРЕТАР		Бердник Павло				Запоріжжя																

Рис. 5.18. Заповнений офіційний протокол гри у гандбол

РОЗДІЛ 6 ОСОБЛИВОСТІ ПРАВИЛ ЗМАГАНЬ, СУДДІВСЬКОЇ ЖЕСТИКУЛЯЦІЇ У ФУТБОЛІ

6.1. Загальна характеристика Правил гри у футбол

Офіційні правила гри у футбол були перекладені з англійської мови з дозволу Міжнародної Ради Футбольних асоціацій 26 травня 2021 року і набули чинності з 1-го липня 2021 року [18].

Офіційні правила гри у футбол складаються з таких розділів: «Примітка та модифікації», що у свою чергу містить примітки про Правила гри; загальні модифікації; рекомендації щодо тимчасових відсторонень, рекомендації щодо зворотних замін.

Самі Правила гри 2021/2022 років нараховуються 17 пунктів:

- поле для гри;
- м'яч;
- гравці;
- екіпірування гравців;
- арбітр;
- інші офіційні особи;
- тривалість матчу;
- початок та поновлення гри;
- м'яч у грі та не у грі;
- визначення результату матчу;
- поза грою;
- фоли та неналежна поведінка;
- штрафні/вільні удари;
- одинадцятиметровий удар;
- вкидання;
- удар від воріт;
- кутовий удар.

Також Правила гри у футбол містять інформацію щодо: відео Асистента Арбітра (протокол); програму якості ФІФА; зміни до Правил 2021/2022 (короткий виклад змін, детальна інформація про всі зміни); словник (футбольні органи, футбольні терміни, терміни для арбітрів), практичні рекомендації для офіційних осіб матчу (вступ, позиція, пересування та командна робота, мова жестів, сигнали та використання свистка, інші поради).

6.2. Повноваження, права та обов'язки арбітра у футболі

1. Повноваження арбітра.

Кожний матч контролюється арбітром, який має виняткові повноваження щодо забезпечення дотримання Правил гри в матчі.

2. Рішення арбітра.

Арбітр повинен приймати рішення в силу своїх можливостей відповідно до Правил гри та «духу гри» на підставі власної думки, маючи право діяти на власний розсуд в межах Правил Гри. Рішення арбітра за всіма фактами, пов'язаними з грою, включаючи зарахування або не зарахування голу та результат матчу, є остаточними. Рішення арбітра, та всіх інших офіційних осіб матчу, повинні завжди виконуватися.

Арбітр не може змінити рішення про поновлення гри, зрозумівши, що воно помилкове, або за порадою іншої офіційної особи матчу, якщо гру було поновлено або

арбітр подав сигнал про закінчення першого або другого тайму (включаючи тайми додаткового часу) та залишив поле для гри або припинив матч. Проте, якщо в кінці тайму, арбітр залишає поле для гри для того, щоб підійти до Площі Перегляду для Арбітра (ППА) або для того, щоб дати вказівку гравцям повернутись на поле для гри, то це не перешкоджає тому, щоб рішення було змінено щодо епізоду, який стався до закінчення тайму.

За виключенням положень, зазначених у п 12.3 Правил Гри та в Протоколі ВАА, в тому випадку, якщо інша офіційна особа матчу виявила та спробувала повідомити про порушення арбітра ще до поновлення гри, то після того, як гру було поновлено, можуть бути винесені лише дисциплінарні санкції; поновлення гри, що пов'язане із санкцією, не застосовується.

Якщо арбітр втратив дієздатність, гра може тривати під контролем інших офіційних осіб матчу до найближчого моменту, коли м'яч вийде з гри.

3. Права та обов'язки

Арбітр:

- забезпечує дотримання Правил Гри;
- контролює матч у взаємодії з іншими офіційними особами матчу;
- здійснює хронометраж, робить нотатки щодо подій матчу та надає рапорт у відповідні організації, включаючи інформацію про дисциплінарні заходи та будь-які інші інциденти, що відбулися до, під час або після матчу;
- контролює та/або подає сигнали про поновлення гри.

Перевага:

- не зупиняє гру тоді, коли було скоєне порушення, а команда, проти якої воно було здійснено, отримує вигоду, та, якщо застосована перевага не була реалізована, карає за таке порушення одразу або впродовж декількох секунд після цього.

Дисциплінарні заходи:

- коли одночасно скоєно більше одного порушення, карає за більш серйозне порушення з точки зору санкції, поновлення, фізичної жорстокості та тактичного впливу;
- застосовує дисциплінарні заходи до гравців за скоєння порушень, які заслуговують на попередження або вилучення з поля;

- має право застосувати дисциплінарні заходи з моменту виходу на поле для гри, для проведення інспектування перед початком матчу і до виходу з поля для гри після завершення матчу (включаючи виконання серії 11-метрових ударів). Якщо, до виходу на поле для гри до початку матчу, гравець скоїв порушення, що карається вилученням з поля, арбітр має право заборонити порушнику приймати участь у грі; арбітр повинен вказати у рапорті про будь-яку іншу неналежну поведінку;

- має право пред'явити жовту або червону картку та, де це дозволено регламентом змагань, тимчасово відстороняти гравця, з моменту виходу на поле для гри на початку матчу і до завершення матчу, включаючи перерву між таймами, протягом додаткового часу і виконання серії 11-метрових ударів;

- застосовує заходи до офіційних представників команди, які діють неналежним чином, і попереджає, виносить жовту картку як попередження або червону картку як вилучення з поля для гри та території безпосередньо навколо поля, в тому числі з технічної площі; якщо неможливо визначити порушника, то санкція застосовується до старшого тренера, який знаходиться у технічній площі. Офіційний медичний працівник команди, який скоїв порушення, що заслуговує відсторонення (вилучення), може залишитись, якщо команді немає іншого медичного працівника, та надавати медичну допомогу гравцю, якщо він її потребує:

- діє за порадою інших офіційних осіб матчу щодо інцидентів, які (арбітр) не помітив.

Травми:

- не зупиняє гру, доки м'яч не вийде з гри, якщо гравець отримує незначну травму;
- зупиняє гру, якщо гравець отримує серйозну травму, та забезпечує його евакуацію з поля для гри. Травмованому гравцю не можна надавати допомогу на полі і він може

повернутись тоді, коли гру було поновлено; якщо м'яч перебуває у грі, гравець повинен повернутися на поле з бокової лінії, але якщо м'яч не перебуває у грі, гравець може повернутися на поле з будь-якої обмежувальної лінії. З вимоги залишити поле для гри винятками є лише наступні випадки, коли:

- воротар отримує травму:

- відбувається зіткнення воротаря з польовим гравцем і вони потребують негайної допомоги;

- відбувається зіткнення гравців однієї команди і вони потребують негайної допомоги;

- відбулося серйозне пошкодження;

- гравець отримує травму в результаті фізичного порушення, за яке арбітр виносить супернику попередження або вилучає його з поля (наприклад, нерозважливе або серйозне ігрове порушення), якщо оцінка/надання допомоги відбувається швидко;

- було призначено 11-метровий удар і його буде виконувати саме травмований гравець.

- забезпечує, щоб будь-який гравець, у якого кровоточить рана, залишив поле. Гравець може повернутися на поле тільки за сигналом арбітра, який має переконатися, що кровотечу зупинено і на екіпіровці немає крові;

- якщо арбітр дозволив лікарям та/або санітарам з ношами вийти на поле, гравець повинен залишити поле на ношах або самостійно. Гравець, який не виконує вказівку арбітра, має отримати попередження за неспортивну поведінку.

- якщо арбітр вирішить попередити або вилучити з поля травмованого гравця, який має залишити поле для отримання допомоги, картку треба пред'явити перш, ніж гравець залишить поле;

- якщо арбітр не зупинив гру з іншої причини, або якщо травма була отримана не в результаті порушення, гра поновлюється спірним м'ячем.

Зовнішнє втручання:

- арбітр зупиняє, тимчасово призупиняє або припиняє матч у випадку будь-яких порушень або зовнішнього втручання, наприклад, якщо:

- освітлення є неналежним;

- кинутий глядачем предмет потрапляє в офіційну особу матчу, гравця або офіційного представника команди, арбітр може не зупиняти матч, або зупинити, тимчасово призупинити або припинити в залежності від ступеня серйозності інциденту;

- глядач дає свисток, який став фактом втручання у гру – гра зупиняється і поновлюється спірним м'ячем;

- зайвий м'яч, інший предмет або тварина потрапляє на поле для гри під час матчу, арбітр повинен:

- зупинити гру (та поновити спірним м'ячем) тільки якщо це впливає на гру шляхом втручання в неї;

- за виключенням тих випадків, коли м'яч летить у ворота і таке втручання не заважає захиснику зіграти в м'яч, гол зараховується, якщо м'яч потрапляє у ворота (навіть якщо стався контакт із м'ячем), за виключенням тих випадків, коли втручання відбулось з боку команди, що атакувала;

- продовжувати гру, якщо це втручання не впливає на гру, і прибрати зайвий м'яч або інше при першій нагоді;

- не дозволяється особам, які не мають дозволу, виходити на поле для гри.

4. Відео Асистент Арбітра (ВАА). Застосування відео асистентів арбітрів (ВАА) дозволено лише за умови, що організатори матчу / змагання виконали вимоги Програми з Допомоги. Впровадження та отримання Дозволу (IAAP), встановлені в документах IAAP ФІФА, і отримали письмовий дозвіл від ФІФА.

Відео асистент арбітра (ВАА) може допомагати арбітру лише у випадках із явною та очевидною помилкою або у випадках із важливими непоміченими епізодами, що пов'язані із наступним:

- гол/немає голу;
- був/не був 11-метровий удар;
- пряма червона картка (але не через отримання другого попередження);
- помилкова ідентифікація, коли арбітр виносить попередження або вилучає не того гравця команди, що скоїла порушення.

Допомога з боку Відео Асистента Арбітра (ВАА) буде полягати у перегляді повтору (-ів) епізоду. Арбітр приймає остаточне рішення, яке може ґрунтуватись навіть лише на інформації, що була отримана від ВАА та/або на підставі безпосередньо переглянутого арбітром змонтованого відеоматеріалу повтору (перегляд на полі).

За виключенням важливого непоміченого епізоду, арбітр (і коли це доречно – польові офіційні особи матчу) повинен завжди приймати рішення (включаючи рішення не карати за можливе порушення); це рішення є незмінним, за виключенням того випадку, коли це було явною та очевидною помилкою.

Перегляд після поновлення гри.

Якщо гру було зупинено та поновлено, арбітр має право здійснити перегляд і застосувати відповідну дисциплінарну санкцію лише у випадку із помилковою ідентифікацією або порушення, що заслуговує на можливе вилучення, і яке пов'язане із жорстокою поведінкою, плюванням, кусанням або застосуванням надзвичайно кривдної, образливої та/або непристойної дії (-й).

5. Екіпіровка арбітра.

Обов'язкові предмети:

- свисток (свистки);
- годинник (-и) ;
- червоні та жовті картки;
- блокнот (або інший засіб для ведення нотаток стосовно матчу).

Інша екіпіровка (обладнання) (арбітрам може бути дозволено користуватися):

- засобами зв'язку з іншими офіційними особами матчу – прапорці з зумером/коротким аудіо сигналом, гарнітура, тощо;
- електронними системами та системами спостереження (EPTS) або іншим обладнанням моніторингу фізичного стану.

Арбітрам та іншим польовим офіційним особам матчу заборонено носити будь-які ювелірні вироби або користуватися будь-яким іншими електронними пристроями, включаючи камери [18].

На рисунках 6.1-6.10 зображено офіційну суддівську жестикуляцію у футболі (арбітр на майданчику). На рисунках 6.11-6.21 офіційну суддівську жестикуляцію помічника арбітра.

Рис. 6.1. Одинадцятиметровий удар

Рис. 6.2. Перевага (1)

Рис. 6.3. Перевага (2)

Рис. 6.4. Вільний удар

Рис. 6.5. Штрафний удар

Рис. 6.6. Кутовий удар

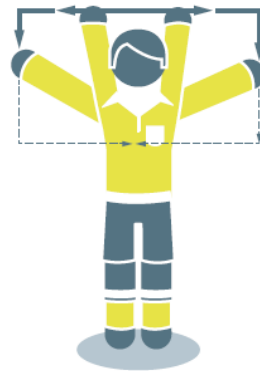
Рис. 6.7. Удар від воріт

Рис. 6.8. Червона і жовта картки

Рис. 6.9. Перевірка: палець до вуха, інша рука/кисть витягнута

Рис. 6.10. Перегляд: ТВ сигнал

Рис. 6.11. Заміна

**Вкидання на користь команди,
що атакує**

**Рис. 6.12. Вкидання на користь команди,
яка атакує**

Рис. 6.13. Заміна

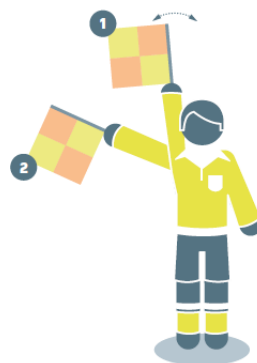

Рис. 6.14. ШУ/ВУ на користь команди, яка атакує

Рис. 6.15. ШУ/ВУ на користь команди, яка захищається

Рис. 6.16. Кутовий удар

Рис. 6.17. Удар від воріт

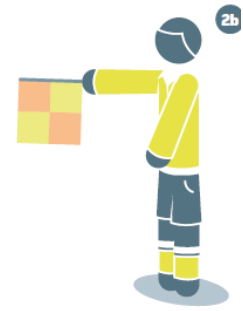
Поза грою

Рис. 6.18. Поза грою

Рис. 6.19. Поза грою на ближній частині

Поза грою в середній частині поля

Рис. 6.20. Поза грою в середній частині поля

Рис. 6.21. Поза грою на дальній частині поля

6.3. Особливості заповнення рапорту арбітра

Нижче наведена інформація, яка безпосередньо стосується того, яким чином арбітр заповнює свій рапорт за результатами проведеного футбольного поєдинку (див. табл. 6.1).

Таблиця 6.1 – Рапорт арбітра

	Хмельницька обласна федерація футболу Рапорт арбітра Матч №				
		Прем'єр ліга		Перша ліга	
		Кубок		ДЮФЛХО	
Команди, місто					
Дата		Початок		Стадіон, місто	
Арбітр, місто					
Асистент арбітра, місто					
Асистент арбітра, місто					
Спостерігач, місто					
Результат матчу			на користь		
Першої половини матчу			на користь		

№	Прізвище, ім'я, команда	Хвилина	Причина, вилучення викласти чітко та детально

Інші зауваження

Випадки травмування

№	Прізвище, ім'я, команда	Хвилина	Попередній діагноз	Надана допомога

Офіційні представники:

П. І. П	Функції

П. І. П.	Функції

Офіційний представник _____ ( )

Офіційний представник _____ ( )

Підпис арбітра _____

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар А. С., Петренко І. В., Губарева А. В. Підвищення ефективності організації і проведення масових спортивних заходів. Publishing House «Baltija Publishing». 2015. С. 90-113.
2. Бондар А., Петренко І., Дундун Ч. Організація спортивних івентів в сучасних умовах. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2024. Випуск № 1 (173). С. 14-18.
3. Вострокнутов Л. Про організацію і проведення спортивних змагань під час епідемії коронавірусної інфекції COVID-19. Фізична культура і спорт. Виклики сучасності : зб. ст. наук.-практ. конф.. Харків, 25-26 листоп. 2021 р. Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2021. С. 19-24.
4. Гребенніков С. В. Технологія проведення змагань: методичні вказівки для студентів спеціальності 017 «Фізична культура і спорт» освітнього рівня бакалавр. Київ : КНУБА, Талком, 2022. 29 с.
5. Деделюк Н. Організація масових фізкультурно-оздоровчих спортивних заходів з використанням національних традицій фізичного виховання. Луцьк : Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. 71 с.
6. Долбишева Н. Г., Кощеєв О. С., Пірогова К. І. Організація та проведення спортивних заходів (Методична рекомендація з дисциплін «Теорія спорту», «Організації масової спортивно-оздоровчої роботи», «Організаційно-тренерської практики» для студентів денної та заочної форми навчання за спеціальностями «Спорт», «Фізичне виховання» та «Здоров'я людини»). Дніпропетровськ : ТОВ «Вета», 2013. 48 с.
7. Кашуба В. О. Застосування сучасних інформаційних технологій у період проведення та завершення спортивних змагань. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. 2012. № 1. С. 119-126.
8. Костюкевич В. М. «Теорія і методика спортивної підготовки» (на прикладі командних ігрових видів спорту). Навчальний посібник. Вінниця : Планер, 2014. 616 с.
9. Костюкевич В. М. Організація і проведення змагань із спортивних ігор. 2-ге вид. перероб. та доповнен. : навч. посіб. Київ : 2017, 216 с.
10. Лапочук Н. О., Удачина Л. А. Організація та суддівство змагань з видів спорту. Навчально-методичний посібник. Маріуполь, ММК, МММК, 2014. 52 с.
11. Медвідь М. М., Попов С. М. Організація та проведення спортивних змагань : курс лекцій для студентів факультету фізичного виховання. Запоріжжя : ЗНУ, 2010. 117с.
12. Мішук Д. М. Методичні рекомендації. Особливості організації та проведення змагань з волейболу за спрощеними правилами у вищих навчальних закладах. Київ : НТУУ «КПІ», 2015. 29 с.
13. Офіційні правила баскетболу 2022 р. URI: <http://surl.li/pchqa> (дата звернення: 29.03.2024).
14. Офіційні правила волейболу 2017-2020 р. URI: <https://fvu.in.ua/uk/suddi> (дата звернення: 02.03.2024).
15. Офіційні правила змагань з гандболу. URI: <http://surl.li/sxghq> (дата звернення: 19.03.2024).
16. Палагнюк Т. Мотиваційні аспекти проведення спортивних заходів серед молоді. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : збірник наукових праць. 2012. Випуск № 4 (20). С. 310-312.
17. Платонов В. М. Сучасна система спортивного тренування. Київ : Перша друкарня, 2021. 682 с.
18. Правила гри (футбол) 2021-2022 р. URI: <https://tinyurl.com/38ttebtr> (дата звернення: 24.02.2024).

19. Сергієнко В. М., Полтавцева Т. І. Технології організації спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої роботи : навчальний посібник для студентів спеціальності «Фізична культура». 2-е вид., перероб. і доп. Суми : СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2014. 164 с.

20. Синіговець І. В. Організація та методика проведення змагань зі спортивних ігор: методичний посібник для студентів ВНЗ факультету фізичного виховання, вчителів з фізичної культури ЗОШ та тренерів ДЮСШ. Чернігів : Чернігівський національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2011. 80 с.

21. Тамашевський І. Я. Організація та проведення змагань з волейболу : навчально-методичні матеріали. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2010. 32 с.

22. Товт В. А., Семаль Н. В., Сивохоп Е. М. Організація масових спортивних заходів і показових виступів : навч. посіб. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2023. 142 с.

23. Цибульська В. В., Безверхня Г. В. Організація та методика спортивно-масової роботи : навч. посібник : Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. 220 с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**Прозар Микола Володимирович
Петрова Юлія Миколаївна**

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ**Навчальний посібник**

Підписано до друку 31.05.2024 р.
Папір офсетний. Друк різнографічний.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times.
Умовн. друк. арк. 3,98
Папір офсетний. Тираж прим. 100 шт.
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,
вул. Огієнка, 61, м. Кам'янець-Подільський, 32300.
Свідоцтво серія ДК №3382 від 05.02.2009 р.
Видавець: ПП Віт' АДрук